

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**SISTEMSKE DAVČNE ZATAJITVE IN VLOGA DAVČNEGA
VRTILJAKA**

Ljubljana, september 2016

MOJCA KUZMIČKI

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Mojca Kuzmički, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtorica predloženega dela z naslovom Sistemske davčne zatajitve in vloga davčnega vrtiljaka, pripravljene v sodelovanju s svetovalcem red. prof. dr. Markom Hočevarjem

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravila samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobila vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označila;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnala v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobila soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.

V Ljubljani, dne 23.09.2016

Podpis študentke: _____

KAZALO

UVOD	1
1 KRIMINALITETA BELIH OVRATNIKOV – ORGANIZIRANA	
GOSPODARSKA KRIMINALITETA	4
1.1 Opredelitev gospodarske kriminalitete.....	6
1.2 Opredelitev organizirane gospodarske kriminalitete.....	10
1.3 Posledice gospodarske kriminalitete v Sloveniji.....	14
2 KAZNIVO DEJANJE DAVČNA ZATAJITEV	18
2.1 249. člen Kazenskega zakonika.....	20
2.2 Ostali zakonski predpisi	20
2.3 Odgovornost za kaznivo dejanje davčne zatajitve	21
2.4 Odgovornost pravnih oseb za kazniva dejanja	22
2.4.1 Anglo-ameriški modeli odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja.....	25
2.4.2 Nemški model odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja.....	26
2.4.3 Italijanski model odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja.....	26
2.4.4 Danski model odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja.....	27
3 NAČINI SISTEMSKIH DAVČNIH ZATAJITEV	27
3.1 Davčni vrtiljak.....	29
3.2 Navzkrižno fakturiranje.....	33
3.3 Slamnata družba	33
3.4 Nezakonita uporaba posebne sheme obdavčitve	36
3.5 Lažna dobava blaga znotraj Evropske unije.....	37
3.6 Ugrabitev davčne številke	39
4 ORGANI ODKRIVANJA, PREGONA IN NAČINI PREPREČEVANJA	
DAVČNIH ZATAJITEV	40
4.1 Preiskovanje gospodarske kriminalitete.....	40
4.1.1 Anketne raziskave gospodarske kriminalitete	40
4.1.2 Arhivske raziskave gospodarske kriminalitete	40
4.1.3 Terenske raziskave	42
4.1.4 Poskusi – eksperimenti	42
4.1.5 Študijski primeri	42
4.2 Organi odkrivanja in pregona davčnih zatajitev.....	43
4.3 Metode odkrivanja in preprečevanja davčnih zatajitev	44
5 PRAKTIČNA PRIMERA DELOVANJA SLAMNATIH DRUŽB IN DAVČNEGA	
VRTILJAKA, RAZISKAVA, RAZPRAVA O REZULTATIH RAZISKAVE TER	
UKREPI ZA PREPREČEVANJE DAVČNIH ZATAJITEV	49
5.1 Prvi praktični primer – delovanje slamnatih družb	49
5.2 Drugi praktični primer – delovanje davčnega vrtiljaka.....	51

5.3 Raziskava sistemskih davčnih zatajitev, davčnih vrtiljakov in slamnatih družb v slovenskih družbah.....	55
5.4 Razprava o rezultatih raziskave in ukrepi za preprečevanje davčnih zatajitev	69
SKLEP	71
LITERATURA IN VIRI	74
PRILOGE	

KAZALO TABEL

Tabela 1: Prednosti in slabosti – priložnosti za izvršitev gospodarske kriminalitete pri storilcih	5
Tabela 2: Posledice škode kaznivih dejanj za leta 2011 do 2015	14
Tabela 3: Vrste kriminalitete	16
Tabela 4: Delež posamezne vrste kriminalitete v celotni kriminaliteti	16
Tabela 5: Gospodarska kriminaliteta.....	17
Tabela 6: Kazniva dejanja, obravnavana na podlagi Zakona o odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja	24
Tabela 7: Prednosti in slabosti različnih anketnih metod.....	41
Tabela 8: Učinkoviti ukrepi za preprečevanje sistemskih davčnih zatajitev – odgovori anketirancev	67

KAZALO SLIK

Slika 1: Gospodarska kriminaliteta v obdobju 2006–2015	15
Slika 2: Struktura kriminalitete z deležem škode zaradi gospodarske kriminalitete.....	16
Slika 3: Poenostavljena shema davčnega vrtiljaka.....	32
Slika 4: Navzkrižno fakturiranje	33
Slika 5: Delovanje slamnatih družb v praksi.....	52
Slika 6: Značilnosti vzorca glede na spol (v %).....	57
Slika 7: Značilnost vzorca glede na starost (v %)	57
Slika 8: Značilnost vzorca glede na izobrazbo (v %).....	58
Slika 9: Pojav sistemskih davčnih zatajitev pri poslovanju	59
Slika 10: Najpogostejše soočenje pri poslovanju s sistemskimi davčnimi zatajitvami.....	59
Slika 11: Izkoriščanje sistema obdavčitve sistema DDV v obliki ponavljajočih se nakupov in prodaj med sodelujočimi davčnimi zavezanci s strani goljufov	60
Slika 12: Nezakonito uveljavljanje odbitka vstopnega DDV v verigi dobav	61
Slika 13: Nezakoniti zahtevek za vračilo DDV, ki ga slamnata družba v verigi dobav ni plačala	62
Slika 14: Pojav davčnega vrtiljaka pri poslovanju	62
Slika 15: Gotovinsko plačevanje in dvigovanje visokih zneskov gotovine s transakcijskih računov družb.....	63
Slika 16: Sumljivo nizka vrednost blaga, za katerega je znana tržna cena in ga je mogoče prodati na trgu po tržni ceni.....	64
Slika 17: Dejavnosti, ki jih najbolj prizadenejo sistemske davčne zatajitve.....	65
Slika 18: Pridobitev informacij glede novega dobavitelja	66
Slika 19: Preprečitev pojava davčnega vrtiljaka v praksi – poznavanje poslovanja v svoji dejavnosti	68
Slika 20: Ali država naredi dovolj v boju zoper sistemske davčne zatajitve (v %)	68
Slika 21: Ali so ostale članice EU v boju zoper sistemske davčne zatajitve in davčne vrtiljake uspešnejše kakor Slovenija (v %)	69

UVOD

V zadnjem času se vse bolj pojavlja pojem organizirane gospodarske kriminalitete, ki se z organiziranim izvajanjem kaznivih dejanj izmika roki pravice. Pojavnost gospodarske in organizirane gospodarske kriminalitete dosega mednarodne razsežnosti ter povzroča probleme organom pregona pri preprečevanju, odkrivanju in dokazovanju storjenih kaznivih dejanj. Z vstopom Republike Slovenije v Evropsko unijo (v nadaljevanju EU) in odpravo carinskih meja, kjer se je izvajal tudi davčni nadzor nad pretokom blaga iz Slovenije in vanjo, je prišlo v sistemu davčnega nadzora obračunavanja ter plačevanja davka na dodano vrednost (v nadaljevanju DDV) pri prometu blaga znotraj EU do bistvenih sprememb. Zaradi svobodnega pretoka blaga in storitev znotraj EU ter s tem enormne širitve skupnega trga, so se med pozitivnimi učinki pojavili tudi negativni učinki, in sicer v smislu povečanega obsega sistemskih davčnih zatajitev.

Sistemske davčne zatajitve DDV se v strokovni terminologiji imenujejo davčni vrtiljaki. Tu gre za izkoriščanje sistema obdavčitve z DDV v obliki ponavljajočih se nakupov in prodaj, resničnih ali fiktivnih med sodelujočimi davčnimi zavezanci, od katerih je vedno ena slamnata družba. Tako v verigi dobav vedno pride do nezakonitega uveljavljanja odbitka vstopnega DDV oziroma do nezakonitega zahtevka za vračilo DDV, ki ga slamnata družba ni plačala. Slamnata družba je ključni člen v verigi zatajitve DDV, kajti brez nje tovrstna zatajitev ni možna, pri tem pa je ključnega pomena to, da slamnata družba sama, brez drugih udeležencev, zatajitve DDV ne more izvesti (FURS, 2014, str. 3–4).

Tako so se zelo kmalu po odpravi davčnih in carinskih meja pojavile nove oblike sistemskih davčnih zatajitev, ne samo na ozemlju Republike Slovenije, ampak se je Slovenija s svojo vključitvijo v EU na žalost vključila v mednarodne davčne vrtiljake. Takšna sistemska davčna zatajitev navadno poteka na ozemlju dveh ali več držav članic unije. Zaradi učinkovitejšega zakritja sistemskih davčnih zatajitev nastopa več podjetij in več držav članic unije ter s tem več krogov. Sistemsko davčno zatajitev največkrat izpeljejo zelo hitro, slamnata družba izgine, preden utegne davčni organ ugotoviti, da gre za davčno zatajitev. Posledica teh davčnih zatajitev je vsaj 10 % manj pobranega DDV v nekaterih državah članicah EU (Petauer, 2004).

Slovenija in države članice EU se vse pogosteje srečujejo z umetnimi davčnimi strukturami, sestavljenimi iz zaporedja več transakcij, pri katerih si davčni zavezanci pridobivajo koristi z zniževanjem zaračunanega DDV ali s povečevanjem zneska odbitka vstopnega DDV. Pogosteje se pojavljajo tudi primeri, ko zavezanec DDV obračuna, a ga državi nikoli ne plača, kar vodi do zmanjšanja prihodkov države. Izogibanje DDV pa onemogoča poštenim podjetnikom, da bi s cenami blaga in storitev konkurirali svojim nepoštenim tekmečem (Prezelj, 2008, str. 20).

Na splošno so temu negativnemu pojavu izpostavljene vse dejavnosti. Z analizo podatkov s terena je Finančna uprava Republike Slovenije (v nadaljevanju FURS) ugotovila, da so sistemskim zatajitvam DDV najbolj izpostavljene naslednje dejavnosti:

- trgovina z nafto in naftnimi derivati,
- prodaja motornih vozil (rabljenih in novih),
- promet z odpadnimi surovinami (železo in barvaste kovine),
- gradbeništvo in promet z nepremičninami ter
- promet s tekstilom.

Naštete dejavnosti so trenutno najbolj tvegane glede zatajitve DDV, se pa pojav širi tudi v druge dejavnosti. Iz izkušenj drugih držav članic EU so temu pojavu potencialno izpostavljene tudi dejavnosti, kot so trgovina z mobilnimi telefoni, s telefonskimi karticami, z računalniškimi komponentami, z lesom, alkoholom in s tobačnimi izdelki (Simič, 2008, str. 5–6).

Ker gre v davčnem vrtiljaku za sistemske davčne zatajitve DDV ali z drugimi besedami za kraje velikih zneskov DDV, s čimer ni oškodovan le proračun države, ampak trpijo škodo tudi gospodarstvo in posamezni gospodarski subjekti, ki so se vede ali nevede zapletli v takšen vrtiljak, si organi državne represije – FURS ter organi pregona kaznivih dejanj – policija in tožilstvo prizadevajo te pojave preprečevati s preventivnim delovanjem ter s čim zgodnejšim odkrivanjem členov v verigi sistemskih davčnih zatajitev. Obsežnejša sprememba zakonodaje pa s sistemskega vidika preprečuje nastanek sistemskih davčnih zatajitev na področju DDV oz. omogoča učinkovitejši davčni nadzor in izterjavo neplačanih dajatev pri davčnih zatajitvah (Simič, 2008, str. 4).

Eden izmed pomembnih ukrepov, ki so bili na tem področju že sprejeti, je s področja dodeljevanja in preklica identifikacijskih številke za namene DDV. To pomeni, da se davčni zavezanci, ki zaprosijo za izdajo identifikacijskih številke za namene DDV, na FURS-u soočajo z množico vprašanj v zvezi z opravljanjem dejavnosti, predložiti morajo tudi različne dokumente, ki dokazujejo njihov resnični namen opravljanja gospodarske dejavnosti.

FURS je tudi okrepil nadzor nad novimi zavezanci za DDV, izvajajo nadzore na terenu, da preverijo dejansko stanje glede poslovanja. Po podatkih FURS-a je bilo preklicanih že veliko DDV – številke slamnatih družb, zoper odgovorne osebe družb pa so bile predlagane ustrezne kazenske sankcije. Ob teh nadzorih se je FURS srečeval z navideznimi posli, s fiktivnimi računi, ponarejenimi računi, slamnatimi družbami, z zakonitimi zastopniki družb, ki niso bili dosegljivi, kar je vse oviralo nadzor in izterjavo dodatno obračunanih davčnih obveznosti. Osnovni problem, s katerim se sooča finančna uprava pri teh inšpekcijskih nadzorih oziroma odkrivanju tovrstnih davčnih zatajitev, je v tem, da je glede na izdane račune, primarni dolžnik slamnata družba. V praksi pa se kaže, da te družbe v resnici sploh ne obstajajo in da gre za zlorabo davčne številke, na katero so bili izdani računi za najrazličnejše storitve ter blago. Na podlagi teh računov pa normalno poslujoče družbe oziroma prejemniki teh računov izvajajo odbitek vstopnega DDV. Glede na to, da v večini primerov slamnate družbe sploh ne opravljajo nobene gospodarske dejavnosti in da za izdajo računov ni nikakršne podlage, ker transakcij navedenih družb ni ali niso mogle biti izvedene, te družbe ne ustrezajo pojmu davčnega zavezanca, ki ureja obdavčitev z DDV. V skladu s tem in z obdavčitvijo navideznih poslov se na podlagi izstavljenih navideznih listin ne izvede obdavčitev pri slamnatih družbah, temveč je bila le preklicana identifikacijska številka za DDV, s čimer se je poslovanje teh družb končalo, s tem pa je bilo nadaljevanje sistemske zatajitve DDV preprečeno (Simič, 2008, str. 6–7).

V ugotovljenih primerih je šlo na eni strani za navidezni davčni dolg slamnatih družb, ki so izdajale navidezne račune, na drugi strani pa za odbitek vstopnega DDV pri prejemnikih teh računov. Ker je odbitek vstopnega DDV izveden z davčno zatajitvijo, je zavrnitev FURS-a za vstopni DDV edina logična in po zakonu, ki ureja davčni postopek, tudi edina zakonita, ne glede na načelo nevtralnosti DDV po šesti direktivi, kot evropskem predpisu,

na katerem temelji sistem DDV v skladu s sodbo evropskega sodišča, ki je razrešilo navedeno dilemo.

Namen magistrskega dela je s pomočjo domače in tuje strokovne literature na področjih gospodarske kriminalitete, davčnih zatajitev ter sistemskih davčnih zatajitev DDV proučiti razliko med gospodarsko in organizirano gospodarsko kriminaliteto, obravnavati kaznivo dejanje davčne zatajitve ter odgovornost različnih subjektov za omenjeno kaznivo dejanje. Glavni namen magistrskega dela je pojasniti načine sistemskih davčnih zatajitev DDV, vlogo organov odkrivanja in pregona ter na praktičnem primeru pojasniti delovanje slamnatih družb. Na podlagi raziskave sistemskih davčnih zatajitev, davčnih vrtiljakov in slamnatih družb v slovenskih družbah želim pojasniti poznavanje omenjene problematike ter podati predloge, kako bi lahko takšne oblike goljufij sistemskih davčnih zatajitev DDV preprečili.

Magistrsko delo je namenjeno vsem, ki se ukvarjajo s preiskovanjem sistemskih davčnih zatajitev, predvsem davčnim inšpektorjem in policiji, predvsem kriminalističnim inšpektorjem. Ravno tako je magistrsko delo namenjeno podjetnikom, direktorjem gospodarskih družb, skratka vsem, ki imajo težave s sistemskimi davčnimi zatajitvami, ki se imenujejo davčni vrtiljaki, in tistim, ki imajo težave, kako v praksi prepoznati davčni vrtiljak ter slamnate družbe. Želim poudariti, da je moje magistrsko delo namenjeno tudi kot študijski pripomoček študentom, predvsem s področja računovodstva, davkov in kriminalistike. Moje magistrsko delo bo omenjenim v veliko pomoč predvsem pri prepoznavanju sistemskih davčnih zatajitev, delovanju davčnega vrtiljaka v praksi in slamnatih družb, prav tako se bodo bralci seznanili z ukrepi za njihovo preprečevanje. Omenjene ukrepe bodo lahko uporabili v praksi, pri poslovanju podjetnikov in gospodarskih družb tako, da bi do omenjene problematike prihajalo čim manj oziroma da bi se znali soočiti s problematiko sistemskih davčnih zatajitev, davčnih vrtiljakov ter slamnatih družb in znali poiskati ustrezne rešitve.

Cilji magistrskega dela so:

- s pomočjo domače in tuje strokovne literature opredeliti gospodarsko kriminaliteto in organizirano gospodarsko kriminaliteto ter kaznivo dejanje davčne zatajitve,
- pojasniti, kakšne so sistemske davčne zatajitve v praksi, kako jih prepoznati in se jim izogniti,
- eden izmed ciljev magistrskega dela je tudi v praksi predstaviti delovanje davčnega vrtiljaka,
- cilj je tudi navesti ukrepe za preprečevanje davčnih zatajitev,
- predstaviti praktičen primer delovanja davčnega vrtiljaka,
- predstaviti rezultate raziskave o poznavanju sistemskih davčnih zatajitev, davčnih vrtiljakov in slamnatih družb v slovenskih družbah.

Cilji, ki jih želim z magistrskim delom doseči, se nanašajo na zelo aktualen problem v Sloveniji in tudi v Evropi, in sicer davčni vrtiljak pri davčnih zatajitvah. Ugotoviti želim, kakšen bi bil učinkovit sistem za preprečevanje sistemskih davčnih zatajitev, davčnih vrtiljakov in slamnatih družb.

Magistrsko delo temelji na proučevanju osnovnih ekonomskih subjektov, njihovih, povezav in odvisnosti, saj gre za proučevanje ene izmed mnogih vrst nepravilnosti v poslovnem svetu. Gre za davčne nepravilnosti, ki nastajajo pri poslovanju gospodarskih

subjektov, ki pa v Sloveniji zelo naraščajo, prav tako tudi v svetu. Magistrsko delo temelji na poslovni in mikroekonomski analizi. Kombinacija statične in dinamične ekonomske analize mi bo omogočila proučiti odvisnost med ekonomskimi pojavi v določenem trenutku in spremembe, ki so posledica delovanja predhodnih spremenljivk. Pri raziskovanju bom uporabila deskriptivni in delno tudi analitični pristop. Z metodo deskripcije bom podala dejstva in pojave ter prikazala njihov najpogostejši nastanek. Uporabila pa jo bom tudi pri opazovanem pojavu, ki ga bom s pomočjo metode kompilacije podkrepila s spoznanji in stališči drugih avtorjev. Pri izdelavi magistrskega dela bom uporabila literaturo domačih in tujih avtorjev s področij gospodarske kriminalitete, davčnih zatajitev, zlasti pa s področja davčnih zatajitev pri DDV. Prav tako mi bo v veliko pomoč interno gradivo FURS-a in moje dosedanje delovne izkušnje pri reševanju omenjenih kaznivih dejanj. Metoda kompilacije mi bo omogočila, da preko povzetih spoznanj in stališč drugih avtorjev oblikujem nove, lastne sklepe ter tako kot eno od metod analitičnega pristopa uporabim induktivno sklepanje.

1 KRIMINALITETA BELIH OVRATNIKOV – ORGANIZIRANA GOSPODARSKA KRIMINALITETA

O vprašanju, zakaj sploh razmišljati, študirati kriminaliteto belih ovratnikov (v nadaljevanju bom uporabljala izraz gospodarska kriminaliteta, ki se uporablja v slovenskem izrazoslovju pri preiskovanju gospodarskih kaznivih dejanj), Payne (2013, str. 3–4) meni, da obstaja vsaj šest razlogov, zakaj:

- prvič je pomembno zavedanje, da je gospodarska kriminaliteta resen problem naše družbe,
- drugič jo je zelo pomembno prepoznati, saj za razliko od drugih kaznivih dejanj, gospodarska kazniva dejanja vplivajo na vsakogar, imajo visoko število žrtev na različnih ravneh in travmatično vplivajo na vse člane družbe,
- tretji zelo pomemben razlog je ta, da se s študijem gospodarske kriminalitete poskušamo naučiti več tudi o drugih tipih kaznivih dejanj, saj dovoljuje kriminologom, študentom, javnosti in oblikovalcem strategije boljši vpogled v vse različice kriminalnega vedenja ter vrste storilcev kaznivih dejanj,
- četrti pomemben razlog je, da s študijem lahko razvijemo strategijo učinkovitega preprečevanja in ukrepanja zoper gospodarsko kriminaliteto,
- peti pripelje do pomembnih informacij, iz katerih se nato lahko razvijejo novi poklici, saj obstajajo namreč številni civilni poklici, ki pomagajo kazenskemu in sodnemu sistemu preganjati gospodarsko kriminaliteto,
- šesti razlog pa dovoljuje dodaten vpogled v različne kulture in subkulture, pogled na podlagi notranjih informacij delovne sile ter kulturnih temeljev, ki so temelj vrednot dejavnosti delovne sile.

Dvoršek (2008, str. 130–135) meni, da predstavlja sistem tržnega gospodarstva najširši okvir za nudenje priložnosti pridobitve koristi. Priložnost za izvršitev gospodarske kriminalitete na mikroravni je sestavljena iz treh ravni, in sicer primerne cilja, koristi izvršitve ter tveganja razkritja. Storilci gospodarske kriminalitete presojujejo primernost cilja po več kriterijih. Stopnja varovanosti cilja je eden izmed pomembnejših, saj bolj kot je varovan cilj, več kriminalne energije se zahteva za njegovo uresničitev. Tržni sistem gospodarstva ustvarja veliko število različnih ciljev, kar je prednost za storilce kaznivih dejanj sistemskih davčnih zatajitev. Cilji so lahko denar ali druga plačilna sredstva in tudi drugi dragoceni proizvodi, ki pridobivajo na vrednosti. Poudariti je potrebno, da so na

razpolago tudi učinkoviti varovalni sistemi ciljev, ki so sestavljeni iz različnih elementov, ki se nanašajo na organizacijo poslovanja, kot so npr. šifrirano komuniciranje, medfazna kontrola, preverjanje poslovnih partnerjev, identifikacijske kode. Nanašajo se tudi na tehnologijo in materiale, ki onemogočajo napade na cilje v obliki zlorabe ter ponarejanj, kot so npr. plastični denar, dragoceni izdelki, vrednostni papirji. Vedno boljše zaščito razpoložljivih ciljev omogočajo nove tehnologije, vendar pa storilci po določenem času najdejo pomanjkljivosti v še tako izpopolnjenem varnostnem sistemu. Z višino stroškov je stopnja zaščite omejena z ekonomskega stališča, medtem ko je s tehnološkega cilje mogoče varovati. Dobro varovanje cilja storilcev marsikdaj ne odvrne od napada, saj je njihova odločitev povezana z ostalima dvema elementoma, s tveganjem razkritja in koristjo od izvršitve. Dober varovalni mehanizem je pomemben tudi za uspešno preiskovanje gospodarske kriminalitete in ne samo za preprečevanje napadov. Storilci kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete pogosto mislijo, da bodo njihova ravnanja ostala skrita za legalnim poslovanjem. To pomeni, da mislijo, da preiskovalci ne bodo prepoznali indikatorjev, ki bi kazali na kaznivo dejanje in določenega osumljenca. Ocenjujejo, da je tveganje razkritja do obsodbe nizko. Za gospodarsko kriminaliteto je značilna prikritost, ki se skriva za legalnimi poslovnimi dogodki, in sicer se neplačani davki skrivajo za fiktivnimi stroški, ki zmanjšujejo dobiček, in tudi med ponarejenimi poslovnimi listinami. Torej kriminalno dejanje pušča določene sledi, ki jih lahko razkrije podrobna analiza finančnih in blagovnih tokov. Kriminalci naj bi se odločali za kriminalno ravnanje v skladu z ekonomsko presojo, ali tveganje upravičuje pričakovano ekonomsko korist. Ker prihaja do gospodarske kriminalitete v ekonomskem okolju, se vsaka poslovna poteza presoja glede na donosnost. Najbolj iščejo možnosti za donose kriminalnih ravnanj podjetniki, ki se zaradi pomanjkanja sredstev ne bi mogli prilagoditi tržišču. Podjetniki želijo pridobiti premoženjsko in tudi nepremoženjsko korist. Omenjena razlaga je razvidna iz Tabele 1.

Tabela 1: Prednosti in slabosti – priložnosti za izvršitev gospodarske kriminalitete pri storilcih

	Prednosti	Slabosti
Stopnja varovanja cilja	Tržni sistem gospodarstva ustvarja veliko število različnih ciljev	Varovalni sistemi, ki te cilje varujejo
Tveganje razkritja	Storilci po določenem času najdejo slabe točke v še tako izpolnjenih varnostnih sistemih	Nove tehnologije omogočajo vedno boljše zaščito razpoložljivih ciljev
Koristi od izvršitve	Tveganje upravičuje pričakovano ekonomsko korist	Odkritje in zaseg premoženjske koristi ter s tem uničenje kriminalne infrastrukture

Preden preidem na podpoglavje Opredelitev pojma gospodarske kriminalitete Hren (2005, str. 42–43), želim nekaj besed napisati o kriminaliteti menedžerjev. Ti so ključni subjekti pri finančnih prevarah. Male finančne prevare z vidika odkrivanja in pregona niso problematične. Problematične postajajo velike finančne prevare z vidika odkrivanja in pregona storilcev, ker so skrite znotraj kompleksnosti enega ali več povezanih poslov. Zaradi tega je razlika med nedovoljenim dejanjem in običajnim poslom zabrisana, ali pa se kaže zgolj v dejanjih namere, kar pa je zelo težko dokazati. Obstajajo razlike med evropskimi in ameriškimi menedžerji, tako kot obstajajo tudi razlike med anglo-ameriškimi ter evropskimi – nemškimi gospodarskimi družbami. Glavni cilj anglo-ameriških družb je maksimiranje premoženja lastnikov, kar dosežejo z maksimalno tržno vrednostjo delnice. V prvi vrsti cilj evropskih družb ni najvišja cena delnic, temveč njihovo dolgoročno preživetje. Medtem ko je lastništvo anglo-ameriških družb široko razpršeno

med lastniki delničarji, je lastništvo evropskih družb pogosto koncentrirano v lastništvu družin in bank. Pri anglo-ameriškem sistemu so zelo razviti trgi prevzemov, saj zelo pogosto pride do sovražnih prevzemov, medtem ko so v Evropi sovražni prevzemi zelo redki. Evropske družbe se financirajo s kapitalom stalnih lastnikov in z bančnimi posojili, anglo-ameriške pa na trgu kapitala, torej trgu obveznic ter delnic, za katerega je značilno, da investitorji niso dolgoročno zainteresirani za lastništvo vrednostnih papirjev ene gospodarske družbe, saj vedno iščejo vrednostne papirje z maksimalnimi donosi. Tudi računovodska pravila o poročanju se razlikujejo, saj so anglo-ameriška usmerjena k zaščiti vlagateljev, evropska pa k zaščiti upnikov. Vsa ta področja pa imajo možnosti, kjer se lahko in se pojavi različna gospodarska kriminaliteta.

Hren (2005, str. 42–43) nadaljuje, da se vedno pojavlja zelo pereče vprašanje, in sicer, kako naj menedžerji prikažejo poslovni izid gospodarske družbe, saj absolutne resnice v računovodstvu ni. Poslovni izid se lahko prikaže na različne možne načine, izračunani in izkazani dobiček pa je osnova za izplačilo nagrad upravi, nadzornemu svetu ter dividend delničarjem. Zato prihaja do tega, da nekateri menedžerji za doseganje svojih ciljev izvajajo prevarantsko računovodstvo z zavajajočimi računovodskimi izkazi. Izvajajo tudi kreativno računovodstvo, ki pa je zavestno in načrtno transformiranje računovodskih izkazov v okviru obstoječih pravil ali njihova selektivna uporaba. Kreativno računovodstvo prikazuje nerealne bilančne kategorije, daje nerealne napovedi in povzroča časovne neuskkljenosti. Se najdemo? Zagotovo prihaja med omenjenimi mahinacijami do kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete.

QuinStreet, Inc. (2016) predstavlja, kaj pravzaprav pomeni študirati gospodarsko kriminaliteto. Kriminaliteta belih ovratnikov, torej gospodarska kriminaliteta pomeni goljufije in kraje identitete. Ti majhni vzorci terminov v bistvu predstavljajo frekvenco in raznolikost gospodarske kriminalitete. Gospodarska kriminaliteta predstavlja izgubo več kot 200 milijard dolarjev letno in bolj kot postaja kompleksnejša ter z naraščajočimi stroški, vse bolj postaja sofisticirana in s tem se njega izguba še večja. Profil kriminalcev gospodarske kriminalitete po navadi vključuje značilnosti, kot so poštenost, inteligenca in zanesljivost v svojem poslovnem okolju, po navadi tudi niso fizično nasilni. Osebe s takšnimi lastnostmi se največkrat pojavijo pri preiskovanju kaznivih dejanj s področja gospodarske kriminalitete, kar pa povzroča težave pri preiskovanju. Zato morajo preiskovalci gospodarske kriminalitete imeti ogromno strokovnega znanja, predvsem z ekonomskega področja, ki ga pridobivajo na usposabljanjih. V bistvu se morajo izobraževati sproti, tekoče. Ker področje gospodarske kriminalitete napreduje tako hitro kot najpametnejši, najbolj izpopolnjen kriminallec s tega področja, je treba slediti temu trendu in pridobivati ter širiti svoje strokovno znanje.

1.1 Opredelitev gospodarske kriminalitete

Zametki obravnave pojavov, ki jih danes zajema pojem gospodarske kriminalitete, segajo v daljna leta 1940–1949. Znani ameriški sociolog in kriminolog Edvin H. Sutherland je v teh letih razvil koncept kriminalitete belih ovratnikov (angl. White – collar crime). Opredelil je, da gre za kriminaliteto, ki jo v zvezi z opravljanjem svojega poklica zgrešijo osebe, ki so visoko na družbeni lestvici in v družbi uživajo ugled. S to opredelitvijo je spremenil stereotipni pogled na kriminaliteto, kot izključno vezano na nižje sloje prebivalstva. Opozoril je, da je kriminaliteta belih ovratnikov kriva za zaupanje in zbuja nezaupanje, ki slabi socialno moralo ter povzroča socialni razkroj velikih razsežnosti. Se vedno pa drži Sutherlandova ugotovitev iz štiridesetih let glede povezave kriminalitete belih ovratnikov z

gospodarstvom, ki pravi, da so ekonomisti dobro seznanjeni s poslovnimi metodami, vendar jih niso večši ocenjevati z vidika kriminalitete. Sociologi pa so dobro seznanjeni s kriminaliteto, vendar niso večši ocenjevati njene pojavne oblike v poslovnem svetu (Selinšek, 2006, str. 30).

Dvoršek (2008, str. 119) pravi, da je gospodarski kriminaliteta pojem za heterogena ogrožanja ekonomskih procesov oziroma gospodarskega poslovanja pri pridobivanju državnih in tudi zasebnih koristi.

Kriminaliteta na splošno je dejavnost, ki zajema kazniva dejanja, in jo lahko opredelimo kot skupek, celoto vseh izvršenih kaznivih dejanj oziroma podrobneje kot celoto v določenem časovnem obdobju ter na določenem območju izvršenih kaznivih dejanj (Selinšek, 2006, str. 25).

Gospodarski kriminal je primernejši izraz za pojavne oblike kaznivih dejanj iz širše sfere gospodarstva, medtem ko gospodarska kriminaliteta označuje celovitejše področje oziroma preučevani pojem v njegovem splošnem pomenu, torej celoto vseh izvršenih kaznivih dejanj s področja gospodarstva. Na teoretični ravni se z gospodarskim kriminalom in njegovimi pojavnimi oblikami v Sloveniji ukvarjajo predvsem kriminologi. V precej manjši meri pa se z gospodarsko kriminaliteto ukvarjajo strokovnjaki s področja gospodarskega prava, ki skušajo s svojim teoretičnim in praktičnim poznavanjem gospodarske sfere pojasniti posamezne pojavne oblike gospodarske kriminalitete. Prav tako se z njo ukvarjajo strokovnjaki za kriminalistiko, ki se osredotočajo predvsem na težave v zvezi z njenim odkrivanjem in preiskovanjem. Ravno tako se z gospodarsko kriminaliteto ukvarjajo strokovnjaki s področja kazenskega prava (Selinšek, 2006, str. 25–27).

V nadaljnjih razlagah bom uporabljala pojem gospodarska kriminaliteta, ker obravnava celoto vseh izvršenih kaznivih dejanj s področja gospodarstva. Prav tako ta izraz uporabljamo v policiji, na tožilstvu in na sodišču, skratka pri preiskovanju, pregonu ter sojenju za kazniva dejanja s področja gospodarstva.

Lamberger (2009, str. 7) opredeljuje, da je gospodarska kriminaliteta specifična oblika kriminalnih dejanj, saj so storilci s kaznivimi dejanji, ki so jih storili pri gospodarskem poslovanju, s temi dejanji ogrozili premoženje in druge dobrine, ki so v lasti gospodarskih subjektov, družbene skupnosti ter države. V nadaljevanju Lamberger (2009, str. 18–19) navaja kriminološke teorije o gospodarski kriminaliteti, povzete po slovenskem avtorju prof. dr. Janezu Pečarju, ki pravi, da je gospodarska kriminaliteta moralno-etično, poklicno deviantno in kriminalno vedenje posameznikov, navadno iz višjih plasti družbe, ki v družbenogospodarskem življenju opravljajo dejanja, ki vodijo do zvičajnega ter protipravnega prilaščanja različnih dobrin in vrednosti. Opredeljujoče teorije:

- Ekonomska teorija, pri kateri se upošteva prednost koristi pred tistim, kar se lahko izgubi ali tvega z določenim dejanjem. Gre za odločanje med tem, kaj se izplača in kaj ne. Ker storilci gospodarske kriminalitete delujejo neposredno v gospodarski dejavnosti, imajo po tej teoriji prednost pred drugimi.
- Kontrolna teorija ima predpostavke na moči nadzorstva, ki pa je lahko zunanje ali notranje. Možnost izvrševanja kaznivih dejanj v korist posameznika ali organizacije je odvisna od tega, kako uspešno je nadzorstvo.

- Teorija priložnosti omogoča zadovoljevanj potreb glede na možnosti, ki so dane, pa naj bodo zakonite ali nezakonite. Od posameznika je odvisno, ali bo izkoristil dane nezakonite priložnosti. Gospodarska kriminaliteta se največkrat zgodi, ko so omogočene nezakonite možnosti in se pričakuje uspeh ter korist za posameznika oziroma organizacijo.
- Podkulturna teorija omogoča, da se prevzame znanje in vedenje drugih, ki delujejo v določenem organizacijskem okolju. Dopušča možnost neformalne kontrole z zagotavljanjem vzdušja upiranja pravu in izigravanju norm.

Dvoršek (2008, str. 123) opisuje, da so storilci gospodarske kriminalitete lahko:

- osebe – posamezniki, ki izkoriščajo priložnosti za kriminalno ravnanje znotraj oškodovanih podjetij,
- osebe – posamezniki, povezani v kriminalno združbo, ki se poklicno ukvarjajo z izvrševanjem kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete. To so lahko storilci kot podaljšana roka organizirane kriminalne dejavnosti na drugih področjih ali organizirani storilci, ki delujejo na gospodarskem področju, in
- vodstva velikih, srednjih in malih podjetij ali drugih institucij, ki izvršujejo različne oblike gospodarske kriminalitete v korist podjetij na način, da kršijo predpise, ki določajo pravila za izvajanje legalne poslovne dejavnosti (npr. kazniva dejanja na področju davkov, zlorabe subvencij ...).

Kazniva dejanja zoper gospodarstvo, ki jih opredeljuje Kazenski zakonik (Ur.l. RS, št. 50/2012 – UPB2, 6/2016 – popr., 54/2015, 38/2016, v nadaljevanju KZ-1), so naslednja:

- protipravno omejevanje konkurence – 225. člen,
- povzročitev stečaja z goljufijo ali nevestnim poslovanjem – 226. člen,
- oškodovanje upnikov – 227. člen,
- poslovna goljufija – 228. člen,
- goljufija na škodo Evropske unije – 229. člen,
- preslepitev pri pridobitvi in uporabi posojila ali ugodnosti – 230. člen,
- preslepitev pri poslovanju z vrednostnimi papirji – 231. člen,
- neupravičena uporaba tuje oznake ali modela – 233. člen,
- preslepitev kupcev – 232. člen,
- neupravičena uporaba tujega izuma ali topografije – 234. člen,
- ponareditev ali uničenje poslovnih listin – 235. člen,
- izdaja in neupravičena pridobitev poslovne skrivnosti – 236. člen,
- zloraba informacijskega sistema – 237. člen,
- zloraba notranje informacije – 238. člen,
- zloraba trga finančnih instrumentov – 239. člen,
- zloraba položaja ali zaupanja pri gospodarski dejavnosti – 240. člen,
- nedovoljeno sprejemanje daril – 241. člen,
- nedovoljeno dajanje daril – 242. člen,
- ponarejanje denarja – 243. člen,
- ponarejanje in uporaba ponarejenih vrednotnic ali vrednostnih papirjev – 244. člen,
- pranje denarja – 245. člen,
- zloraba negotovinskega plačilnega sredstva – 246. člen,
- uporaba ponarejenega negotovinskega plačilnega sredstva – 247. člen,

- izdelava, pridobitev in odtujitev pripomočkov za ponarejanje – 248. člen,
- davčna zatajitev – 249. člen ter
- tihotapstvo – 250. člen.

V deseti točki 99. člena KZ-1 je navedeno, da se za gospodarsko dejavnost po tem zakoniku šteje:

- 1) vsaka dejavnost, ki se opravlja proti plačilu na trgu in
- 2) vsaka dejavnost, ki se za dogovorjeno ali predpisano plačilo opravlja poklicno ali organizirano.

V enajsti točki 99. člena KZ-1 se za opravljanje gospodarske dejavnosti oziroma gospodarsko poslovanje po tem zakoniku štejejo:

- 1) izvajanje, upravljanje, odločanje, zastopanje, vodenje in nadziranje v okviru dejavnosti iz 10. odstavka tega člena ter
- 2) upravljanje nepremičnin, premičnin, denarnih sredstev, dohodkov, terjatev, kapitalskih naložb, drugih oblik finančnega premoženja in drugih sredstev pravnih oseb javnega ali zasebnega prava, razpolaganje s temi sredstvi ter nadzorstvo nad njimi.

Kaznivo dejanje je v 16. členu KZ-1 opredeljeno kot kaznivo dejanje zoper človekovo protipravno ravnanje, ki ga zakon zaradi nujnega varstva pravnih vrednot določa kot kaznivo dejanje in hkrati določa njegove znake ter kazen za krivega storilca.

Po 3. členu KZ-1 so kazenske sankcije opredeljene kot kazni, opozorilne sankcije in varnostni ukrepi.

V 2. odstavku 3. člena KZ-1 je za kaznivo dejanje v zakonu vedno predpisana kazen, ki se izreče storilki oziroma storilcu v sorazmerju s težo dejanja in z njegovo krivdo. Ob pogojih, določenih v splošnem delu tega zakonika, se smejo storilcu namesto kazni izreči opozorilne sankcije in poleg kazni ali opozorilne sankcije še varnostni ukrepi.

Z gospodarsko kriminaliteto mislimo na kazniva dejanja legalnih podjetij, ki si želijo s kasnejšim legalnim poslovanjem povečati ali ohraniti dobičke. Osnovna značilnost gospodarske kriminalitete je spremenljivost pojavnih oblik, ki že doživlja različne spremembe, zlasti na kriminogenih potencialih novih tehnologij. Kriminalce privlačijo predvsem tehnologije, povezane s finančnim poslovanjem. Primer, ki je že preživel testno fazo, je razvoj bančništva na domu in bančništva preko telekomunikacij. Vse hitrejši pohod pa imata elektronsko trgovanje in elektronski denar, torej bančne kartice in računalniški softver, ki zajema določeno vsoto denarja ter ga je mogoče potrošiti z različnimi bančnimi transakcijami. Prav tako so elektronska nakazila med dobavitelji in kupci učinkovita ter hitra in jih je lažje zabrisati, saj puščajo manj sledi kot pri klasičnem poslovanju. Plačilni promet se je preko svetovnega spleta, interneta zelo razširil, kar izkoriščajo tudi kriminalci za nove oblike sistemskih davčnih zatajitev. Razvoj gospodarske kriminalitete kaže na njeno vse večjo globalizacijo oziroma mednarodnost. Kriminalce v mednarodnost sili globalizacija legalne poslovne dejavnosti, medtem ko na drugi strani na mednarodnem prostoru kriminalno delovanje pomeni manjšo možnost odkritja in obsodbe. Iz omenjenih projekcij lahko sklepamo, da postaja gospodarska kriminaliteta vse bolj organizirana. Tako so na območju EU s proučevanjem sistemskih davčnih zatajitev ugotovili, da so sistemske

davčne zatajitve tesno prepletene s pranjem denarja in korupcijo ter so pojavna oblika organizirane gospodarske kriminalitete (Dvoršek, 2008, str. 120–121).

1.2 Opredelitev organizirane gospodarske kriminalitete

Zgodila se je globalizacija. Vemo, da je zadnje desetletje 20. stoletja spremenilo svet. Spremenila se je politika, spremenilo se je gospodarstvo, in to zaradi nenadnega pojava novih idej ter novih tehnologij. Tega obdobja se bomo zagotovo spominjali po tem, da so se tehnološke spremembe odvijale tako hitro, kot ni nihče pričakoval. Svet se je zaradi novih tehnologij skrčil, razdalje in geografija pa so postale manj pomembne. Potovanja v kraje, ki so bili nekoč nedosegljivi, dragi in politično nedostopni, so za milijone ljudi postala nekaj vsakdanjega. Demokracija je bila v porastu, potekale so volitve, prav tako so delniške borze, mednarodna trgovanja, mednarodni pretok kapitala, število filmov, knjig, sporočil, telefonskih klicev prečkali meje. Posledica omenjenega pa je, da so tudi kriminalci postali bolj mednarodni, bogatejši in politično vplivnejši. Globalna kriminaliteta se ni povečala samo po obsegu, postala je močna politična sila, saj zmore kopiciti ogromne dobičke. Po zaslugi mednarodne gibljivosti in spretnosti cvetijo kriminalne mreže. Nedovoljeno trgovanje je danes prisotno v bogatih in tudi v revnih družbah (Naim, 2008, str. 19–20).

V devetdesetih letih 20. stoletja je tudi finančna panoga doživela eksploziven razvoj. Pranje denarja in zatajitev davkov sta rasla enako hitro ali pa še hitreje, kot se je razpihoval mednarodni finančni sistem. Michael Camdessus, tedanji direktor Mednarodnega denarnega sklada, je leta 1998 ocenil, da globalni pretok umazanega denarja obsega 2 do 5 % globalne ekonomije. Po novih, sedanjih ocenah pa naj bi pretok opranega denarja zajemal tudi do 10 % svetovnega bruto domačega proizvoda (v nadaljevanju BDP). Čas je, da se sprijaznimo z dejstvom, da je umazani denar osnovna sestavina svetovnega gospodarstva. Pranje denarja ni več domena eksotičnih davčnih oaz, ampak je prodrlo v sam finančni sistem. Zaradi globalne razširjenosti transakcij so postali žongliranje z računi, ustanavljanje slamnatih podjetij, pretok sredstev skozi veliko posrednikov in stapljanje zakonitih ravnanj z nezakonitimi povsem običajni (Naim, 2008, str. 21).

Lahko trdim, da je globalizacija s seboj prinesla organizirano gospodarsko kriminaliteto, ki poteka na dveh ravneh, in sicer na organizirani ter gospodarski kriminaliteti.

Da bomo razumeli povezavo, bom najprej opredelila organizirano kriminaliteto, ki je oblika kriminalitete, kjer se združijo vsaj tri osebe, da bi izvrševale kazniva dejanja, najpogosteje na področju korupcije, goljufij, bančništva, mamil, vlomov, prostitucije itd. Organizirana kriminaliteta presega državne meje, ločimo pa preproste in kompleksne oblike organizirane kriminalitete. Pri preprostih oblikah se osebe združijo predvsem za izvrševanje kaznivih dejanj vlomov, a jih policija hitro odkrije in razbije. Bolj nevarne so organizirane združbe, ki vzporedno s kriminalno dejavnostjo opravljajo še legitimno dejavnost, s pomočjo katere perejo denar. Takšne združbe imajo široko mrežo, od tatov do organov oblasti, svoje člane pa ščitijo pred organi pregona in prav tako pred napadi iz kriminalne okolice.

Edelbacher, Kratcoski in Dobovšek (2016, str. 8–9) pojasnjujejo, da je opredelitev definicije organizirane kriminalitete naloga, ki jo izvaja več strokovnjakov, institucij, organizacij in agencij. Število definicij se povečuje iz dneva v dan, zato moramo biti še bolj previdni pri izbiri akademskih in raziskovalnih podjetij ter pri njihovih trditvah pri

definiciji organizirane kriminalitete. Definicije organizirane kriminalitete, zbrane na podlagi spletnih raziskav, kažejo na poplavo definicij. Na žalost to pomeni, da je mogoče preprosto izbrati najbolj uporabno opredelitev za svojo akademsko ali raziskovalno družbo. Seveda obstajajo definicije, ki so bolj dominantne od drugih. To so predvsem definicije mednarodnih organizacij, ki imajo večji vpliv, in večino njihovih primerov je potrebno prenesti v nacionalne zakonodaje. Države so običajno vključene v več različnih mednarodnih organizacij, med katerimi so prevladujoča Združeni narodi. Slednji na podlagi Konvencije združenih narodov proti mednarodni organizirani kriminaliteti opredeljujejo organizirano kriminaliteto kot strukturirano združbo treh ali več oseb, ki obstajajo za določen čas in delujejo usklajeno z namenom, da se izvrši eno ali več hudih kaznivih dejanj, da bi neposredno ali posredno pridobili finančne ali druge premoženjske koristi. Strukturirana združba pa pomeni združbo, ki se ni naključno oblikovala za neposredno storitev kaznivega dejanja, za katero pa ni nujno, da so vloge članov formalno določene, da je članstvo v njej trajno ali da ima zahtevno strukturo. Dejavnosti, ki jih organizirane kriminalne združbe opravljajo, so zelo raznolike. Sedem prevladujočih dejavnosti:

- nezakonite igre na srečo,
- izsiljevanje,
- distribucija prepovedanih drog,
- oderuštvo ali posojila,
- nedovoljeni spolni odnosi,
- preprodaja ukradenega ali ugrabljenega blaga in
- nadzorovanje zakonitega poslovanja.

Kasnejša dejavnost, s katero se ukvarja samo organizirana kriminalna združba, je že razvila vpliv na to stopnjo. Obstajajo tri faze razvoja organizirane kriminalne združbe. Prva je oblikovanje uličnih tolp, kjer so združbe, ki prevladujejo na omejenem območju. Te združbe so največkrat za klasične zločine, kot so izsiljevanje, kraje, oderuštva. Njihova dejanja niso zelo organizirana, za doseg svojih ciljev pogosto uporabljajo nasilje. V drugi fazi začne združba prevladovati večjemu, širšemu območju, zločini postajajo bolj organizirani. Člani združbe se poskušajo neformalno povezati s pomočjo korupcije ali grožnje lokalni politiki in poslovnežem. V tretji fazi ima organizirana kriminalna združba že tolikšen neformalni vpliv, da že lahko vpliva na državne organe in zakonodajo za njihovo korist v ekonomskem smislu. Do takšnega vpliva pridejo preko podjetij, poslovne elite in organizirane kriminalitete, saj s pomočjo omenjenih akterjev vplivajo na oblikovanje ter izvajanje nacionalne zakonodaje, ki je v nadaljevanju oblikovana v njihovo korist v ekonomskem smislu. Na takšen način lahko organizirane hudodelske združbe pridobijo velik vpliv v formalnem gospodarstvu, saj je možnost, da siva ekonomija v veliki meri uspeva s pomočjo kriminalne dejavnosti ali organizirane kriminalitete, nato pa prerašča in nadomešča legalno dejavnost.

Albanese (2014, str. 263–264) pojasnjuje, da obstajata dva načina gledanja na svet, in sicer s ptičje ali z žabje perspektive. Pogled s ptičje perspektive je makropristop, kjer se svet in njegove težave gledajo od zgoraj navzdol in z meje družbenega konteksta, od kod izhajajo socialni problemi. Pogled z žabje perspektive je ta, da vidimo probleme od spodaj navzgor. Avtor opredeljuje, da je Ernesto Savona uporabil ptičjo/žabjo perspektivo prvič leta 2010 na sestanku o organizirani kriminaliteti v Nairobiju v Keniji. To je pristop na mikroravnini, kjer individualne izkušnje dajo veliko posameznih rezultatov, ki pa imajo v končni fazi večje socialne posledice. Kakšna je razlika v primeru organizirane kriminalitete? Ali se

organizirana kriminaliteta razvije iz skupnega vedenja posameznikov, ki imajo radi denar, ampak so leni, da bi dobili službo? Da, vključijo se v prevare različnih vrst, pri katerih je za doseg cilja potrebna nizka energija, pomemben pa je dobiček na račun drugih. In tako podobno misleče osebe nato skupaj z vzajemno pomočjo ali zaščito ustvarijo družbo, katere ozadje je kriminalna dejavnost. Bolj verjetno je, da socialne in politične sile ustvarjajo pogoje za organizirano kriminaliteto, npr. rast davkov na cigarete, kjer se ustvarja velik trg za nedovoljeno proizvodnjo ter tihotapljenje. Seveda obstajajo makroprimeri pristopa do kriminalitete, pojasnjuje se njegov nastanek, kot odziv večjih socialnih razmer. Na eni strani je makropristop k razširitvi organizirane kriminalitete, kot na primer vse večje priložnosti, ki jih nudi globalizacija trga, torej združevanje Evrope, in zmanjšuje tveganja na področju kazenskega pregona zaradi omejitev pristojnosti, ki prisiljuje kriminaliteto, da postane vedno bolj organizirana.

Lamberger (2009, str. 21–22) opredeljuje organizirano gospodarsko kriminaliteto, kadar se v izvrševanje kaznivih dejanj poveže več storilcev, njihova organiziranost je urejena, kar pomeni, da v organizaciji vladajo določeni medsebojni statusni odnosi, kot so vodje nadzorniki in izvrševalci. Naslednja pomembna značilnost organizirane kriminalitete je mednarodna razsežnost in seveda velika premoženjska korist, ki izhaja iz te kriminalitete. Zaradi velike količine nezakonito pridobljenih denarnih sredstev je potrebno zakriti njihov izvor in jih spraviti v legalni ekonomski sistem. Legalizacijo nezakonito pridobljenega denarja imenujemo pranje denarja, ki pa se izvaja z različnimi tehnikami, na različne načine in skozi gospodarske ter finančne subjekte. V takšnem primeru se srečamo z organizirano gospodarsko kriminaliteto, ki je najnevarnejša oblika gospodarske kriminalitete in zagotovo tudi najtežja za odkrivanje ter preiskovanje.

Van Duyne (2012, str. 356) pojasnjuje, da običajen način organizirane kriminalitete, ki je predstavljen javnosti, ne pomeni nič dobrega za civilno družbo. Črno polje fenomena organizirane kriminalitete je varianta, ki je upodobljena z grožnjo oziroma z grožnjo, ki grozi naprej. Opredeljuje zlom, ki ne pozna pravil, niti nacionalnih meja, je transnacionalen in nepretrgan, nove moči je pridobil ob koncu hladne vojne leta 1989. To je zanimivo opažanje, ne zaradi lažnega pridobivanja novih moči, ampak zato, ker smo imeli v tem času dveh desetletij možnost, da si pridobimo veliko modrosti o naravi in nevarnosti organizirane kriminalitete zdaj ter v preteklosti.

Nato Van Duyne (2012, str. 360–361) nadaljuje, da kljub logičnim zaključkom kriminalni trgovci, ki ustanavljajo in vodijo nezakonite gospodarske družbe ter posle, veljajo kot grožnja vsakemu posamezniku in skupnosti. Na prvi pogled je organizirana kriminaliteta izziv za politiko, tautologija ima smisel, vendar le kot resnica, ki ne da odgovora na vprašanje. Naj nam nudi približno hipotetično nevarnost organizirane kriminalitete in izbere razmerje med nedovoljeno trgovino ter finančnim ravnanjem kriminalnih trgovcev, povečanim naraščanjem nedovoljene trgovine in veliko finančnega kroženja denarja kriminalne dejavnosti. Takoj ko ta umazan denar vstopa v legalni finančni sistem, začne ogroziti integriteto, denar se pere. Pojavi se vprašanje, ali je že grožnja, ko je umazani denar še zunaj legalnega finančnega sistema oziroma opazujemo nevarnost po vsem tem. Zopet smo slabo obveščeni, razen za trg z drogami, za katerega obstajajo mednarodne organizacije zbiranja statističnih podatkov v okviru Združenih narodov. Kje in kako združeni denar od drog povzroča grožnjo? K temu denarju moramo dodati velike prihodke drugih donosnih kriminalnih sektorjev, kot so davčne zatajitve, gospodarska in okoljska kriminaliteta, umetnostna kriminaliteta, ki pa je resnično pozabljena niša organizirane kriminalitete. Vsa omenjena kriminaliteta ima za posledico rezultat – na letni globalni

ravni več kot bilijon evrov dobička. V celotni literaturi o organizirani kriminaliteti in seveda o pranju denarja ter davčnih zatajitvah je to konstantna ter splošno sprejeta grožnja, ki omogoča visoke nezakonite prihodke, ki vplivajo na integriteto finančnega sistema. To bogastvo kriminalcem organizirane kriminalitete omogoča nakup njihovega vstopa v nadzorne organe legalnih javnih gospodarskih družb. Ali drugače, kriminalci uspejo prodreti v poslovno skupnost, kar pa pošteno ogroža legalno konkurenco. Nekatere branže so še posebno ogrožene, kot je npr. nepremičninska branža.

Stare, Podlesnik in Rupnik (2012, str. 11) opredeljujejo izraz organizirana kriminaliteta, ki zajema tista uradno pregonljiva kazniva dejanja, ki jih izvrši organizirana kriminalna združba, ki deluje na podjetniški način z namenom pridobivanja podjetniške koristi ali družbene moči. Pri tem uporablja korupcijo, vpliv na politiko, državno upravo, sodstvo, gospodarstvo, medije, nasilje ali pa deluje na mednarodni ravni. Definicija organizirane kriminalitete je sestavljena iz

štirih obveznih kriterijev:

- pridobivanje premoženjske koristi ali družbene moči,
- obstoj združbe vsaj treh ljudi,
- delovanje v daljšem časovnem obdobju,
- uradno pregonljiva kazniva dejanja;

in sedmih variabilnih (izbirnih) kriterijev:

- delovanje na mednarodni ravni,
- uporaba nasilja ali korupcije,
- notranja pravila ravnanja,
- sodelovanje pri pranju denarja,
- podjetniški način delovanja,
- delitev vlog in nalog med člani združbe,
- vplivanje na medije, gospodarstvo, državno upravo in politiko.

Kadar želimo označiti kaznivo dejanje kot organizirano kriminaliteto, morajo biti podani najmanj dva variabilna kriterija in vsi obvezni.

Ariel (2015) navaja zelo zanimive ugotovitve pri projektu ARIEL (angl. Assessing the Risk of the Infiltration of Organised Crime in EU MSs Legitimate Economies, v nadaljevanju ARIEL) z naslovom projekta Ocenjevanje tveganja za infiltracijo organiziranega kriminala v legalno gospodarstvo v državah članicah EU. Projekt je potekal v petih državah članicah EU, in sicer v Italiji, na Nizozemskem, v Sloveniji, na Švedskem in v Veliki Britaniji. Cilj projekta je bil opredelitev načinov in dejavnikov tveganja različnih kriminalnih združb, ki se uporabljajo, da bi te organizirane kriminalne združbe prodrle, nadzorovale ter upravljale zakonito poslovanje v državah članicah projekta. S projektom pomagajo organom pregona, da bi lažje opredelili ranljivost zakonitega poslovanja in način, kako se hudodelske združbe infiltrirajo v zakonito poslovanje, razvijanje skupnih preiskovalnih tehnik za preprečevanje ter boljše usklajevanje in učinkovitost v boju proti organiziranemu kriminalu. Projekt ARIEL je sprejel inovativno metodologijo za zagotavljanje nacionalne navzkrižne primerjalne analize v izbranih državah članicah EU, ki združuje podatke različnih vrst, zbrane iz različnih virov in držav, ter združuje analize različnega tipa, in sicer analizo scenarija, finančne ter računovodske in

statistične analize. Projekt ni le ključnega pomena za povečevanje znanja infiltracije organiziranih kriminalnih združb le v petih državah članicah EU, ki so vključene v projekt, imel bo vpliv tudi na širšo raven EU, predvsem pri krepitevi evropske razsežnosti v zvezi z bojem proti infiltraciji kriminalnih združb v zakonito gospodarstvo.

Ta projekt sem omenila zato, ker sem v njegovem zaključnem poročilu zasledila, da je ocena tveganja za infiltracijo kriminalnih združb v zakonito poslovanje, na podlagi 70 študijskih primerov in 299 infiltriranih gospodarskih družb, kamor vstopajo kriminalne združbe korak za korakom, s ciljem storitve kaznivih dejanj s področja sistemskih davčnih zatajitev ter ostalih davčnih zatajitev, ki storilec nudijo določene koristi s predpostavko prevar.

1.3 Posledice gospodarske kriminalitete v Sloveniji

Payne (2013, str. 37–41) meni, da ima kriminaliteta po svoji naravi posledice za posameznike in tudi za skupnost. Gospodarska kriminaliteta ima vrsto posledic, ki so lahko bistveno drugačne od vrste posledic, ki izhajajo iz ulične kriminalitete. Posledice lahko opredelimo kot posamezne gospodarske izgube, družbene gospodarske izgube, čustvene posledice, fizične škode in pozitivne posledice. Posamezne gospodarske izgube se nanašajo na izgube posameznih žrtev ali poslovnih izkušenj zaradi gospodarske kriminalitete. Eden od načinov je, da so kriminalisti ugotovili te izgube in jih nato primerjati s škodo, ki so jih žrtve kaznivih dejanj običajno doživele. Družbene gospodarske izgube imajo za posledico skupni znesek izgub gospodarske kriminalitete. Združene države gospodarska kriminaliteta stane na leto med 300 in 600 milijardi ameriških dolarjev. Čustvene posledice so doživele tudi žrtve gospodarske kriminalitete in vsi člani, ki se jih dotika kaznivo dejanje gospodarske kriminalitete. Ta čustvene posledice vključujejo stres, od viktimizacije, kršitve zaupanja in škodo na podobi javne morale. Viktimizacija lahko povzroči tudi fizično škodo gospodarski kriminaliteti in je lahko neposredna posledica gospodarske kriminalitete. Ni nujno, da so vse posledice gospodarske kriminalitete slabe. Kot pozitivne posledice za posameznike in skupnost avtor navaja sindrom opozorilne lučke, mejo vzdrževanja, družbeno spremembo ter integracijo skupnosti.

Gospodarska kazniva dejanja so v letu 2015 povzročila škodo, ki je bila ocenjena na 362,1 milijona evrov, leta 2014 je znašala 672 milijona evrov, torej v letu 2015 za 46,1 % manj kot leta 2014. Prav tako se je z 89,0 na 79,6 % zmanjšal njen delež v strukturi škode celotne obravnavane kriminalitete. Iz Tabele 2 so razvidni podatki tudi za leta nazaj, in sicer za leta 2011, 2012 in 2013 (Policija, 2016, str. 83).

Tabela 2: Posledice škode kaznivih dejanj za leta 2011 do 2015

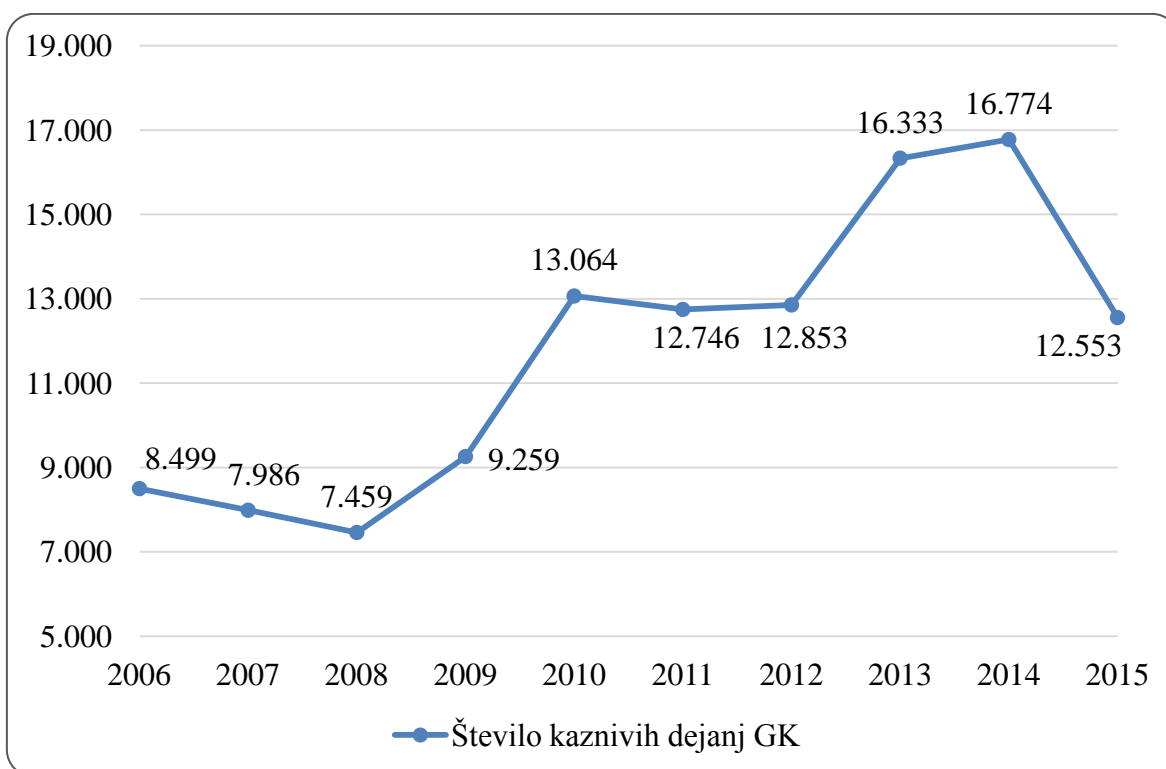
Posledice	2011	2012	2013	2014	2015
škoda [v 1.000 evrov]	271.788,0	537.397,1	376.453,4	755.325,7	454.885,1
gospodarska kriminaliteta [v 1.000 evrov]	176.325,1	449.510,8	288.659,5	672.021,4	362.100,1
delež škode gospodarske kriminalitete [v %]	64,9	83,6	76,7	89,0	79,6

Vir: Policija, Letno poročilo policije za leto 2015, 2016, str. 83.

Iz Letnega poročila policije za leto 2015 izhaja, da se je z 19,2 na 18,2 % zmanjšal delež gospodarske kriminalitete glede na celotno kriminaliteto, kar je razvidno iz Slike 1. Manjši

je bil tudi njen obseg, saj je bilo v letu 2015 obravnavanih 12.553 kaznivih dejanj, medtem ko jih je bilo v letu 2014 16.774, kar je v letu 2015 za 25,2 % manj kot leta 2014, kar je razvidno iz Slike 2. Razlog je predvsem to, da je bilo leta 2015 vloženi manj kazenskih ovadb za kazniva dejanja kršitve temeljnih pravic delavcev, poneverbe in neupravičene uporabe tujega premoženja ter uporabe ponarejenega negotovinskega plačilnega sredstva. V letu 2014 je bilo z vloženi kazenskimi ovadbami za večje število kaznivih dejanj zaključenih tudi več obsežnih, dlje časa trajajočih kriminalističnih preiskav. Tudi leta 2015 je potekalo več obširnih preiskav, vendar te še niso zaključene in se nadaljujejo v 2016. Rezultati bodo statistično prikazani šele v prihodnjih letih (Policija, 2016, str. 33).

Slika 1: Gospodarska kriminaliteta v obdobju 2006–2015

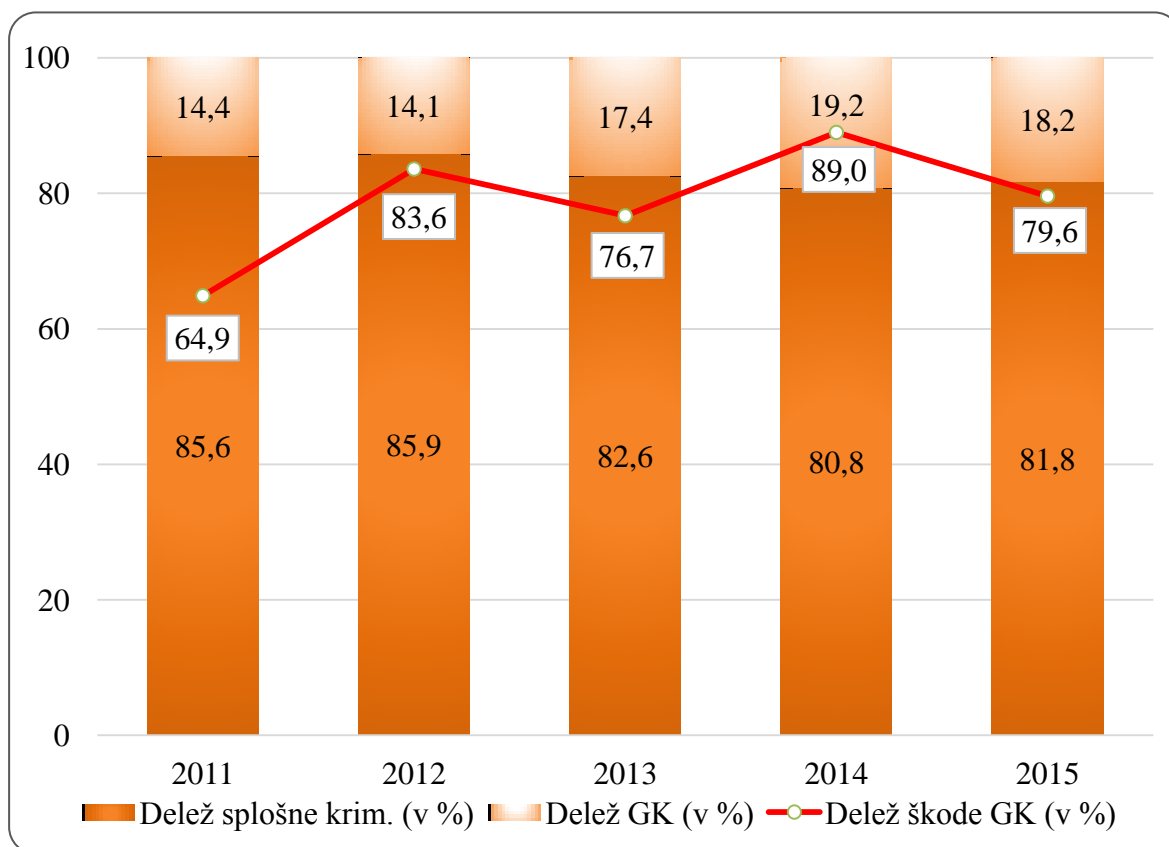

Vir: Policija, Letno poročilo policije za leto 2015, 2016, str. 19.

Iz Tabele 3 je razvidno, da se je v letu 2015 glede na leto 2014 odstotek gospodarske kriminalitete zmanjšal za 21,3 %, ravno tako se je v letu 2015 zmanjšal odstotek celotne kriminalitete glede na leto 2014.

Iz Tabele 4 je razviden delež gospodarske kriminalitete glede na celotno kriminaliteto, in sicer je bilo v letu 2015 gospodarske kriminalitete 18,2 %. Imamo podatke tudi za leta nazaj, v letu 2014 je bilo 19,2 %, v letu 2013 17,4 %, 2012 14,1 % in v letu 2011 14,4 %.

Slika 2: Struktura kriminalitete z deležem škode zaradi gospodarske kriminalitete

Vir: Policija, Letno poročilo o delu policije 2015, 2016, str. 19.

Tabela 3: Vrste kriminalitete

Vrsta kriminalitete	2011	2012	2013	2014	2015	Porast/upad 2014/2015 [v %]
celotna	88.722	91.430	93.833	87.474	68.810	- 21,3
splošna	75.976	78.577	77.500	70.700	56.257	- 20,4
gospodarska	12.746	12.853	16.333	16.774	12.553	- 25,2

Vir: Policija, Letno poročilo policije za leto 2015, 2016, str. 86.

Tabela 4: Delež posamezne vrste kriminalitete v celotni kriminaliteti

Vrsta kriminalitete	2011	2012	2013	2014	2015
celotna	88.722	91.430	93.833	87.474	68.810
splošna [v %]	85,6	85,9	82,6	80,8	81,8
gospodarska [v %]	14,4	14,1	17,4	19,2	18,2

Vir: Policija, Letno poročilo policije za leto 2015, 2016, str. 86.

Iz Tabele 5 izhajajo, da so se v letu 2015, glede na leto 2014, za 15,5 % povečala kazniva dejanja davčne zatajitve, škoda pa se je povečala le za 2,3 %. V nadaljevanju bom na kratko razložila še podatke o gospodarski kriminaliteti, ki so prikazani v Tabeli 5. Najbolj, za 64,7 %, se je povečalo število kaznivih dejanj zlorabe položaja ali zaupanja pri

gospodarski dejavnosti, saj je bila evidentirana serija istovrstnih kaznivih dejanj pri neupravičenem izčrpavanju ene gospodarske družbe. Za 64,7 % več je bilo kaznivih dejanj zlorabe uradnega položaja ali uradnih pravic. Policija je namreč leta 2014 v šolah vožnje obravnavala večje število tovrstnih kaznivih dejanj. Kaznivih dejanj uporabe ponarejenega negotovinskega plačilnega sredstva je bilo za 59,3 % manj kot v letu 2014, obravnavanje kršitev temeljnih pravic delavcev se je odrazilo v zmanjšanju za 55,5 %. Poneverb in neupravičene uporabe tujega premoženja je bilo za 54,7% manj, goljufij za 36,8 % in poslovnih goljufij za 25,2 %, kar je posledica tega, da so bile pri navedenih kaznivih dejanjih leta 2014 zaključene obravnave serij kaznivih dejanj tudi iz preteklih let (Policija, 2016, str. 34).

Tabela 5: Gospodarska kriminaliteta

Vrsta kaznivega dejanja	Število kaznivih dejanj		Porast/ upad [v %]	Škoda [v 1.000 evrov]		Porast/ upad [v %]
	2014	2015		2014	2015	
Zloraba položaja ali zaupanja pri gospodarski dejavnosti	204	336	64,7	506.598,6	194.610,9	- 61,6
Povzročitev stečaja z goljufijo ali nevestnim poslovanjem	11	18	...	2.337,8	3.851,2	64,7
Oškodovanje upnikov	40	39	...	7.758,9	31.364,0	...
Goljufija	272	172	- 36,8	10.979,1	9.998,3	- 8,9
Poslovna goljufija	2.841	2.126	- 25,2	58.561,3	60.956,8	4,1
Goljufija na škodo Evropske unije	24	11	...	20.740,6	1.794,3	...
Poneverba in neupravičena uporaba tujega premoženja	1.832	830	- 54,7	4.168,4	7.212,7	73,0
Davčna zatajitev	84	97	15,5	14.329,1	14.652,9	2,3
Ponareditev ali uničenje poslovnih listin	325	264	- 18,8	227,3	1.390,3	...
Kršitev temeljnih pravic delavcev	5.671	2.522	- 55,5	22.389,1	7.555,6	- 66,3
Zloraba uradnega položaja ali uradnih pravic	371	113	- 69,5	8.300,7	6.154,9	- 25,9
Pranje denarja	77	61	- 20,8	418,1	164,5	- 60,7
Uporaba ponarejenega negotovinskega plačilnega sredstva	1.070	435	- 59,3	869,5	1.043,2	20,0
Zloraba negotovinskega plačilnega sredstva	13	19	...	18,9	29,4	55,1
Oderuštvo	23	33	...	236,3	1.214,2	...
Ponarejanje denarja	1.364	1.346	- 1,3	204,6	66,3	- 67,6
Druga kazniva dejanja	2.552	4.131	61,9	13.882,8	20.040,9	44,4
Skupaj	16.774	12.553	- 25,2	672.021,4	362.100,1	- 46,1

Vir: Policija, Letno poročilo o delu policije 2015, 2016, str. 89.

Da bomo lahko preprečili posledice organizirane gospodarske kriminalitete v Sloveniji, se moramo zavedati nujnosti preventivnega pristopa v boju zoper organizirano gospodarsko kriminaliteto, kakor poudarja Babić (2006, str. 117–118). Pri tem je zelo pomemben in nujen preventivni pristop v boju proti organizirani kriminaliteti, še posebej je to zelo pomembno takrat, ko se odpirajo meje EU, srednje in vzhodnoevropskih držav, saj se s tem daje možnost združbam organizirane kriminalitete za širitev kaznivih dejanj. Preventivni ukrepi, ki jih je potrebno sprejeti, da bi zmanjšali tveganje za organizirano kriminaliteto, se nanašajo na izvedbo analize tveganj, ki opredeljuje vstop organiziranih kriminalnih združb v zakonito okolje. Ta vstop je ključnega pomena za obstoj in preživetje organizirane kriminalitete. Da bi zmanjšali oziroma preprečevali organizirano kriminaliteto, je zelo

pomembno, da je teh vstopov organizirane kriminalitete v zakonito okolje čim manj. Potrebno je preučiti kazalnike, ki vplivajo na preventivne posege, ki jih imajo vloga javne uprave, pravnih poklicev, finančnih storitev in ponarejenih uradnih dokumentov. Učinkovitost preventivnih ukrepov je odvisna od številnih pogojev, med katerimi so najpomembnejši potreba po nedvoumni in jasni zakonodaji ter predpisih, učinkovitejšem kazenskem pregonu in izmenjavi informacij. Nekatere možnosti, ki omogočajo organizirano kriminaliteto, so pokazale, da te možnosti obravnavajo trenutke in možnosti, kjer se lahko sprejmejo ukrepi za preprečevanje. Prvič, zahteva zakonitega okolja, da nezakonitim izdelkom in storitvam, ki prihajajo od organiziranih kriminalnih združb, ne dovoli vstopa na trg. Ena izmed kategorij preventivnih ukrepov je torej zmanjšanje potreb povpraševanja po nezakonitih izdelkih in storitvah. Drugič, stiki med prepovedanim in dovoljenim okoljem, ki se nanašajo na tako imenovane moderatorje, torej ljudi, ki imajo znanje ali storitve, ki bi jih lahko zlorabili kriminalci za kriminalne namene. Tretjič, kriminalne združbe za svoje kriminalne namene izkoristijo priložnosti ali orodja, ki so prisotna v legalnem okolju. Ta orodja vključujejo infrastrukturo zakonitega, legalnega okolja, kot so prometne infrastrukture in finančne storitve.

2 KAZNIVO DEJANJE DAVČNA ZATAJITEV

Najprej bom podala kratko obrazložitev glede izrazov davčna zatajitev, davčna utaja, davčna prevara, davčna goljufija. Pri primerjavi izrazov in njihovi praktični uporabi ugotavljam, da so besede v bistvu sopomenke, torej imajo enak pomen. Ko prebiram literaturo različnih avtorjev, ugotavljam, da posamezni avtorji uporabljajo različno terminologijo. Sama bom v magistrskem delu uporabljala izraz davčna zatajitev, ki je naveden v KZ-1 kot kaznivo dejanje in se uporablja pri delu v policiji, na tožilstvu ter v sodstvu.

Selinšek (2007, str. 87) meni, da je v slovenskem prostoru področje davčne kriminalitete zelo kompleksen problem, kajti zaradi velikih davčnih obremenitev je vse težje nadomestiti izgube proračunskih sredstev, ki so posledica nezakonitega ravnanja davčnih zavezancev. Vedeti pa moramo, da davčna kriminaliteta ni specifičen problem Slovenije, saj predvsem davčne zatajitve povzročajo veliko zaskrbljenost v EU. Zaradi davčnih zatajitev se slabša davčni položaj držav članic in finančni položaj EU. Zavedati se moramo, da kazensko pravo v širšem pomenu besede ne bi smelo biti edini instrument v boju zoper davčno kriminaliteto.

Selinšek (2007, str. 94) dodaja, da je pojem davčnega kaznivega dejanja opredeljen kot protipravno ravnanje, ki ga zakon zaradi njegove nevarnosti določa kot kaznivo dejanje. Določa pa tudi njegove znake in kazen zanj. Bistvo pri kaznivem dejanju davčne zatajitve je:

- človekovo voljno ravnanje, ki se kaže v storitvi ali opustitvi,
- protipravnost, saj storilec krši eno izmed prepovedanih pravnih norm in
- kazenska odgovornost storilca.

Ugotavljam, da tem merilom ustreza kaznivo dejanje davčna zatajitev po 249. členu KZ-1. Ravno tako je omenjeno kaznivo dejanje zajeto v poglavju kaznivih dejanj zoper gospodarstvo. Iz 24. poglavja Zakona o odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja (Ur.l. RS, št. 98/04–UPB1, 65/08, 57/12, v nadaljevanju ZOPOKD) je razvidno, da za omenjeno kaznivo dejanje odgovarjajo tudi pravne osebe.

Šinkovec (2010, str. 1) pojasnjuje, da kaznivo dejanje davčne zatajitve pogosto opredeljujemo kot davčno goljufijo, ker v bistvu poudarja potrebne elemente protipravnega ravnanja – prikrivanje dejanskih okoliščin, spravljanje v zmoto, tako da državni organ na škodo proračuna nekaj stori ali opusti. Splošni pojem goljufije je s kaznivim dejanjem po 249. členu KZ-1 na določen način zožen. V bistvu gre za prikrajšanje pri plačilu davka, storilec želi protipravno doseči nižje javno breme. To ravnanje je naklepno. Vsekakor je za storitev tega kaznivega dejanja potrebno dokazovati dajanje krivih podatkov o dohodku, stroških, predmetih ali drugih okoliščinah, ki vplivajo na ugotovitev davčnih obveznosti, kar vse pomeni kršitev obveznosti o predložitvi prijave, dokumentov itd. Slovenski KZ-1 navaja tudi element kaznivega dejanja preslepitve davčnega organa. Slovar slovenskega knjižnega jezika opredeljuje preslepitev kot ogoljufanje, torej bi morala sodna praksa iskati rešitve z elementi kaznivega dejanja goljufije. Za primer navajamo prikrito izplačilo dobička. Opredeljeno kaznivo dejanje v 249. členu KZ-1 vsebuje splošno sprejeta dejanska stanja, ki zahtevajo številne dopolnitve z opisi različnih prijav, zapiskov, zadržan izplačil, napovedi, informacij, dokazov in plačilnih obveznosti, ki so naložene davčnemu zavezancu s posameznim davčnimi zakoni. Odtegnitev plačila davkov, carine, prispevkov itd. lahko pomeni tudi tihotapstvo, ki je v praksi zelo pogost pojav, kot je na primer izognitev carinski obveznosti. Vedno gre za naklepno ravnanje z namenom, da se prikrajša proračun države ali lokalne skupnosti, pri čemer gre najpogosteje za prikrito ravnanje, ki naj bi ga državni organi ne odkrili.

Škof, Wakounig, Tičar, Kopal, Jerman, Ferčič in Čok (2007, str. 123–124) pojasnjujejo, da pojem davčne zatajitve, ki v vseh pravnih redih pomeni protipravno ravnanje, ki ga glede na način in višino zatajitve kvalificiramo kot kaznivo dejanje ali kot prekršek. Oblike davčnih zatajitev so naslednje:

- napačna uporaba računovodskih usmeritev,
- ponarejanje, prikrojevanje ali spreminjanje listin in evidenc,
- evidentiranje poslovnih dogodkov, ki se niso zgodili,
- protizakoniti prisvajanje sredstev,
- opuščanje ali prikrivanje učinkov poslovnih dogodkov v listinah in evidencah.

Škof et al. (2007, str. 123) sistematično ločijo davčne zatajitve v dve kategoriji:

- Metode priprav na davčno zatajitev, ki temeljijo na pristopu sistemskih napak in na pristopu nedovoljenega knjiženja. Pri prvem pristopu kršitelji že pred pripravo davčne bilance uporabljajo sistemske napake, ki temeljijo na sklepanju navideznih pravnih poslov ali na prikazovanju navideznih dejstev. Pri drugem pristopu kršitelji poneverjajo lastne in tuje knjigovodske listine, na podlagi katerih davčni zavezanec izdeluje izkaze uspeha ter stanja.
- Metode dokončanja davčne zatajitve, ki se razlikujejo po načinih zatajitev:
  - ponarejanje listin za uveljavljanje davčnih olajšav,
  - nezajemanje prihodkov,
  - neprijava dejavnosti,
  - odjava poslovanja in
  - oblikovanje navideznih poslovnih pogojev.

2.1 249. člen Kazenskega zakonika

V KZ-1 je kaznivo dejanje davčna zatajitev opredeljeno v 249. členu:

- (1) Kdor z enim ali več ravnanji, zato da bi se sam ali kdo drug popolnoma ali deloma izognil plačilu davkov, prispevkov ali drugih predpisanih obveznosti fizičnih ali pravnih oseb ali nepravilno dobil v celoti ali deloma vrnjen davek v Republiki Sloveniji ali drugih državah članicah EU, da lažne podatke o pridobljenih dohodkih, stroških, predmetih, blagu ali drugih okoliščinah, ki vplivajo na ugotovitev davkov in drugih predpisanih obveznosti, ali kako drugače preslepi organ, pristojen za odmero ali nadzor nad obračunavanjem in plačevanjem teh obveznosti, pa skupna višina neporavnanih obveznosti ali obveznosti, ki se jim je izogibal, ali davka, ki mu je bil nepravilno vrnjen, ne glede na vrsto obveznosti ali davka v obdobju največ dvanajstih zaporednih mesecev, doseže veliko premoženjsko vrednost, se kaznuje z zaporom od enega do osmih let.
- (2) Enako se kaznuje, kdor z namenom iz prejšnjega odstavka enkrat ali večkrat ne prijavi pridobljenega dohodka ali drugih okoliščin, ki vplivajo na ugotovitev davkov, prispevkov ali drugih predpisanih obveznosti fizičnih ali pravnih oseb, kadar je prijava obvezna, pa skupna višina neporavnanih obveznosti ali obveznosti, ki se jim je izogibal, ne glede na vrsto obveznosti v obdobju največ dvanajstih zaporednih mesecev, doseže veliko premoženjsko vrednost.
- (3) Kdor z namenom, da bi preprečil ugotovitev dejanske davčne obveznosti, na zahtevo pristojnega davčnega organa ne daje podatkov, ne vodi ali ne predloži poslovnih knjig in evidenc, ki jih je dolžan voditi, ali so knjige in evidence vsebinsko napačne, ali ne da pojasnil v zvezi s predmetom davčnega nadzora ali ovira davčni nadzor, se kaznuje z zaporom do dveh let.
- (4) Če je bilo dejanje iz prvega ali drugega odstavka tega člena storjeno v hudodelski združbi, se storilec kaznuje z zaporom od treh do dvanajstih let.

Davčna zatajitev, ki je opredeljena v 249. členu KZ-1 vključuje vse oblike izogitve plačila davkov tako v Republiki Sloveniji, kakor tudi v drugih državah EU. Enako je kaznivo tudi neprijavljanje dohodka, kadar je seveda prijava obvezna. Prav tako se kaznuje preprečitev ugotovitve dejanske davčne obveznosti in oviranje davčnega nadzora.

V deveti točki 99. člena KZ-1 je navedeno, da se za premoženjsko korist, škodo ali vrednost šteje znesek med storitvijo kaznivega dejanja, ki:

- 1) pri majhni ne presega 500 evrov,
- 2) pri večji presega 5000 evrov in
- 3) pri veliki presega 50.000 evrov.

2.2 Ostali zakonski predpisi

Pri nas v Sloveniji imamo zelo veliko zakonov s področja davkov in prav tako sankcij, ki se nanašajo na zatajitev davkov. V nadaljevanju naštevam najpomembnejše zakone z omenjenega področja, ki so dostopni tudi na spletnem mestu Ministrstva za finance (Ministrstvo za finance, 2016).

Najprej navajam splošne zakone za področje davkov:

- Zakon o davčnem postopku,

- Zakon o davčni službi,
- Zakon o upravnih taksah,
- Zakon o finančni upravi in
- Zakon o davčnem potrjevanju računov (ZDavPR).

V nadaljevanju naštevam neposredne davke:

- Zakon o dohodnini,
- Zakon o posebnem davku na določene prejemke,
- Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb,
- Zakon o popisu zalog in dajatvi na presežne zaloge določenih kmetijskih proizvodov,
- Zakon o prispevkih za socialno varnost,
- Zakon o davku na tonažo,
- Zakon o davku od dobička od odsvojitve izvedenih finančnih instrumentov in
- Zakon o ugotavljanju katastrskega dohodka.

Dobro je, da vsaj vemo, kateri so tudi posredni davki:

- Zakon o davku od srečk,
- Zakon o davku na dodano vrednost,
- Zakon o trošarinah,
- Zakon o davku na motorna vozila,
- Zakon o davku na promet nepremičnin,
- Zakon o davku od iger na srečo,
- Zakon o davku od prometa zavarovalnih poslov in
- Zakon o davku na finančne storitve.

Potrebno je tudi vedeti, po katerih zakonih imamo obdavčeno premoženje, dediščino in darila:

- Zakon o davku na dediščine in darila,
- Zakon o davku na vodna plovila,
- Zakon o davkih občanov,
- Zakon o davku na dobitke pri klasičnih igrah na srečo,
- Zakon o davku na bilančno vsoto bank – ZDBVB in
- Zakon o množičnem vrednotenju nepremičnin – ZMVN.

Omenjenih zakonskih predpisov ne bom podrobneje predstavljala, ker bi to preseгло okvir magistrskega dela. Menim pa, da jih je smiselno omeniti, da se seznanimo, kateri se še nanašajo na področje davkov in sankcij, ki jih prinaša zatajitev davkov.

2.3 Odgovornost za kaznivo dejanje davčne zatajitve

Bele (2001, str. 66–69) pojasnjuje kazensko odgovornost in kaznivo dejanje. Kaznivo dejanje pomeni le označbo za posebno pravno tvorbo, ki je nastala po zamisli zakonodajalca in je izražena z zakonskim opisom kaznivega dejanja. Da pa kaznivih dejanj ne bi preveč ohlapno opredeljevali, je v definiciji poudarjeno, da kaznivo dejanje velja le kot je določeno v zakonu, če so hkrati navedeni tudi njegovi znaki. Kazensko pravno pravilo vsebuje dva temeljna člena, in sicer opis dejanja in kazen. Opis kaznivega dejanja je v KZ-1 prikazan s pomočjo znakov kaznivega dejanja. Zakonske znake razberemo iz

uporabljenih izrazov v KZ-1, ki so predstavljeni s posamezno besedo ali skupino besed z določenim pomenom.

Bele (2001, str. 138) opredeljuje kazensko odgovornost, da je kazensko odgovoren tisti storilec, ki je prišteven in kriv. Pojasnjuje, da je pojem kazenske odgovornosti širši pojem, ki se ne nanaša zgolj na subjektivni odnos storilca do kaznivega dejanja in njegove protipravnosti, saj zajema vse materialnopravne pogoje za izrekanje kazni storilcu, kar pa je samo opredelitev njegovega ravnanja kot kaznivega dejanja, krivde kot očitek storilcu, da ni ravnal prav, čeprav bi lahko ravnal drugače. To nam govori o kazenski odgovornosti storilca kaznivega dejanja, za katerega je že ugotovljeno, da je storil kaznivo dejanje. Prav tako moramo pravilno vrednotiti razmerja med pojmom prištevnost in krivda. Krivda se nanaša na psihično aktivnost storilca, prištevnost pa označuje psihično stanje storilca. Povezava med pojmom pa je takšna, da je prištevnost pogoj za obstoj krivde.

249. člen KZ-1 se začne z besedo kdor. To pomeni, da je kaznivo dejanje davčne zatajitve določeno kot splošno kaznivo dejanje in ga teoretično lahko zagreši vsakdo, ki je lahko subjekt kazenskega prava. Storilci kaznivega dejanja davčne zatajitve so lahko fizične osebe, kot davčni zavezanci, odgovorne osebe pri pravnih osebah, ki so zanje zavezane dajati podatke v zvezi z odmero davkov in drugih obveznosti, ter vsaka oseba, ki omenjenima vrstama davčnih zavezancev, fizični in pravni, pomaga v obliki storitve po 1. odstavku 249. člena KZ-1. Za kaznivo dejanje davčne zatajitve je lahko odgovorna tudi pravna oseba. Kaznivo dejanje davčne zatajitve po 249. členu KZ-1 se lahko stori le z direktnim naklepom, saj ima storilec poseben namen, da bi se s svojim ravnanjem popolnoma ali deloma izognil plačilu dohodnine, davkov ali drugih predpisanih obveznosti. Storilec ve, kaj počne, in to tudi želi storiti. Iz opisa kaznivega dejanja je razvidno, da je za izpolnitev subjektivne sestavine davčne zatajitve treba ugotoviti namen storilca, da bi se sam ali kdo drug popolnoma ali deloma izognil plačilu dohodnine, davkov ali drugih predpisanih obveznosti fizičnih ali pravnih oseb. To uvršča davčno zatajitev med namerne delikte. To so kazniva dejanja, pri katerih je materialna posledica cilj storilčevega delovanja oziroma sestavina njegovega naklepa. Storilec kaznivega dejanja davčne zatajitve je lahko davčni zavezanec in tudi druga oseba, ki davčnemu zavezancu pomaga pri davčni zatajitvi. Tak primer je na primer podan, če nekdo davčnemu zavezancu izstavlja račune, ki naj bi izkazali stroške davčnega zavezanca, ki pa so lažni. Kaznivo dejanje po 249. členu KZ-1 je blanketna norma, saj samo besedilo ne predstavlja zakonskega dejanskega stanja, na podlagi katerega bi bil lahko nekdo obsojen. To pomeni, da se KZ-1 v določbi 249. člena sklicuje na predpise z davčnega področja oziroma napotuje na njihovo uporabo. V 24. členu KZ-1 je navedeno, da se kazenska odgovornost zoper osebo uveljavi s sodbo sodišča, s katero se ji očita, da je kriva za storitev ali opustitev, ki jo zakon določa kot kaznivo dejanje, in ji zaradi tega izreče zakonito kazensko sankcijo ali odpusti kazen. Kriv je storilec, ki je storil kaznivo dejanje z naklepom ali iz malomarnosti, pri tem pa se je zavedal ali bi se moral in mogel zavedati, da ravna v nasprotju s pravom. Iz 25. člena KZ-1 izhaja, da je kaznivo dejanje storjeno z naklepom, če se je storilec zavedal svojega dejanja in ga je hotel storiti ali če se je zavedal, da lahko zaradi njegovega ravnanja nastane prepovedana posledica, pa je privolil, da taka posledica nastane (Selinšek, 2006, str. 96–110).

2.4 Odgovornost pravnih oseb za kazniva dejanja

Pojasnila bom tudi odgovornost pravnih oseb za kazniva dejanja, saj menim, da bi morala biti naša zakonodaja napisana tako, da bi imel pregon pravnih oseb večjo težo. V praksi se

dogaja, da pravnih oseb, ki nimajo sredstev, premoženja in so nelikvidne, sploh ne preganjajo, saj so stroški pregona, preiskave ter sojenja previsoki, družba pa nima sredstev za poplačilo kazni. Predvsem je pregon pravnih oseb za kazniva dejanja problematičen pri slamnatih družbah, ker so odgovorne osebe teh pravnih oseb samo na papirju in jih je v realnosti težko najti.

Bele (2001, str. 252) navaja, da je bilo na splošno do sedaj mogoče v kazenskopravnih redih različnih držav opaziti štiri osnovne sisteme odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja:

- pravna oseba odgovarja za vsako kaznivo dejanje, storjeno v okviru njenega delovanja,
- odgovornost pravne osebe za kaznivo dejanje je posledica odgovornosti storilca, ki je delal v njenem interesu,
- pravna oseba je odgovorna za kaznivo dejanje na podlagi svojega prispevka k storitvi ali opustitvi dejanja fizične osebe,
- pravna oseba je odgovorna izključno samo za svoje ravnanje, ki je tudi določeno kot samostojni delikt, in
- pravne osebe lahko odgovarjajo za kazniva dejanja iz posebnega dela KZ-1 in za druga kazniva dejanja, če zakon tako določa.

V ZOPOKD so v 4. členu navedeni temelji odgovornosti pravne osebe. Za kaznivo dejanje, ki ga je storilec storil v imenu, na račun ali v korist pravne osebe, je ta pravna oseba kazensko odgovorna:

- če pomeni storjeno kaznivo dejanje izvršitev protipravnega sklepa, naloga ali odobritve njenih vodstvenih ali nadzornih organov,
- če so njeni vodstveni ali nadzorni organi vplivali na storilca ali mu omogočili, da je storil kaznivo dejanje,
- če pridobi protipravno premoženjsko korist iz kaznivega dejanja ali predmete, nastale s kaznivim dejanjem, in
- če so njeni vodstveni ali nadzorni organi opustili dolžno nadzorstvo nad zakonitostjo ravnanja njim podrejenih delavcev.

V 12. členu ZOPOKD so navedene vrste kazni, ki se lahko predpišejo za kazniva dejanja pravnih oseb:

- denarna kazen,
- odvzem premoženja,
- prenehanje pravne osebe in
- prepoved razpolaganja z vrednostnimi papirji, katerih imetnica je pravna oseba.

Denarna kazen po določbi 13. člena ZOPOKD, ki se sme predpisati za pravno osebo, ne sme biti nižja od 10.000 in ne višja od 1.000.000 evrov. V primeru, ko je bila s kaznivim dejanjem pravne osebe povzročena premoženjska škoda drugemu ali je pravna oseba pridobila protipravno premoženjsko korist, je lahko največja mera izrečene denarne kazni dvestokratni znesek takšne škode ali koristi.

V skladu s 14. členom ZOPOKD se lahko pravni osebi odvzame polovico ali več premoženja ali celotno premoženje. Odvzem premoženja se sme izreči za kazniva dejanja,

za katera je predpisana kazen pet let zavora ali hujša kazen. V primeru stečajnega postopka, kot posledice izrečene kazni odvzema premoženja, se upniki lahko poplačajo iz odvzetega premoženja.

Kazensko sankcijo prenehanja pravne osebe določa 15. člen ZOPOKD. Prenehanje pravne osebe se lahko izreče, če je bila dejavnost pravne osebe v celoti ali v pretežni meri izrabljena za izvršitev kaznivih dejanj. Poleg prenehanja pravne osebe lahko sodišče izreče še kazen odvzema premoženja. Z izrečeno kaznijo prenehanja pravne osebe sodišče predlaga začetek likvidacijskega postopka. Iz premoženja pravne osebe, ki ji je bila izrečena kazen prenehanja pravne osebe, se lahko poplačajo upniki.

Sodišče lahko na podlagi 15. b člena ZOPOKD pravni osebi za kazniva dejanja iz 24. poglavja in za kazniva dejanja po 260. in 262. do 264. členu iz 26. poglavja KZ-1 kot stransko kazen izreče prepoved razpolaganja z vrednostnimi papirji, katerih imetnica je pravna oseba in ki so vpisani v centralni register nematerializiranih vrednostnih papirjev, za obdobje od enega do osmih let.

Pri odmeri kazni sodišče upošteva 16. člen ZOPOKD, poleg splošnih pravil za odmero kazni iz 49. člena KZ-1 pa upošteva tudi gospodarsko moč pravne osebe. Pri kaznivih dejanjih, za katera je poleg denarne kazni predpisana tudi kazen odvzema premoženja, mora sodišče pri odmeri višine denarne kazni upoštevati, da ne presega polovice premoženja pravne osebe.

V skladu s 17. členom ZOPOKD sme sodišče pravni osebi za kaznivo dejanje izreči namesto denarne kazni pogojno obsodbo. Z njo lahko sodišče pravni osebi določi denarno kazen do 500.000 evrov in hkrati odloči, da ne bo izrečena, če pravna oseba v času, ki ga določi sodišče in ki ne sme biti krajši od enega ter ne daljši od petih let, torej v preizkusni dobi, ne bo odgovorna za nova kazniva dejanja.

V 77. členu KZ-1 je opredeljen odvzem premoženjske koristi pravni osebi. Če je bila s kaznivim dejanjem ali zaradi njega pridobljena premoženjska korist pravni osebi, se ji taka korist odvzame. Pravni osebi se odvzame tudi premoženjska korist ali premoženje, ki ustreza premoženjski koristi, če ga osebe, navedene v 1. odstavku 75. člena KZ-1, prenesejo nanjo brezplačno ali za plačilo, ki ne ustreza dejanski vrednosti.

Na podlagi ZOPOKD je policija v letu 2015 obravnavala 3.496 kaznivih dejanj, kar je za 24,8 % manj, kot jih je obravnavala v letu 2014, ko je bilo v obravnavi 4.647 kaznivih dejanj, kar je razvidno iz Tabele 6.

Tabela 6: Kazniva dejanja, obravnavana na podlagi Zakona o odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja

Podlaga	Število kaznivih dejanj		Porast/upad [v %]
	2014	2015	
Zakon o odgovornosti pravnih oseb [25. člen]	4.647	3.496	- 24,8

Vir: Policija, Letno poročilo policije za leto 2015, 2016, str. 86.

V nadaljevanju bom obravnavala poglede v tujini glede odgovornosti pravne osebe za kazniva dejanja. Izpostavila bom različne tuje modele odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja in problematiko pregona.

2.4.1 Anglo-ameriški modeli odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja

Avtorji z anglo-ameriških pravnih področij ugotavljajo, da je problematično preiskovanje pravnih oseb oziroma njihove odgovornosti za naklepna kazniva dejanja. Pravo skuša za tovrstna kazniva dejanja uveljaviti kazensko odgovornost pravne osebe, glede na ravnanja in naklep posameznikov, torej fizičnih oseb znotraj te pravne osebe. Seveda ne pride v poštev vsaka oseba, zaposlena v pravni osebi. V sodni praksi se je razvila množica kriterijev za določanje tega, kdo v pravni osebi misli ali dela kot pravna oseba. To je lahko oseba, ki ima dejanski nadzor nad operacijami pravne osebe, ali oseba, ki je del tega nadzora, pri tem pa za svoje ravnanje in odločitve ni odgovorna nobeni drugi osebi v tej pravni osebi, v smislu podrejenosti. To so načeloma osebe, ki skrbijo za funkcijo menedžment in govorijo ter delajo kot pravna oseba. To so predvsem generalni direktorji in druge vodilne osebe v pravni osebi. Ameriško sodišče je prikazalo razsežnosti in pomen identifikacijske doktrine – pravna oseba deluje skozi fizične osebe, vendar ne vedno skozi eno ali isto osebo. V tem primeru oseba, ki izvršuje dejanje, ne govori in ne dela za gospodarsko družbo. Dela kot gospodarska družba in njena volja, ki usmerja njena dejanja, je volja gospodarske družbe. Pri tem ne gre za vprašanje nadomestne odgovornosti, pač pa za identifikacijsko dobrino. Fizična oseba ne deluje kot pomočnik, zastopnik, predstavnik ali posrednik, ampak predstavlja utelešenje gospodarske družbe, njena volja je volja pravne osebe. Če je kriva volja, je ta krivda tudi krivda pravne osebe. Podobno ureditev glede odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja imajo tudi Avstralija, Nova Zelandija in Kanada (Selinšek, 2009, str. 10–11).

Pri ameriškem modelu ameriški avtorji razpravljajo o tem, ali je potrebno najti vsaj enega krivca v upravljavski sferi, da se pravna oseba spozna za odgovorno za kaznivo dejanje, ali pa se lahko pravni osebi sodi mimo njega. V zvezi s kaznivim dejanjem, od katerega ima korist pravna oseba, preiskuje in preganja le posameznika, kar lahko vodi do spodbude menedžmenta pravne osebe, da se takšnemu posamezniku preprosto odreče. Pojavlja pa se vprašanje, zakaj za kaznivo dejanje, ki se očita fizični osebi, sploh preiskovati in kaznovati pravno osebo ter kako pravni osebi sploh očitati naklep. Očitani naklep avtorji utemeljujejo na spoznanjih organizacijske teorije o naravi pravne osebe. Prihodnost naj bi bila v nekaterih organizacijskih teorijah o pravni osebi, da je pravna oseba zmožna in sposobna razviti naklep in tako tudi samostojno odgovarjati za kaznivo dejanje (Selinšek, 2009, str. 12–13).

Selinšek (2009, str. 13–14) meni, da velja pri angleškem modelu odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja v Angliji splošno in nesporno pravilo, da so pravne osebe lahko odgovorne za kazniva dejanja. Na žalost pa ni ne v sodni praksi in tudi ne v zakonodaji točno dorečeno, za katera kazniva dejanja lahko odgovarja pravna oseba. Medtem ko je v večini evropskih držav podlaga za razvrščanje kaznivih dejanj v skupino teža ravnanja glede na povzročeno posledico, je v anglo-ameriških pravnih sistemih to razvrščanje utemeljeno tudi na subjektivnem elementu ravnanja. V Angliji kazniva dejanja kategorizirajo v dve skupini:

- zahteva se dokaz krivde, pravne osebe za kazniva dejanja odgovarjajo praviloma na podlagi identifikacijske doktrine (praviloma gre za kazniva dejanja) in
- ni potrebno dokazovati subjektivnega elementa kaznivega dejanja, pravne osebe odgovarjajo na podlagi doktrine nadomestne odgovornosti (praviloma gre za prekrške).

2.4.2 Nemški model odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja

Selinšek (2009, str. 15) v nadaljevanju razjasnjuje, da v Nemčiji ideja o odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja ni naletela na plodna tla. V Nemčiji danes še vedno teoretično velja načelo, da pravne osebe ne morejo biti odgovorne za kazniva dejanja. V nemškem pravnem redu v primerih, ko nekdo stori kaznivo dejanje:

- kot pooblaščen organ pravne osebe ali kot član takega nadzora,
- kot pooblaščen družbenik pravno sposobne osebne gospodarske družbe in
- zakoniti zastopnik drugega;

šteje, da se zakon, ki veže zakon na posebne značilnosti storilca, uporabi za tega pooblaščenca, tudi če zakonsko zahtevane značilnosti niso podane pri njem, ampak pri zastopniku, torej pri tistem, ki ga storilec zastopa, to pa je lahko tudi pravna oseba.

Nemški avtorji pravijo, da pravne osebe niso sposobne ravnanja. Minimalna predpostavka vsakega kaznivega dejanja je storitveno ali opustitveno ravnanje, ki po naravi terja delovanje človeka, pravna oseba pa ni voljno sposobna, prav tako ne more vplivati na nastanek prepovedane posledice ali jo celo sama izvršiti oziroma povzročiti. Pravnih oseb ni mogoče povezati z veljavnim pojmom krivde, temeljno načelo pravne države pa temelji na tem, da se kazen lahko izreče le krivemu storilcu. Krivda je individualna in zavestna odločitev za kršenje pravnih norm, zato je jasno, da pravna oseba ne more ravnati krivdno. Dejstvo je, da pravne osebe ne morejo občutiti kazni in da kazni zanje niso pravične (Selinšek, 2009, str. 17).

Neposredna ali posredna kontrola gospodarstva preko sistema kazenskega pravosodja je prvi relevantni dejavnik, pomemben v razvoju pravnih oseb za kazniva dejanja. Korporacijsko kazensko pravo ne vsebuje enakih metod kontrole in ni urejeno enako kot klasično kazensko pravo, ki temelji na strogem načelu zakonitosti. Drugi pomemben dejavnik pa je, ali naj odgovornost pravne osebe temelji na prispevku fizične osebe oziroma izvršitvi kaznivega dejanja s strani fizične osebe, ali je primerneje postaviti kriterije odgovornosti, ki bodo usmerjeni neposredno na pravne osebe. Lahko rečemo, da se tudi v Nemčiji pojavljajo podobna vprašanja in dileme o odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja, kot so se ob sprejemanju ZOPOKD pri nas (Selinšek, 2009, str. 17–18).

2.4.3 Italijanski model odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja

Selinšek (2009, str. 19–20) pojasnjuje, da so v teoriji pri italijanskem modelu odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja možni trije pristopi:

- Prvi je deduktivno-idealistični, in sicer na stališču, da so ta načela nekompatibilna z odgovornostjo pravnih oseb. Človek, ki je storilec je osnovni element kaznivega dejanja, ki je zmožen ravnati, razviti krivdo in mu je na kožo pisana narava ravnanja.
- Drugi je induktivno-empirični pristop, ki poudarja socialno nevarnost gospodarske kriminalitete in zahteva reakcijo zoper ta pojav, in sicer bi moralo biti kazensko pravno varstvo usmerjeno tudi zoper gospodarske subjekte. Če pravna oseba ne more biti odgovorna za kaznivo dejanje, ostane njen kriminalni značaj nedotaknjen, čeprav italijansko pravo omogoča kaznovanje posameznih menedžerjev. Težko je odkriti tistega, ki v pravni družbi sprejema odločitve. Če ga odkrijejo, pa ga je preprosto zamenjati in postaviti drugega, ki bi nadaljeval s kriminalno usmerjenostjo pravne osebe.

- Tretji je dialektično-kritični pristop, temelji na metodičnem testiranju trenutno veljavnih tradicionalnih okvirov kazenske odgovornosti, ki pa ne more dati hitrih rezultatov. Je dobro premišljen in v praksi učinkovitejši ter pravičnejši, kakor neke hitro sprejete rešitve, ki so, plasirane v kazensko pravo, lahko hud udarec pravni državi.

Pravne osebe so v praksi največkrat spoznane in odgovorne za tista kazniva dejanja, ki jih v njihovem interesu izvršijo njihovi zaposleni ter menedžerji. Sankcioniranje pravne osebe je potrebno zato, ker ni bila sposobna zagotoviti učinkovitega mehanizma za preprečevanje kaznivih dejanj. Korist, ki izvira iz kaznivega dejanja, se pravni osebi lahko odvzame, lahko se jo denarno kaznuje, se objavi sodba ali se ji prepove opravljanje dejavnosti (Selinšek, 2009, str. 21).

2.4.4 Danski model odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja

Danski sistem temelji na tem, da ima od kršitev pravil gospodarskega prava korist pravna oseba, v okviru katere so ta pravila kršena. Zato tudi ni sporno, da se ji lahko naloži denarna kazenska sankcija. Določba o odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja je bila v danski kazenski zakonik vnesena leta 1996. Na Danskem je odgovornost pravnih oseb za kazniva dejanja omejena na kazniva dejanja, ki pomenijo kršitev tržnega in gospodarskega prava. Pravna oseba je lahko kaznovana le za naklepne ali malomarne kršitve pravnih pravil, zadošča že malomarno ravnanje zaposlenega, ki ima za posledico kaznivo dejanje in ni pomembno, ali odkrijejo identiteto zaposlenega. Prav tako se ne zahteva povezava vodstvenih ali nadzornih organov pravne osebe s kaznivim dejanjem. Pravna oseba na Danskem je odgovorna za tista kazniva dejanja svojih zaposlenih, ki so jih ti izvršili v njenem interesu, ne pa tudi za dejanja, ki so jih izvršili v svojem imenu ali za tretjo osebo (Selinšek, 2009, str. 21–22).

3 NAČINI SISTEMSKIH DAVČNIH ZATAJITEV

Naim (2008, str. 127) pravi, da dajejo davčne oaze, obmejni kraji brez zakonov, ugledne finančne prestolnice in virtualna prostranstva utajevalcem davkov ter tudi vsem ostalim goljufom možnosti, da izigrajo sistem in zakrinkajo ali prikrijejo pretoke nedovoljenih finančnih sredstev. K zameglitvi meja je pripomoglo obsežno prepletanje z ustanovami in s sistemi, ki jih uporabljajo zakoniti uporabniki, kot so npr. velike globalne banke, območne skupnostne banke, kartice za bankomate, elektronsko bančništvo, e-trgovanje, nakazila izseljencev, naložbe v porajajoče se trge itd. Ni jasno, kje potegniti ločnico med dovoljenimi in nedovoljenimi prejemki ter uporabami sredstev. V bistvu v poenotenem globalnem finančnem sistemu ne bi mogli najti ustanove, ki bi verodostojno zatrnila, da se niti trohice denarja, ki se vrti v njenih mlinih, niso dotaknile zločinske roke.

Za recikliranje prejetih sredstev ima slamnata družba ogromno možnosti oziroma poti. Naim (2008, str. 127) navaja naslednje:

- zaračunavanje prevelikih ali premajhnih zneskov in prijavljanje napihnjenih poštnih stroškov ter
- vlaganje v nove slamnate družbe, da se med njimi lahko sklepajo kvazi kupčije in da se sled za denarjem skrije med različne, pretežno zakonite naročilnice, fakture, odpremnice ter drugo dokumentacijo.

Naim (2008, str. 127) pojasnjuje, da vzhodnoevropske slamnate družbe označujemo z izrazom babuške, ki jih povezuje neskončna veriga podružničnih razmerij. Babuške so namreč ruske igrače iz preteklosti, lesene punčke, ki se tesno prilegajo druga v drugo. V Italiji pa pravijo slamnatim družbam kitajske skrinjice.

FURS ugotavlja, da prihaja pri določenih poslovnih dejavnostih do večjih zatajitev DDV. Bolj množičen pojav se je začel predvsem takrat, ko je Slovenija vstopila v EU, ko so se odpravile carinske meje in se je začel svoboden pretok blaga in storitev znotraj EU. S tem se je povečal oziroma razširil skupni trg, prišlo pa je tudi do velikih sprememb v sistemu davčnega nadzora obračunavanja in plačevanja DDV pri prometu znotraj EU. Tudi ostale države članice EU so bile soočene z omenjenim problemom, zato so bila na ravni Evropske komisije sprejeta priporočila glede izvajanja ukrepov za učinkovitejši nadzor DDV. S tem bi zavarovali javni interes glede preprečevanja zatajitev DDV. Čeprav so na FURSU do sedaj izvedli že vrsto ukrepov za učinkovitejši nadzor DDV, pa so goljufi vedno bolj iznajdljivi in se zlorabe sistema obdavčitve DDV nadaljujejo z vedno bolj drznimi sistemskimi davčnimi zatajitvami. Zavedati se moramo, da se v določenih primerih pojavljajo prave kriminalne družbe, zato je poslovanje s takšnimi družbami oziroma osebami z vidika osebne varnosti dokaj nevarno, saj lahko pride do izsiljevanja davčnih zavezancev oziroma do prisile določenih transakcij (FURS, 2014, str. 3).

V nadaljevanju bom obravnavala naslednje načine sistemskih davčnih zatajitev in pojasnila njihovo vlogo ter problematiko:

- davčni vrtiljak,
- navzkrižno fakturiranje,
- slamnate družbe,
- nezakonite uporabe posebne sheme obdavčitve,
- lažne dobave blaga znotraj EU in
- ugrabitve davčne številke.

Preden nadaljujem z opisom sistemskih davčnih zatajitev, bom pojasnila, kaj je DDV in kdaj se obračunava.

Hočevar in Igličar (2011, str. 174–179) podrobneje predstavljata DDV in opredeljujeta, da je DDV vsebinsko potrošni davek, kajti obračuna ter plača se od opravljenih storitev in dobavljenega blaga. DDV je bil uveden v Sloveniji 1. julija 1999, nadomestil je prometni davek. Zakon o davku na dodano vrednost (Ur.l. RS, št. 13/11 – UPB3, 18/11, 78/11, 38/12, 40/12 – ZUJF, 83/12, 14/13, 46/13 – ZIPRS1314–A, 101/13 – ZIPRS1415, 86/14, 90/15, v nadaljevanju ZDDV-1) in Pravilnik o izvajanju zakona o davku na dodano vrednost urejata obračunavanje ter plačevanje DDV. Natančno opredeljujeta davčne zavezance, davčno osnovo, obdavčljive transakcije, davčne stopnje, obračun DDV, oprostitve in odbitke DDV itd. V okviru opravljanja dejavnosti na ozemlju republike Slovenije, pridobitve blaga iz EU ter uvoza blaga iz tretjih držav se obračuna in plača DDV od dobav blaga in opravljenih storitev. Oseba oziroma družba, ki izvede prodajo blaga ali storitev, od katerih se obračuna DDV, je davčni zavezanec za DDV. Obveznost za obračun DDV nastane, ko je izdan račun za opravljene storitve ali dobavljeno blago. To je načelo zaračunane realizacije. Imamo pa tudi načelo denarnega toka, kar pomeni, da davčna zakonodaja določa, da lahko tisti davčni zavezanci, pri katerih obdavčljivi promet v zadnjih 12 mesecih ni presegel 400.000 evrov, prodajni DDV obračunajo na podlagi plačane realizacije. Pri gospodarskih družbah se pojavljata vstopni in izstopni DDV.

Vstopni oziroma nabavni DDV se pojavi takrat, ko se družbe pojavljajo v vlogi kupcev, obračunani DDV na prejetih računih dobaviteljev je torej vstopni DDV. Izstopni oziroma prodajni DDV se ne vključuje med prihodke od prodaje, ampak je obveznost do države.

V 1. odstavku 41. člena ZDDV-1 je opredeljena stopnja DDV, in sicer se DDV obračunava ter plačuje po splošni stopnji 22 % od davčne osnove in je enak za dobavo blaga ter storitev. Ne glede na prvi odstavek tega člena, se DDV obračunava in plačuje po nižji stopnji 9,5 % od davčne osnove za dobave blaga in storitev.

V 5. členu ZDDV-1 je opredeljena definicija, kdo je davčni zavezanec, in sicer:

- po 1. odstavku ZDDV-1 je davčni zavezanec vsaka oseba, ki kjer koli neodvisno opravlja katero koli ekonomsko dejavnost, ne glede na namen ali rezultat opravljanja dejavnosti in
- po 3. odstavku ZDDV-1 se za davčnega zavezanca poleg oseb iz 1. odstavka 5. člena ZDDV-1 šteje tudi vsaka oseba, ki priložnostno dobavi novo prevozno sredstvo, ki ga na ozemlje EU kupcu odpošlje ali odpelje prodajalec ali kupec ali druga oseba za njen račun.

3.1 Davčni vrtiljak

Škof et al. (2007, str. 393–394) razlagajo pojem davčnega vrtiljaka kot primer zatajitve ali neupravičene pridobitve DDV, ki je oblika zatajitev v prometu med državami članicami EU. S problematiko davčnega vrtiljaka se Evropska komisija ukvarja že vrsto let. Vrtiljak se lahko znotraj enega davčnega obdobja zavrti večkrat. Gre za to, da dobavitelj zaračunanega DDV nikoli ne plača v državni proračun, kupec blaga oziroma prejemnik pa uveljavlja njemu zaračunani davek. To sistemsko davčno zatajitev DDV omogočajo izključno družbe, ustanovljene z namenom pridobitve koristi iz obračunanega DDV, ki ga nikoli ne plačajo državi, kjer pridobijo vstopni DDV. Dokler mehanizem vrtiljaka deluje, se izguba kopiči, kar pomeni, da za davčno izgubo ni zgornje meje.

Škof, Bernik in Tičar (2010, str. 37–38) pojasnjujejo, da je davčni vrtiljak poseben primer sistemskih davčnih zatajitev, ki ga lahko za lažje razumevanje definiramo s pomočjo pojma goljufija. V strokovni literaturi je mogoče zaslediti več različnih definicij goljufij, praviloma pa se navaja tista, ki opredeljuje goljufijo kot kaznivo dejanje, katerega namen je s prevaro pridobiti korist. Prevara je bistvo goljufije, zato pomeni prevarati napraviti napačen vtis o prepričanju ali predstavi, kar vodi do nevednosti, nebogljenosti ali zmede. Zavajanje je v bistvu vodenje v zmoto, ki je lahko nenamerno ali namerno. Ker vsaka prevara še ni goljufija, mora biti žrtvi povzročena škoda, ki je največkrat denarna, da zadostimo pravni opredelitvi goljufije. Goljufija kot prevara vsebuje naslednje elemente:

- materialno dejstvo,
- zaupanje žrtve,
- usmerjenost proti žrtvi,
- predstavo,
- namen, da žrtev utрпи škodo,
- namernost in brezbržnost ter
- zaupanje kljub napačni predstavi.

Torej lahko sistemsko davčno zatajitev s pomočjo pojma goljufija opredelimo kot materialno napačno navedbo dejstev, ki jim druge žrtve in davčne oblasti zaupajo, čeprav so dejstva napačna ter so usmerjena proti davčnim oblastem, da z izgubo dela davkov utrpijo denarno škodo. Torej so žrtve pri davčnih goljufijah davčne oblasti, katerih naloga je pobiranje davkov v državi. Če nadaljujemo z razlago, so v sistemsko davčno zatajitev tipa davčni vrtiljak vključene tudi druge žrtve, kot so trgovci v trgovski verigi, ki sicer škode naj ne bi utrpeli, če za goljufijo niso mogli vedeti oziroma niso vedeli. V bistvu lahko pridobijo celo denarno korist, saj kupijo v davčnem vrtiljaku proizvode po nižjih cenah in jih nato s svojo maržo prodajo naprej.

V strokovni terminologiji torej sistemske davčne zatajitve DDV imenujemo davčni vrtiljaki. Pri teh sistemskih davčnih zatajitvah gre za izkoriščanje sistema obdavčitve z DDV v obliki ponavljajočih se nakupov in prodaj, naj si bodo resnične ali fiktivne, med sodelujočimi davčnimi zavezanci, med katerimi je vedno ena slamnata družba. Tako v verigi dobav vedno pride do nezakonitega uveljavljanja odbitka vstopnega DDV oziroma do nezakonitega zahtevka za vračilo DDV, ki pa ga slamnata družba seveda ni plačala (FURS, 2014, str. 3–4).

Želim poudariti, da bom v nadaljevanju – v Sliki 3 ponazorila samo osnovno različico davčnega vrtiljaka. Zavedati se moramo, da so se in se še v praksi pojavljajo vedno nove oblike shem davčnih vrtiljakov ter v osnovi sledijo osnovnemu modelu, ki vsebuje slamnato družbo.

V nadaljevanju bom pojasnila pojme, ki se pojavljajo pri sistemski davčni zatajitvi tipa davčni vrtiljak. Povzemam po Frančeškin (2015, str. 4–10), ki pojasnjuje:

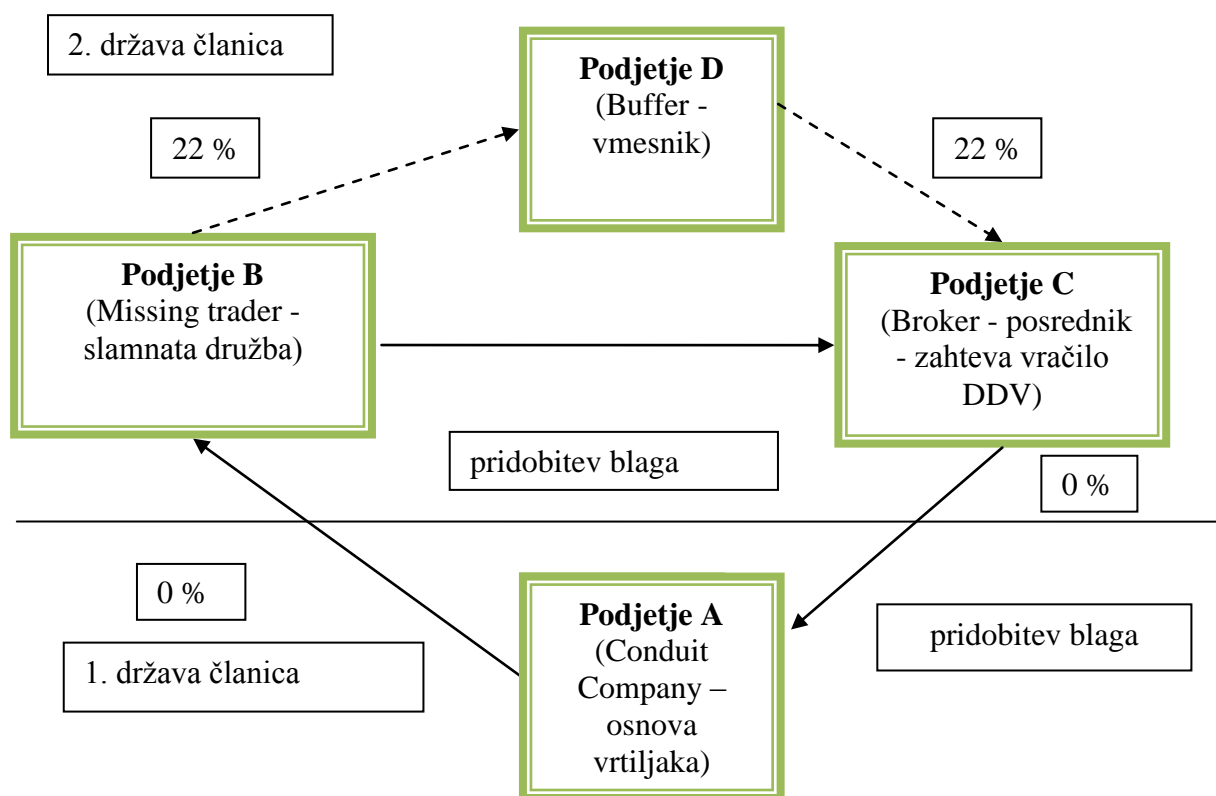
- Missing trader – v prevodu manjkajoči trgovec, je ključni del davčnega vrtiljaka, brez katerega davčna zatajitev ni mogoča. To je slamnata družba, ki ne plača obračunanega DDV. To je največkrat tuja družba, in sicer zato, da oteži davčnemu organu dostop do svojih poslovnih knjig. Pojavlja se kot pridobitelj blaga znotraj Unije, sedež družbe je lažen, dejavnost ni jasno opredeljena, znan je le njegov poštni predal. Njen osnovni namen je sistemska davčna zatajitev, da na podlagi zaračunavanja DDV naslednjemu v verigi, pri čemer slamnata družba svojih obveznosti iz naslova obračunanega DDV ne plača, naslednji družbi v verigi zagotovi odbitni DDV, kar pa ima namen, da ta družba zmanjša svojo obveznost iz naslova DDV ali pridobi pravico do njegovega vračila.
- Buffer – v prevodu vmesna družba, je družba, ki je nekakšen vmesnik pri povezavi med slamnato družbo v verigi in končnim kupcem. Vmesna družba posluje skladno z zakonodajo in izkazuje presežek ali obveznost DDV. Organizatorji sistemskih davčnih zatajitev jo uporabljajo predvsem za oteževanje davčnih inšpekcijskih povezav in nadzorov. Njegova glavna vloga je, da otežuje odkrivanje povezav v davčnem vrtiljaku, saj več kot jih je, teže je odkriti davčno zatajitev. V verigi je lahko več takšnih družb, katerih naloga je oddaljiti slamnato družbo od profiterja (angl. broker), in se v dobavni verigi nahaja za slamnato družbo. Posluje kot normalna družba, ki nabavlja in dobavlja blago in ali storitve na domačem trgu.
- Broker – v prevodu profiter, je posrednik pri davčnem vrtiljaku, ki kupi blago od vmesne družbe in ga nato dobavi stranki znotraj EU ali omogoči promet blaga v drugo državo članico. V teh dveh primerih zahteva vračilo DDV. Če opravi prodajo na domačem trgu, plača DDV. Vedno je ustanovljen v isti državi članici kot slamnata družba. Je zadnji člen in eden tistih, ki ima korist na podlagi organizirane goljufive sheme.

- Conduit company – v prevodu kanalska družba, je osnova vrtiljaka, ki vedno posluje v drugi državi članici kot missing trader, broker in buffer. Njegovo blago je obdavčeno s stopnjo 0 %, saj se pojavlja kot dobavitelj blaga v drugo državo članico. Te družbe nimajo nikakršnih nakupov in dobav blaga na domačem trgu, temveč le dobave ter pridobitve blaga znotraj EU, in sicer blago nabavijo ter zatem tudi takoj dobavijo, v bistvu opravljajo davčno nevtralne operacije, v državi članici registracije kanalske družbe ni davčne izgube. Ta družba je povezana z goljufivimi transakcijami in s svojim delovanjem pripomore k ustvarjanju pogojev za vračila DDV v drugi državi članici. Prav tako ta družba v postopku davčnega nadzora zatrjuje dobro vero, praviloma ažurno vodi davčne evidence in je lahko normalni trgovec, ki za zatajitev ne ve oziroma ne more vedeti, v veliki večini pa ima aktivno vlogo v shemi davčne zatajitve.

Delovanje poenostavljene shema davčnega vrtiljaka s Slike 3 pojasnjuje tudi Maček (2010, str. 121–122):

- Osnovna ideja davčne zatajitve vrste vrtiljak je, da se na hitro doseže dobiček z neplačevanjem DDV – z uporabo zakonodaje o DDV, v povezavi z mednarodnim trgovanjem, vključno s posebnimi pravili za dobave v EU, seveda z dosegom prodaje blaga po normalni tržni ceni.
- V shemah vrtiljakov se vedno pojavi ena ali več slamnatih družb, ki svoje obveznosti iz obračunanega DDV ne prijavijo in ne plačajo, saj so ustanovljene izključno za takšne namene.
- Družba A, ki je registrirana v 1. državi članici, opravi oproščeno dobavo blaga družbi B, ki je registrirana v 2. državi članici.
- Družba B, ki je registrirana v 2. državi članici, opravi pridobitev blaga v Uniji, brez obračunanega DDV.
- Družbi C, ki je registrirana v 2. državi članici, družba B dobavi blago z obračunavanjem DDV (promet blaga v 2. državi članici), družba C pa dobavi to blago družbi A, ki je registrirana v 1. državi.

Slika 3: Poenostavljena shema davčnega vrtljaka

Vir: FURS, Davek na dodano vrednost, 2014, str. 4.

- Postopek zatajitve poteka tako, da družba B obračuna DDV od prodaje, opravljene v družbi C, obračunanega DDV pa ne plača v proračun. Nato se za družbo B v zelo kratkem času (od 1 do 3 mesece) izgubi vsaka sled, skratka izgine. Družba C, ki opravi dobavo blaga v EU družbi A v 1. državi članici, si od svojih nakupov od družbe B, čeprav prejeti računi kažejo, da je blago dobavila družba D, odbije vstopni DDV, ki pa ga družba B ni plačala. Torej je zatajitev enaka znesku DDV, ki ga družba C plača družbi B, oziroma ga uveljavi kot vračilo vstopnega DDV.
- V interesu prikritja povezave med družbo B (slamnato družbo) in družbo C (posrednikom) se v vrtljaku lahko pojavi družba D (vmesna družba), katere edini namen pa je, da oteži delo oziroma zavede preiskovalce. Dobava posredno poteka preko družbe D, da bi se zakrila povezava med družbama B in C.
- Družba A lahko v EU ponovno dobavlja družbi C, preko družb B in D. Tako se lahko takšen vzorec ponovi nešteto krat, zato je tudi izguba DDV neomejena, saj se prodaja eno in isto blago.
- Zaradi razumevanja delovanja sistemske davčne zatajitve je potrebno, da je prikazana enostavna shema davčnega vrtljaka. Poudariti je potrebno, da so v praksi sheme davčnega vrtljaka lahko tako razvejane, da lahko vključujejo več deset udeležencev in več držav članic. Zato je dokazovanje in odkrivanje povezanosti med zavezanci, ki so vključeni v davčni vrtljak, izredno zahtevno ter težko, včasih čelo nemogoče.

Najustreznejše metode v EU za odkrivanje, preiskovanje in preprečevanje davčnih vrtljakov so:

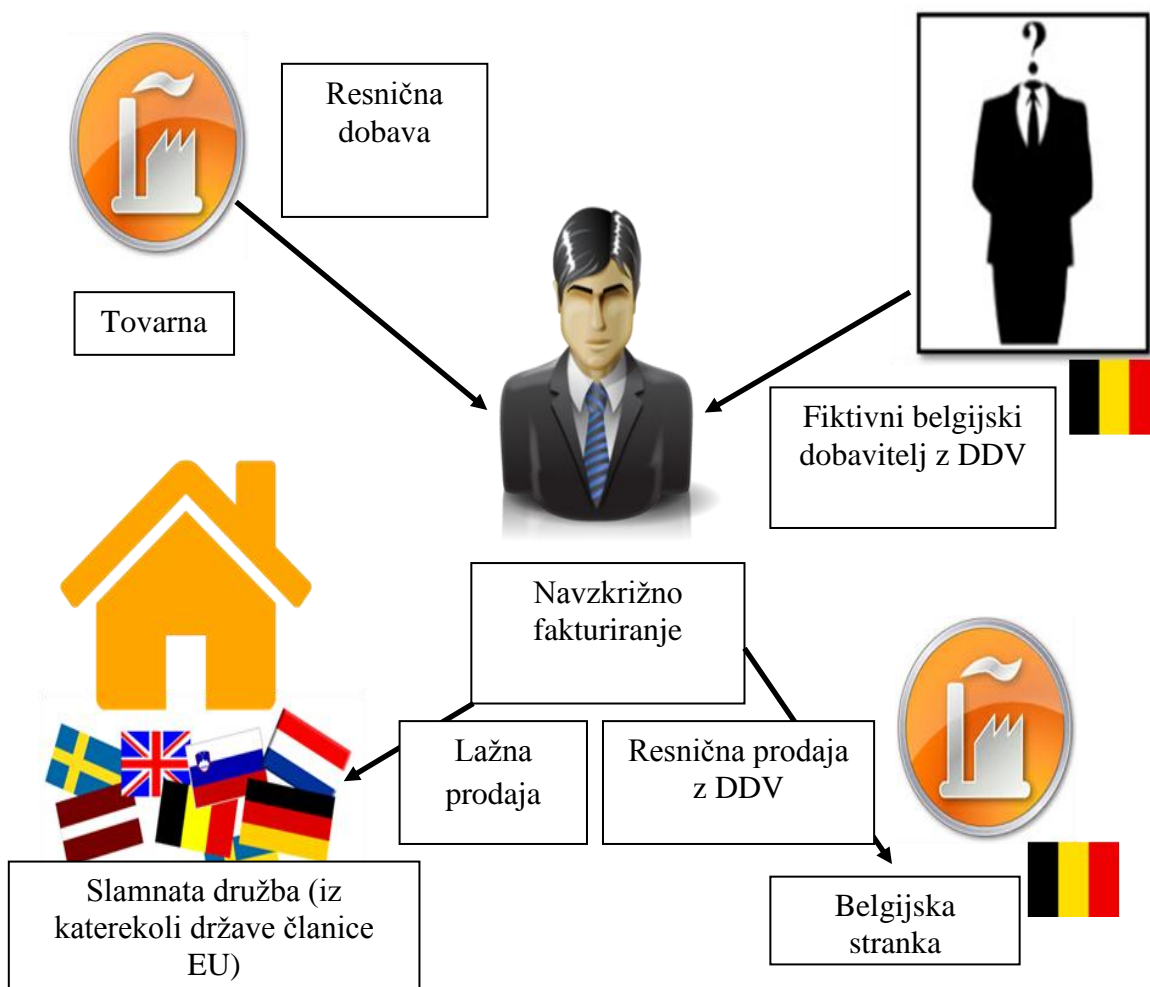
- oblikovanje posebnih preiskovalnih delovnih skupin strokovnjakov za odkrivanje, preiskovanje in preprečevanje davčnih zatajitev,
- zaostritev davčnega postopka pri registraciji novih zavezancev za DDV in vpeljava različnih jamstev/zavarovanj ter
- vpeljava pravila solidarne odgovornosti.

3.2 Navzkrižno fakturiranje

Driesen in Hullot (2008, str. 15) menita, da je družba, ki navzkrižno fakturira, izpopolnjena oblika slamnate družbe. Ta družba za prikrievanje nakupov iz tujine in prodaje na domačem trgu dodaja več navideznih transakcij, kot so na primer lažne dobave znotraj EU ter lažni nakupi na domačem trgu. Posledica je zelo nizka obveznost za plačilo DDV, seveda v primerjavi s prijavljenimi prihodki od prodaje. V preteklosti je bila življenjska doba tovrstnih družb zaradi zahtevnega in oteženega odkrivanja zelo dolga, saj izmenjava podatkov med davčnimi organi znotraj EU ni bila tako dobro razvita kot danes.

S pomočjo Slike 4 bom ponazorila sistemsko davčno zatajitev, ki jo imenujemo navzkrižno fakturiranje.

Slika 4: Navzkrižno fakturiranje

Vir: D. Driesen & Y. Hullot, *Challenges of Preventing and Prosecuting VAT Fraud in the Enlarging EU Market*, 2008, str. 14.

3.3 Slamnata družba

Če poznamo značilnosti slamnate družbe, se lahko izognemo marsikateri težavi, do katere nas lahko pri poslovanju privede nepoznavanje slamnatih družb, saj se lahko zelo hitro zapletemo v njeno vrtiljak. Navajam najbolj pogoste značilnosti slamnatih družb, na katere opozarja predvsem FURS (2014, str. 13):

- gre za družbo, ki obstaja samo na papirju,
- praviloma se takšne gospodarske družbe pojavljajo v večjih mestih, kjer je manjša možnost odkritja davčne zatajitve,
- sedež družbe je na naslovu stalnega prebivališča slamnatega direktorja,
- na prijavljenem sedežu poslovanja ne obstaja nobena označba družbe in se ne izvaja nobena aktivnost,
- družba načeloma nastane iz mirujoče družbe, ki si pridobi identifikacijsko številko za namene DDV, največkrat pa se zavezanec za DDV registrira na novo,
- družba ne oglašuje svoje dejavnosti, niti ni znana v širši javnost, podatkov o družbi ni na internetu, v časopisih, telefonskih imenikih,
- osebe, ki sklepajo posle za slamnate družbe, se predstavljajo samo z imenom, večinoma z lažnim,
- zakoniti zastopnik družbe je lahko tudi tujec,
- posluje predvsem z gotovino, gotovinskim plačevanjem in dvigovanjem visokih zneskov gotovine s transakcijskih računov,
- veliki zneski na izdanih računih,
- kratka življenjska doba družbe, in sicer 3 do 6 mesecev,
- sumljivo nizka vrednost blaga, za katerega je znana tržna cena in ga je mogoče prodati na trgu po tržni ceni, npr. motorna vozila,
- nima zaposlenih delavcev,
- obstaja samo mobilna številka telefona, ki pa po določenem času ni več dosegljiva ali ne obstaja več, ni stacionarne telefonske številke,
- glavnino blaga nabavlja oziroma pridobiva iz drugih držav članic oziroma je blago neznanega izvora, npr. motorna vozila, odpadne surovine, naftni derivati,
- tretji stranki plačuje s kompenzacijami, z asignacijami, plačuje samo papirno,
- hiter in visok porast prometa v zelo kratkem času poslovanja,
- zakoniti zastopnik družbe je največkrat oseba, stara med 20 in 28 let, ki pa nima profesionalnih znanj ter izkušenj s produkti, ki jih kupuje in prodaja,
- veliki in hitri transferji denarja na obstoječih transakcijskih računih,
- resnični lastnik družbe oziroma zakoniti zastopnik je skrit za slamnatim lastnikom oziroma direktorjem,
- ne ujemajo se račun, plačilo in prevoz blaga,
- ne vodi poslovnih knjig in davčnih evidenc,
- družba nima poslovnih prostorov in skladišč za opravljanje svoje dejavnosti,
- nenadna sprememba dejavnosti družbe, lastnikov oziroma direktorjev družbe in
- ne predlaga obračunov DDV in ga tudi ne plačuje itd.

Slamnate družbe imajo zagotovo še več značilnosti, vendar sem navedla samo najbolj pogoste. Vemo pa tudi, da se značilnosti slamnatih podjetij razlikujejo glede na branžo, v kateri jih uporabljajo za sistemske davčne zatajitve.

Ko davčni zavezanci iščejo novega potencialnega dobavitelja za svojo družbo, morajo biti pozorni na značilnosti slamnate družbe oziroma jih morajo sami prepoznati, da ne bodo imeli težav pri dobavi blaga, pri poslovanju z družbo, ko bodo plačali blago po predračunu, blaga pa ne bodo prejeli, in seveda pri DDV.

Slamnato družbo oziroma missing trader družbo oziroma neplačujoči gospodarski subjekt, kot takšne družbe imenuje Uredba Komisije (ES), št. 1925/2004, so gospodarski subjekti oziroma družbe, ki so registrirani davčni zavezanci za DDV, ki morebiti z goljufivim namenom pridobivajo blago ali storitve ali to simulirajo brez plačila DDV, pridobivajo blago znotraj EU in to blago ali storitve dobavljajo z obračunanim DDV, vendar pa dolgovanega DDV ne plačajo davčni upravi. V bistvu gre za navidezne družbe, ki so si z lažno izjavo, da bodo začele opravljati gospodarsko aktivnost, zaradi česar se morajo registrirati za DDV, s čimer so preslepile davčni organ, pridobile veljavno identifikacijsko številko za namene DDV, ki jo potem zlorabijo za davčne zatajitve. Takšne gospodarske družbe vodijo slamnati direktorji, torej osebe, ki jih vodijo druge osebe, in dejansko same ne opravljajo funkcije zakonitega zastopnika družbe ter ne sklepajo poslov po svoji volji. Po navodilu nekoga drugega izdajajo račune, na podlagi katerih njihovi prejemniki uveljavljajo odbitek vstopnega DDV (FURS, 2014, str. 4).

Transparency International opozarja, da je slamnata družba ključni člen v verigi zatajitve DDV. Brez nje tovrstna zatajitev ni možna, pri tem pa je ključnega pomena to, da slamnata družba sama, brez drugih udeležencev, zatajitev DDV ne more izvesti. V teh primerih gre vedno za sistemsko davčno zatajitev, kjer sodeluje eno ali več poslujočih podjetij, pri čemer so lahko določene družbe v davčno zatajitev vključene tudi nevede. Gre za to, da se družbe vedejo tržno in vstopajo v določene posle, ki so na prvi pogled dobičkonosni, pri tem pa ne preverijo vseh okoliščin posla ter prezrejo očitne indikatorje, ki kažejo na to, da gre za sumljive oziroma ekonomsko nelogične posle. Slednje je zelo pomembno z vidika odgovornosti za plačilo neplačanih dajatev v verigi dobav blaga oziroma storitev, ki so del zatajitve, kajti pod določenimi pogoji lahko davčni organ naloži plačilo neplačanega DDV ostalim udeležencem v zatajitvah DDV. Slamnate družbe so entitete brez fizične prisotnosti v državi, kjer so registrirane, navadno brez uslužbencev in brez komercialne aktivnosti. Glavni namen slamnatih družb je ščititi pravega lastnika pred davkom in razkritjem. Ustanovljene so v davčnih oazah in so tudi mednarodne družbe, osebne investicijske družbe, navidezne družbe ali družbe zgolj s poštnim nabiralnikom. Slamnate družbe se poleg izogibanja davkom in skrivanja lastnika uporabljajo tudi za pranje denarja, financiranje terorizma ter drugih kriminalnih dejavnosti. Raziskava Svetovne banke je pokazala, da je bilo v 213 največjih korupcijskih afer, zabeleženih med letoma 1970 in 2010, vpletena slamnata družba. Morda bi bila ena izmed rešitev, da bi vlade držav vzpostavile obvezne, javne registre, ki bi razkrivali dejansko lastništvo družb in skrbniških skladov. Ti javni registri bi omogočali lažje sledenje nezakonito pridobljenim koristim, kar je razvidno tudi s spletne strani Transparency International (Slamnata podjetja, 2016).

Kunšek (2012) razlaga, da so v praksi slamnate družbe samo družbe z davčno številko, brez premičnega ali nepremičnega premoženja, z odprtim transakcijskim računom. Prejemniki nanj nakazujejo denarna sredstva, ki se nato z računa dvignejo z gotovinskimi dvigi. Dvignjena gotovina se ne uporabi za poslovanje družbe, ampak za druge, neugotovljene namene.

3.4 Nezakonita uporaba posebne sheme obdavčitve

Pri posebni shemi davčne obdavčitve pa se pojavljajo dvojni računi, in sicer z namenom zlorabe DDV pri preprodajalcih rabljenih vozil, kjer se DDV ne obračuna v skladu s 37. členom ZDDV-1, ampak le od razlike v ceni.

Pridobitev blaga znotraj EU opredeljuje 37. člen ZDDV-1, pri čemer se pri pridobitvi blaga znotraj EU davčna osnova določi na podlagi enakih elementov, kot se uporabljajo v skladu s 36. členom tega zakona za dobave enakega blaga na ozemlju Slovenije. Pri transakcijah, ki se obravnavajo kot pridobitve blaga znotraj EU iz 12. in 13. člena tega zakona, davčno osnovo sestavlja nabavna cena blaga ali podobnega blaga oziroma lastna cena blaga, določena v trenutku dobave.

Glede na to, da je sistemska davčna zatajitev nezakonita uporaba posebne sheme obdavčitev pojavlja pri preprodajalcih rabljenih vozil, v nadaljevanju pojasnujem, da je v Sloveniji mogoče registrirati motorno vozilo, ki je bilo kupljeno v drugi državi članici EU, brez DDV na podlagi predložene slovenske identifikacijske številke za namene DDV. To motorno vozilo lahko nato prodamo v Sloveniji fizični osebi, z računom, na katerem je treba navesti sklicevanje na posebno ureditev obdavčitve z DDV, ki velja za rabljeno blago (Računovodja, 2015).

V skladu s 102. členom ZDDV-1 lahko davčni zavezanci uporabljajo posebno ureditev obračunavanja DDV za obdavčljive preprodajalce za dobave rabljenega blaga, tudi za rabljena motorna vozila, če jim je to blago dobavila ena od naslednjih oseb iz 103. člena ZDDV-1:

- oseba, ki ni davčni zavezanec,
- drugi davčni zavezanec, če je dobava blaga oproščena v skladu s 3. točko 44. člena tega zakona,
- drugi davčni zavezanec, ki je oproščen obračunavanja DDV v skladu s posebno ureditvijo za male davčne zavezance, če gre za osnovna sredstva, in
- drugi obdavčljivi preprodajalec, če je bila dobava blaga obdavčena z DDV po posebni ureditvi.

Davčni zavezanec s slovensko identifikacijsko številko za namene DDV, ki pridobi rabljeno motorno vozilo iz druge države članice EU, od naslednje dobave tega vozila ne sme uporabiti za predhodno omenjene posebne sheme, če je pridobitev motornega vozila v Sloveniji predmet obdavčitve z DDV na podlagi 2. a točke 2. odstavka 3. člena ZDDV-1. V tem primeru prodajalec motornega vozila ni oseba, ki jo določa 103. člen ZDDV-1, ampak drugi davčni zavezanec, ki znotraj EU opravi dobavo blaga, na podlagi katere se transakcija obdavči kot pridobitev blaga za plačilo v namembni državi oziroma v državi, ki je prejemniku izdala identifikacijsko številko za namene DDV (Računovodja, 2015).

Smrekar (2007) pravi, da se pri nezakoniti uporabi posebne sheme obdavčitve zavrtijo tudi avtohiše. Področje, ki ga je tudi FURS na podlagi analiz opredelil kot zelo tveganega glede davčnih zatajitev, je tudi trgovanje z motornimi vozili. Na FURS-u so zato za kritične dejavnosti naredili posebne načrte nadzora. Tem davčnim zavezancem za DDV preverjajo pravilnost izvajanja popravkov DDV pri predčasno prekinjenih lizingških pogodbah, in sicer pri lizingodajalcih ter tudi pri lizingojemalcih.

3.5 Lažna dobava blaga znotraj Evropske unije

Sistemska zatajitev DDV, ki je tudi povezana z davčnim vrtiljakom, je tudi prikazovanje navidezne dobave blaga znotraj EU. Ker je dobava blaga znotraj EU oproščena plačila DDV in če je dobava blaga še navidezna, se zavezanec na tak način nezakonito izogne plačilu DDV, in sicer za promet, ki ga nato proda po nižji ceni, brez DDV na domačem črnem trgu ali preko slamnatih družb v luči legalnega poslovanja. Velika problematika se pojavlja na področju trgovine z motornimi vozili, kjer so nova vozila pred registracijo v republiki Sloveniji navidezno dobavljena v drugo državo članico. S tem se zavezanec na nezakonit način izogne plačilu DDV in hkrati nezakonito zahteva vračilo plačanega davka na motorna vozila (Simič, 2008, str. 2).

Ključne ugotovitve davčnih zatajitev slamnatih družb znotraj Unije (Europol, 2013, str. 3):

- zatajitve slamnatih družb znotraj Unije ustvarijo več milijard evrov izgube za države članice EU,
- združbe organizirane kriminalitete upravljajo sisteme zatajitev slamnatih družb znotraj Unije in se selijo z blaga na blago, odvisno od priložnosti,
- združbe organizirane kriminalitete upravljajo sisteme davčnih zatajitev slamnatih družb znotraj Unije in vključujejo v sisteme dobro znane strokovnjake, ki imajo dobro znanje o ciljnih trgih,
- pomanjkanje usklajenosti v zakonodaji o DDV v vseh državah članicah EU,
- ustvarjanje priložnosti za davčne zatajitve slamnatih družb znotraj Unije v različnih zakonodajah, zaradi različnosti zakonodaj se zamegljuje splošen pregled problematike,
- EU ni mogla ustrezno predvideti ciljnih trgov goljufov, ki izvajajo davčne zatajitve s pomočjo slamnatih družb znotraj Unije, in kot taka jim ni mogla zapreti priložnosti ter
- od organov kazenskega pregona in davčnih organov se zahteva specializirani odziv zaradi kompleksnosti teh dejavnosti ter nujnost mednarodnega sodelovanja.

V sodelovanju Policije in Ministrstva za notranje zadeve (v nadaljevanju MNZ) smo v zvezi z izboljšanjem znanja in zaradi krepitve operativne zmogljivosti na področju zatajitev z vpletenostjo slamnatih družb znotraj EU – angleško MTIC (angl. Missing Trader Intra Community) sprejeli sodelovaje kot projektni partner v obdobju 2014–2017. Predlagatelj projekta z naslovom Knowledge Enhancement and Operational Capacity Reinforcement of MTIC Frauds – MTIC Frauds STOP so bili Ministrstvo za notranje zadeve Slovaške republike, prezidij policije, Nacionalna finančna enota nacionalne agencije za boj proti kriminaliteti. Ostali projektni partnerji so Državna davčna in carinska uprava Madžarske, FIOD, Finančna informacijska in preiskovalna služba nizozemske davčne in carinske uprave ter Mednarodni inštitut za varnost in upravljanje izrednih razmer Slovaške. Glavni cilji projekta so predvsem izboljšanje znanja in zagotovitev informacij policistom ter organom pregona, izboljšanje sposobnosti pri uvedbi postopkov in identifikaciji najzahtevnejših kaznivih dejanj zatajitev. Naslednji zelo pomemben cilj je vpliv na upadanje števila organiziranih oblik kriminalitete, ki predvsem vplivajo na EU in njene finančne interese. Četrty cilj pa je neizprosno pregon storilcev kaznivih dejanj davčnih zatajitev z udeležbo slamnatih družb znotraj EU in sistemskih zatajitev DDV ter njihova preprečitev in zmanjšanje groženj, ki jih predstavljajo. Opredeljena dva posebna cilja, ki se nanašata predvsem na organe pregona, pa sta, da bi razvili učinkovitejšo in boljše kriminalistično preiskavo davčnih zatajitev z udeležbo slamnatih družb znotraj EU ter zbrali najboljše prakse, ki bodo v pomoč organom pregona, predvsem kriminalističnim

preiskovalcem. K vsem aktivnostim projekta, ki niso operativne narave, je bil vabljen tudi EUROPOL, saj je njegova vloga v projektu zelo pomembna, in sicer kot strokovna podpora EMPACTU ter kot izvajalsko telo s pooblastili, ki mu jih je dodelila Evropska komisija. Aktivnosti projekta so predvsem izobraževanja in delovni sestanki, pripravljajo se tudi letaki za osveščanje za boljšo osveščenost poslovne skupnosti ter strokovnih svetovalcev v smislu ozaveščanja o omenjeni problematiki (MNZ, 2016).

V nadaljevanju bi želela predstaviti še primer sodne prakse Sodišča EU Zadeva C–245/04, EMAG Handel Eder OHG proti Finanzlandesdirektion für Kärnten v zvezi z lažno dobavo blaga znotraj Evropske unije. Primer je povzet po Pozvek (2014, str. 5):

Pri družbi K je družba EMAG v letih 1996 in 1997 pridobivala neželezne kovine. Obe družbi sta imeli sedež v Avstriji. Pri dobaviteljih s sedežem v Italiji ali na Nizozemskem je družba K pridobivala blago. Prav nič ni sporno, ker družba EMAG ni poznala dobaviteljev družbe K. Družba K je dala svojim dobaviteljem navodilo, seveda po sklenitvi vsake transakcije, naj blago izročijo špediterju, ki mu je naložila, da blago s tovornjakom neposredno odpelje v prostore družbe EMAG v Avstriji ali v prostore njenih strank, prav tako v Avstriji, in sicer v skladu z navodili, ki jih je družba EMAG posredovala družbi K. Družbi EMAG je družba K zaračunala blago po dogovorjeni ceni, povečani za 20 %, kolikor znaša avstrijski DDV. Nato je družba EMAG vložila zahtevo, naj se ta davek odbije kot vnaprej plačani DDV. Pristojni organ je to zavrnil, ker družba K družbi EMAG ne bi smela zaračunati DDV. Družba EMAG navaja, da se člen 3(8) UStG 199431 ni uporabljal za dobave, ki jih je zanjo opravila družba K, ker naloga za odpošiljanje blaga v Avstrijo ni dala ona, ampak družba K. Družba EMAG poudarja, da v zvezi s tem dobaviteljev družbe K ni poznala. Poudarja tudi, da je družba K imela možnost do konca vsake dobave spremeniti namembni kraj ali naslovnik ter da je včasih to tudi storila. Vsa tveganja izgube in poškodovanja blaga je družba K nosila do trenutka, ko so ga prejele družba EMAG ali njene stranke. Zato družba EMAG tudi meni, da je bil kraj dobav, ki jih je za družbo EMAG opravila družba K, v Avstriji in te dobave so bile za družbo K predmet avstrijskega DDV. Zato naj bi ji družba K upravičeno zaračunala omenjeni DDV, sama pa naj bi upravičeno vložila zahtevo za odbitek kot vnaprej plačani DDV.

Aktualno vprašanje v zvezi z omenjeno sodbo je, ali je kraj začetka odpošiljanja ali prevoza odločilen tudi tedaj, ko več podjetij opravi dobavo istega blaga in je teh več dobav opravljenih z enim samim premikom blaga, in ali je več dobav mogoče šteti za oproščene dobave znotraj EU, če več podjetij opravi dobavo istega blaga in so te dobave opravljene z enim samim premikom blaga.

Kako pa je razsodilo sodišče? Razsodilo je, da kadar gre pri dveh zaporednih dobavah istega blaga, ki sta med davčnima zavezancema, ki delujeta kot taka, opravljeni za plačilo, za enotno odpošiljanje znotraj Skupnosti ali enotni prevoz znotraj Unije, se lahko to odpošiljanje ali prevoz pripiše samo eni od dveh dobav, ki bo edina oproščena. Ta razlaga velja za katerega koli davčnega zavezanca s pravico razpolaganja z blagom.

V sklepnih predlogih je generalna pravobranilka Juliana Kokott zapisala, da je vsaka pridobitev znotraj Unije, ki je obdavčena v državi odhoda omenjene pošiljke ali omenjenega prevoza, oproščena.

Ugotavljamo, da Šesta direktiva razlikuje dobave, pri katerih gre za odpošiljanje ali prevoz blaga, od dobav, pri katerih ne gre za odpošiljanje ali prevoz blaga. Ravno tako

ugotavljamo, da zaradi tega izhaja, da v zvezi z določitvijo kraja dobave ne razlikuje med dobavami znotraj EU in notranjimi dobavami. Tako prodajalec opravi dobavo na eni strani, ki je oproščena v državi članici odhoda pošiljke ali prevoza blaga znotraj EU, na drugi strani od te države članice pridobi pravico do odbitka ali vračila DDV, ki ga je dolžan ali ga je v omenjeni državi članici za to blago plačal vnaprej. Pridobitelj znotraj Unije opravi pridobitev, ki je obdavčena v državi članici prispetja omenjene pošiljke ali omenjenega prevoza znotraj EU. Če je dobava, pri kateri gre za odpošiljanje ali prevoz blaga znotraj EU in ima za posledico pridobitev znotraj EU, ki je obdavčena v državi članici prispetja omenjene pošiljke ali omenjenega prevoza, prva od dveh zaporednih dobav, se šteje, da je druga dobava opravljena v kraju predhodne pridobitve znotraj EU, to je v državi članici prispetja. In obratno, če je dobava, pri kateri gre za odpošiljanje ali prevoz blaga znotraj EU, druga od dveh zaporednih dobav, se šteje, da je prva dobava, ki je bila domnevno opravljena pred odpošiljanjem ali prevozom blaga, opravljena v državi članici, iz katere je bilo blago odposlano ali odpeljeno.

Pozvek (2014, str. 8) v nadaljevanju pojasnjuje, da ta primer pojasnjuje razumevanje tristranskih poslov oziroma transakcij ABC, katerih obravnava je lahko zapletena. Nobenih posebnih pravil za tristranske posle ne vsebuje Šesta direktiva o DDV, ima pa mehanizem (141. člen), ki zagotavlja poenostavljeno obravnavo transakcij ABC. Ta obravnava je ugodna za drugega v verigi (B, pridobitelj), zato je običajno, da trgovci oblikujejo svoje dejavnosti tako, da se prilegajo mehanizmu poenostavitve, ki omogočajo, da je tristranski posel obdavčen v državi, v kateri je blago dejansko dobavljeno. Posel je obdavčen samo enkrat in ta davek plača oseba, ki je dejanski prejemnik blaga. Vmesnemu členu poenostavitve omogoča, da se mu ni treba identificirati za namene DDV v državi članici, v katero je blago odpeljeno. Končni kupec v tristranskem poslu pa mora biti identificiran za namene DDV v državi članici, v katero je blago odpeljeno oziroma odposlano.

3.6 Ugrabitev davčne številke

Jerovšek et al. (2008, str. 84–86) pojasnjujejo pojem davčne številke, ki je tehnični pripomoček za vodenje in vzdrževanje davčnih evidenc, ki jih vodi FURS. Davčna številka opredeli davčnega zavezanca in se uporablja za povezovanje podatkov med evidencami različnih upravnih organov ter tudi za pridobivanje podatkov v različnih postopkih, ki jih določeni organi vodijo, seveda pa mora za to obstajati pravna podlaga. Ko uporabljamo davčno številko na takšen način, to prispeva k racionaliziranemu delu državnih organov in drugih upravljavcev zbirk podatkov ter lažjemu uresničevanju pravic in obveznosti posameznih subjektov. Torej se davčnemu zavezancu dodeli davčna številka na način in pod pogoji, določenimi v Zakonu o davčnem postopku ter zakonu, ki ureja davčni register, uporablja pa se pri vseh davkih. Davčni številki se lahko dodajo tudi različne številčne in črkovne kode. Tako je identifikacijska številka za DDV davčna številka s predpono SI.

V primeru, ko oseba uporabi davčno številko drugega davčnega zavezanca, se zgodi ugrabitev davčne številke ali z drugimi besedami kloniranje številke DDV. Ta sistemska davčna zatajitev deluje tako, da goljuf opravlja dejavnost, ne da bi se predhodno registriral kot zavezanec za DDV. Uporablja tujo številko DDV in izgine, ne da bi predložil obračune za DDV, ki jih tudi ne more, saj nima davčne številke. Ko kupec izdelkov od zavezanca za DDV s tujo davčno številko terjaja vračilo vstopnega DDV, mu davčni organ ob ugotovitvi, da uporablja zavezanec za DDV napačno davčno številko, zavrne vračilo DDV, na drugi strani zavezanec za DDV, katerega davčna številka je bila ugrabljena oziroma klonirana, dobi zahtevek za plačilo DDV, ki je bil zaračunan ob uporabi njegovih podatkov.

Nastanejo težave, saj se oseba z zlorabljeno številko za DDV sooča s problematiko dokazovanja lažnih faktur in da jih ni izdal on, ampak nekdo drug (Prezelj, 2008, str. 35–38).

4 ORGANI ODKRIVANJA, PREGONA IN NAČINI PREPREČEVANJA DAVČNIH ZATAJITEV

4.1 Preiskovanje gospodarske kriminalitete

Payne (2013, str. 5) opredeljuje, da so različne strategije preiskovanja gospodarske kriminalitete in storilcev omenjenih kaznivih dejanj:

- ankete,
- arhivske raziskave,
- terenske raziskave,
- eksperimenti in
- študijski primeri.

4.1.1 Anketne raziskave gospodarske kriminalitete

Ankete so med mnogimi raziskovalnimi strategijami morda najbolj uporabne za študij gospodarske kriminalitete. Anketne metode vključujejo terenske raziskave, razgovore iz oči v oči, telefonske razgovore, poštno ankete. Za vsako izmed omenjenih strategij obstajajo prednosti in slabosti.

Iz Tabele 7 so razvidne prednosti in slabosti različnih raziskovalnih metod.

4.1.2 Arhivske raziskave gospodarske kriminalitete

Payne (2013, str. 7–8) meni, da so arhivske raziskave v literaturi relativno pogoste pri proučevanju gospodarske kriminalitete. V tem kontekstu se arhivske raziskave nanašajo na raziskave, ki uporabljajo določeno obliko zapisov kot bazo podatkov pri študiji. Arhivi se običajno pri študiju gospodarske kriminalitete uporabljajo na tak način, da vključujejo zapise uradnih primerov, kazenske ovadbe, predkazenski postopek, poročila medijev in opise posebnih primerov gospodarskih kaznivih dejanj.

Evidence primerov so uradne evidence, ki so nameščene v agenciji, ki ima uradne dolžnosti družbenega nadzora. Problem, ki se pojavi pri uporabi evidence primerov, je lociranje vzorca, ki bi vključeval vrste storilcev gospodarskih kaznivih dejanj, ki bi jih kriminalisti označili kot gospodarska kazniva dejanja. Šele z usklajenim prizadevanjem so raziskovalci uspeli uporabiti zapise primerov za razvoj podatkovnih baz, v katerih se bo znašlo veliko koristnih informacij o gospodarski kriminaliteti (Payne, 2013, str. 7–8).

Tabela 7: Prednosti in slabosti različnih anketnih metod

Raziskovalne metode	Prednosti	Slabosti
Terenske raziskave	Raziskave, ki se pojavijo v enem sistemu Mogoč je velik vzorec Se ne zbirajo dolgo Priročne	Težko je delati raziskave na terenu na obeh straneh, pri storilcih kaznivih dejanj in žrtvah Ni baze kaznivih dejanj s področja gospodarske kriminalitete Zaradi ravni izobrazbe bi težko uporabljali enake ankete za vsakogar Nekateri si težko priključijo kršitve (incidente) Težko pridobivanje vstopa in zaupanja žrtev
Razgovori iz oči v oči	Lahko vidite anketirančevo reakcijo Poročilo je opcija Laže je razviti odnos	Je bolj zamudno Dražje Težave pri iskanju udeležencev in prostora za opravljanje razgovora Zaupanje in odnos sta pomembna Morata biti dostop in dovoljenje poslovanja
Telefonski razgovori	Večina obsežnih študij je bila izvedena s pomočjo telefonskih razgovorov Anketiranci so bolj odprto odgovarjali na vprašanja po telefonu	Ljudje, ki niso imeli domačih telefonov, so bili izključeni iz anket Nekateri ne odgovarjajo na klice (neznane številke) zaradi povečanja telemarketinga
Poštna anketa	So cenejše Sposobnost raziskati veliko število anketirancev	Nekateri morda vprašanja ne razumejo popolnoma Ni priložnosti za razvoj odnosa Potreben je čas, da se razvije celovit seznam prebivalcev Nekateri so izključeni iz poštnega seznama (prejemanja nenaslovljene pošte)

Vir: B. K. Payne, *White collar crime*, 2013, str. 6, tabela 1.1.

Raziskovalci so za proučevanje različnih tem, povezanih z gospodarskimi kaznivimi dejanji, uporabili tudi kazenske ovadbe. Kazenske ovadbe, ki so se razvile s spremljevalnimi kaznivimi dejanji, vključujejo ogromno informacij o storilcih kaznivih dejanj, njihovem življenjepisu, o njihovi kriminalni preteklosti in kaznivih dejanjih, za katera so bili že obsojeni (Payne, 2013, str. 7–8).

Payne (2013, str. 7–8) meni, da raziskovalci za proučitev gospodarskih kaznivih dejanj uporabljajo tudi poročila medijev. Z uporabo novega člana, medijskega poročila in televizijskega opisa gospodarskih kaznivih dejanj, pomagajo raziskovalcem:

- dokazati, v zvezi s kakšnimi informacijami o storilcih gospodarskih kaznivih dejanj je bila obveščena javnost, in
- pri odkrivanju različnih vzorcev gospodarskih kaznivih dejanj, ki jih ni mogoče študirati z drugimi sredstvi.

4.1.3 Terenske raziskave

Raziskovalno področje vključuje strategije, pri katerih raziskovalci izberejo določene parametre in zbirajo podatke po predhodno določenih parametrih v določenem okolju. V nekaterih primerih raziskovalci razkrijejo svojo identiteto raziskovalca z enotami v okolju, medtem ko se v drugih primerih lahko odločijo, da bodo ostali anonimni. Te strategije so lahko precej zamudne in se izvajajo veliko manj pogosto kot drugi študijski primeri preiskovanja gospodarskih kaznivih dejanj, vendar imajo potencial, da ponudijo dragocene informacije o vedenju na delovnem mestu. V veliko primerih preiskovanj gospodarskih kaznivih dejanj polje preiskovalnih metod kombinirajo z drugimi raziskovalnimi strategijami (Payne, 2013, str. 10).

4.1.4 Poskusi – eksperimenti

Poskusi so študije, pri katerih raziskovalci proučujejo, kako prisotnost ene spremenljivke (priložnostne ali neodvisne) proizvaja izid (učinek ali odvisno spremenljivko). Klasična zasnova poskusa pomeni uporabo dveh skupin – poskusne in kontrolne. Predmete naključno izberejo in dodelijo eni od skupin. Člani poskusne skupine prejmejo neodvisno spremenljivko, kontrolne pa ne. Raziskovalec izvaja opazovanje pred in po tem, ko je neodvisno spremenljivko predstavil eksperimentalni skupini, da ugotovi, ali prisotnost neodvisne spremenljivke proizvaja opazne ali bistvene spremembe. Pomislite na situacijo, v kateri nas zanima, ali bi bil program zdravljenja uporaben za ponovno vključitev storilcev gospodarskih kaznivih dejanj v skupnost. Raziskovalec razvije meritve za oceno storilcev gospodarskih kaznivih dejanj v vrednosti ponovnega vključevanja. Vzorec storilcev gospodarskih kaznivih dejanj bi bil naključno dodeljen v eno izmed skupin, in sicer v poskusno ali pa kontrolno skupino. Raziskovalec nato vpraša člane obeh skupin za dokončanje ponovne vključitve v vrednost ankete. Nato bi bila poskusna skupina izpostavljena programu zdravljenja, kontrolna pa bi prejela tradicionalne odzive. Na neki točki, ko bi bila obravnava zaključena, bi raziskovalec vprašal člane obeh skupin za dokončanje podobne ali celo iste raziskave v zvezi z vrednotami ponovne vključitve. Vse razlike med obema skupinama kršiteljev bi potem lahko morebiti pripisali zdravljenju ali neodvisni spremenljivki, ki jo je prejela eksperimentalna skupina (Payne, 2013, str. 10–11).

4.1.5 Študijski primeri

V zvezi s študijami primerov raziskovalci izberejo kaznivo dejanje, kriminalni dogodek ali drug pojav, ki proučuje značilnosti okoliških vzrokov in posledice teh pojavov. Tipično, velikost vzorca je takšna kot v študijah primerov. Raziskovalci lahko pri izvajanju svojih študij primerov uporabljajo različne druge raziskovalne strategije, kot so raziskave na terenu, arhivske raziskave in intervjuji. Študije primerov so relativno pogoste v literaturi o gospodarskih kaznivih dejanjih. Različni kriminologi in družboslovci so prav tako proučevali vlogo gospodarske kriminalitete v družbah ter finančnih inštitucijah v okviru varčevalne in posojilne krize v Združenih državah Amerike, do katere je prišlo v 80-tih in 90-tih. Raziskovalci se sklicujejo na javne evidence, kongresna zaslišanja, medijska poročila in razgovore s ključnimi informatorji, da pokažejo, kako je gospodarska kriminaliteta oziroma so gospodarski kriminalci prispevali k znatnemu deležu bančnih napak. Študije primerov so zelo koristne, ker omogočajo kriminologom notranji pogled na specifične zločine gospodarske in korporacijske kriminalitete. Dobro je, da imajo te študije velik vpogled v dinamiko, vzroke in posledice različnih vrst gospodarske kriminalitete. V

mnogih pogledih obstajajo potencialne prednosti teh strategij, npr. arhivskih raziskav, saj študije primerov uporabljajo več strategij za zbiranje podatkov. Hkrati se enake pomanjkljivosti, ki se izražajo tudi v študijah primerov, pojavljajo pri drugih strategijah. Poleg tega je treba opozoriti, da lahko študije primerov za dokončanje vzamejo ogromno časa (Payne, 2013, str. 11–12).

4.2 Organi odkrivanja in pregona davčnih zatajitev

Z odkrivanjem in s preiskovanjem kaznivih dejanj davčnih zatajitev se ukvarja policija, medtem ko se z njihovim pregonom ukvarja tožilstvo. Najprej bom v nadaljevanju predstavila delo policije, nato pa še tožilstva – pri odkrivanju in pregonu kaznivih dejanj davčnih zatajitev.

Ena izmed prednostnih nalog policije na področju odkrivanja in preiskovanja kaznivih dejanj je zagotovo odkrivanje ter preiskovanje gospodarskih kaznivih dejanj, še posebej davčnih zatajitev. Torej se policija v bistvu prioriteto ukvarja z odkrivanjem in s preiskovanjem kaznivih dejanj, ki posledično ogrožajo finančne interese slovenske države ter EU. Policija daje zelo velik poudarek tudi izvajanju finančnih preiskav. Med drugim se Nacionalni preiskovalni urad ukvarja s strokovno in z vsebinsko zelo zahtevnimi preiskavami sistemskih davčnih zatajitev. Delo policije je deležno še posebne pozornosti javnosti, ko se pri odkrivanju in preiskovanju davčne kriminalitete pojavijo javne osebe. V takšnih primerih elektronske, virtualne in tiskane medije preplavijo diskreditacije policije, kot so različni pritiski, grožnje, lažna obdolževanja in različna izzivanja, ki pa jih ni deležna le policija kot institucija, ampak tudi posamezniki. Čeprav se pojavljajo takšni linči v medijih, policija z vsakim takšnim primerom v javnosti še bolj utrjuje svojo podobo institucije, ki se ne glede na družbene, politične ali socialne okoliščine osumljenca kaznivega dejanja ali položaj institucije spopada z vsemi oblikami kriminalitete. S pomočjo projektov EMPACT, tj. evropske multidisciplinarne platforme za boj proti kriminaliteti, in v sodelovanju z Europolom ter drugimi domačimi organi se nadaljuje boj proti hudim oblikam gospodarske organizirane kriminalitete in davčnih zatajitev. S tujimi varnostnimi organi je bilo izvedenih več skupnih preiskav organiziranih kriminalnih združb, s posebno pozornostjo na medresorskem sodelovanju s pristojnimi organi, ko gre za sume kaznivih dejanj sistemskih davčnih zatajitev (Policija, 2016, str. 27).

Zakon o državnem tožilstvu (Ur.l. RS, št. 58/11, 21/12 – ZDU–1F, 47/12, 15/13 – ZODPol, 47/13 – ZDU – 1G, 48/13 – ZSKZDČEU–1, 19/15) v 192. členu določa pristojnost, da najzahtevnejša kazniva dejanja, katerih pregon terja posebno organiziranost in usposobljenost državnih tožilcev ter najvišjo raven učinkovitosti, obravnava Specializirano državno tožilstvo Republike Slovenije (v nadaljevanju SDT). SDT je torej pristojno za pregon storilcev kaznivih dejanj zoper gospodarstvo, za katera se lahko izreče kazen petih let zapor ali hujša kazen. Torej SDT obravnava tudi kazniva dejanja davčne zatajitve, med katere spadajo tudi sistemske davčne zatajitve.

Gospodarska kriminaliteta, med katero spadajo tudi kazniva dejanja davčnih zatajitev, ki jih največ obravnava SDT, zahteva zelo specifičen pristop k preiskovanju. V praksi se ta kazniva dejanja največkrat preiskujejo v sodelovanju z drugimi državnimi organi. Največkrat pridobivanje dokazov še vedno poteka tako, da se pošlje zaprosilo na posamezni državni organ. Odvisno od kompleksnosti preiskave pa se oblikujejo skupine preiskovalcev različnih profilov in znanj, ki tudi prihajajo iz različnih državnih organov. Te skupine preiskovalcev so lahko formalne, kot določa 160. a člen ZKP, lahko pa delujejo

neformalno na praktični ravni. Člani specializiranih preiskovalnih skupin se ves čas preiskave srečujejo po potrebi na skupnih delovnih sestankih in ne delujejo dnevno skupaj z enega sedeža. V zvezi s finančnimi preiskavami, ki so odrejene na podlagi določb Zakona o odvzemu premoženja nezakonitega izvora (Ur.l. RS, št. 91/11, 25/14, 98/15 – odl. US), sodelovanje med policijo in tožilstvom ni optimalno, in sicer zato, ker tožilstva prejmejo premalo pobud za začetek finančne preiskave od policije in tudi od drugih državnih organov (VDT, 2015, str. 78–79).

V nadaljevanju bom pojasnila, kaj se dogaja pri kaznivih dejanjih davčne zatajitve. Storitvi kaznivih dejanj davčne zatajitve FURSU posredujejo lažne podatke ali jih sploh ne predložijo oziroma na kak drug način preslepijo davčni organ in se na tak način izognejo plačilu davčnih obveznosti ter oškodujejo državni proračun. Na vprašanje, zakaj je prišlo do upada kazenskih ovadb davčnih zatajitev, lahko odgovorimo, da se je prag kaznivosti s spremembo KZ-1 za to kaznivo dejanje zelo dvignil. Prišlo je tudi do spremembe v zvezi s kaznivim dejanjem davčne zatajitve, za katero je po spremembi KZ-1 možno vložiti obtožni akt za zneske pod 50.000 evrov, po stari zakonodaji je bil to le prekršek. V obdobju veljavnosti prejšnje zakonske določbe je tudi sodna praksa postavila določene omejitve pri zatajitvi periodičnih obveznosti DDV. Vemo pa, da se bodo pri pregonu učinki novejšje spremembe zakona pokazali šele čez nekaj let. Značilnost kaznivih dejanj davčne zatajitve je, da se ta vrsta kaznivih dejanj odkriva nekaj let po njihovi izvršitvi in tudi, da se za storilca kaznivega dejanja davčne zatajitve uporabi zakon, ki je veljal v času storitve kaznivega dejanja. Državni tožilci so pri kaznivih dejanjih odvisni od ugotovitev FURS-a in drugih organov ministrstev. Število ovadenih je tako odvisno od njihovih ugotovitev, zaznav in obveščanja organov pregona. Glavna značilnost storilcev kaznivih dejanj davčnih zatajitev je, da so to storilci v prezadolženih družbah, ki niso sposobne plačati davkov oziroma si denar prisvajajo z dvigi gotovine, namesto da bi ga odvedli v proračun. Pojavljajo pa se tudi storilci – tujei, kot lastniki gospodarskih družb ali kot samostojni podjetniki, ki poslujejo v Sloveniji krajši čas, nato ne da bi plačali davke, odidejo iz države (VDT, str. 102–103).

Ravno tako moram omeniti, da preiskovalci gospodarske kriminalitete in tožilci brez ekonomske izobrazbe niso strokovno usposobljeni za odkrivanje ter preiskovanje težjih oblik gospodarske kriminalitete, med katero spadajo tudi systemske davčne zatajitve. Zato je zelo pomembno strokovno usposabljanje in izobraževanje, kjer si preiskovalci ter tožilci pridobivajo znanja z ekonomskega področja, prav tako se seznanjajo z novimi pojavnimi oblikami gospodarske kriminalitete.

4.3 Metode odkrivanja in preprečevanja davčnih zatajitev

Pri omenjeni tematiki odkrivanja in preprečevanja davčnih zatajitev se bom osredotočila predvsem na preiskovalne metode državnih organov. Te metode so nastale na podlagi posameznih odkritih primerov davčnih zatajitev v državah članicah EU. Zelo pomembno vlogo v boju zoper davčne zatajitve imajo mednarodne organizacije v okviru medsebojnega sodelovanja.

Med preiskovalne metode državnih organov v boju zoper davčne zatajitve uvršamo metode policije, carinskih in davčnih organov, državnih finančnih institucij ter drugih državnih organizacij.

S spletne strani Policije (Polijska pooblastila, 2016) sem povzela preiskovalne metode policije, ki jih med drugim uporabljamo tudi za preiskovanje sistemskih davčnih zatajitev. Med preiskovalne metode policije štejemo policijska pooblastila, ki so z zakonom določeni ukrepi, ki policistom omogočajo učinkovito in uspešno opravljanje svojih nalog. Ker pomeni vsako policijsko pooblastilo določen poseg v človekove pravice, se lahko uporabi le pod pogoji in na način, določen v zakonskem ali podzakonskem aktu. Torej morajo policisti pri opravljanju svojih nalog ravnati v skladu z ustavo in zakoni ter spoštovati in varovati človekove pravice ter temeljne svoboščine. Glavnina policijskih pooblastil je uzakonjena v Zakonu o nalogah in pooblastilih policije (splošna policijska pooblastila), Zakonu o kazenskem postopku (pooblastila policistov pri preiskovanju kaznivih dejanj), Zakonu o prekrških (pooblastila policistov pri obravnavanju storilcev prekrškov) ter drugih zakonih. Najpogostejša policijska pooblastila, ki jih policisti uporabljamo pri odkrivanju in preiskovanju sistemskih davčnih zatajitev na podlagi Zakona o nalogah in pooblastilih policije, so:

- zbiranje obvestil,
- vabljenje,
- ugotavljanje identitete oseb in izvajanje identifikacijskega postopka,
- iskanje osebe,
- vstopanje v tuja stanovanja in v druge prostore,
- opravljanje varnostnih pregledov,
- opravljanje pregledov oseb,
- zaseganje predmetov,
- privajanje oseb,
- zbiranje in obdelovanje podatkov,
- opozarjanje,
- ukazovanje,
- izvajanje prepoznavne oseb po fotografijah,
- izdelovanje fotorobotov,
- začasno omejevanje gibanja oseb,
- pridržanje oseb,
- uporaba prisilnih sredstev,
- varnostno preverjanje oseb ter
- izvajanje drugih policijskih pooblastil, določenih v zakonih.

Želela pa bi omeniti tudi prikrita preiskovalne ukrepe, ki jih izvaja policija v kriminalistični preiskavi, med drugim tudi v primerih sumov kaznivih dejanj davčnih zatajitev in drugih težjih oblik kriminalitete, v okviru katerih opravlja preiskovalna dejanja. Prikrita preiskovalne ukrepe izvaja le v obsegu izdanih odredb sodišča in tožilstva, ki lahko takšne ukrepe dovolita. Prikriti preiskovalni ukrepi pri preiskovanju davčnih zatajitev so odrejeni takrat, ko dokazov ni mogoče pridobiti s klasičnimi kriminalističnimi metodami. Prikritih preiskovalnih ukrepov policija nikoli ne začne in ne more izvajati prej ali v večjem obsegu, kot ji to dovoljujejo odredbe sodišča oziroma državnega tožilstva.

Vrste prikritih preiskovalnih ukrepov, pogoje za njihovo uvedbo in način ravnanja s pridobljenimi izsledki določa ZKP. Ta pa ne določa, da so policija, tožilstvo in sodišče dolžni obveščati osebe, ki jih pri izvajanju prikritih preiskovalnih ukrepov oz. nadzoru elektronskih komunikacij s prisluškovanjem ter snemanjem ugotovijo v navzkrižni komunikaciji z osebami, zoper katere se izvaja ta ukrep. Policija je dolžna po prenehanju

izvajanja ukrepov vse posnetke, kot so digitalni zapisi vseh prestreženih posnetkov, in prepise, sporočila ter predmete, pridobljene z uporabo teh ukrepov, skupaj s poročilom, ki obsega povzetek zbranih dokazov, predati državnemu tožilstvu. Prikriti preiskovalni ukrepi, ki jih lahko izvajamo pri kriminalistični preiskavi kaznivih dejanj davčnih zatajitev, so:

- 149. a člen ZKP – tajno opazovanje,
- 149. b člen ZKP – elektronski komunikacijski promet,
- 150. člen ZKP – nadzor elektronskih komunikacij s prisluškovanjem in snemanjem ter kontrola in zavarovanje dokazov o vseh oblikah komuniciranja, ki se prenašajo v elektronskem komunikacijskem omrežju, kontrola pisem in drugih pošilk, kontrola računalniškega sistema banke ali druge pravne osebe, ki opravlja finančno ali drugo gospodarsko dejavnost, prisluškovanje ter snemanje pogovorov s privolitvijo vsaj ene osebe, udeležene v pogovoru,
- 151. člen ZKP – prisluškovanje in opazovanje v tujem stanovanju ali drugih tujih prostorih z uporabo tehničnih sredstev za dokumentiranje ter po potrebi s tajnim vstopom v navedene prostore,
- 155. člen ZKP – ukrep navideznega odkupa, navideznega sprejemanja oziroma dajanja daril ali navideznega jemanja oziroma dajanja podkupnine,
- 155. a člen ZKP – tajno delovanje in
- 156. člen ZKP – preiskovalni sodnik lahko na obrazložen predlog državnega tožilca odredi banki, hranilnici, plačilni instituciji ali družbi za izdajo elektronskega denarja, da mu sporoči zaupne podatke in pošlje dokumentacijo o vlogah, depozitih, stanju ter prometu na računih ali drugih poslih osumljenca, obdolženca in drugih oseb.

Podatke, sporočila, posnetke ali dokazila, pridobljene z uporabo ukrepov iz 149. a, 1. odstavka 149. b, 150., 151., 155., 155. a in 156. člena ZKP, hrani sodišče, dokler se hrani kazenski spis, oziroma do uničenja po drugem odstavku tega člena.

Škof et al. (2010, str. 39–40) pojasnjujejo, da so metode davčnih organov administrativne narave in se laže prilagodijo, saj se prepletajo z zakonodajnimi rešitvami, ki vodijo k spremembi zakonodaje. Finančna uprava ima v boju zoper davčne zatajitve v skladu s strateškim pristopom na razpolago naslednje metode:

- razvoj davčnih postopkov in uveljavitev novega preiskovalnega orodja, kot sta npr. vpeljava zavarovanja z zadržanjem DDV do 12 mesecev po registraciji, uveljavitev predpisa o zavarovanju ob registraciji, ki mora biti poravnana v 8 dneh,
- predlogi za spremembo zakonodaje v smeri posamezne in solidarne odgovornosti, kakršna je na Nizozemskem, kjer so solidarno odgovorne vse družbe, ki sodelujejo v prodajni verigi ter jim je bilo dobavljeno tvegano blago ali storitve,
- ožje in strožje usmerjene kontrole, ki vključujejo poostrene kontrole pri registraciji za DDV, prerazporeditev zaposlenih na finančnih upravah v specializirane skupine za preiskovanje davčnih zatajitev z ožje ciljanimi metodami,
- ozaveščanje in oglaševanje davčnih zavezancev o tem, kaj so davčni vrtiljaki, sistemske davčne zatajitve ter slamnate družbe, kako jih prepoznamo, na kakšen način jih odkrijemo, kako ukrepati ob sumu storitve kaznivega dejanja,
- strogo ciljane in osredotočene davčne preiskave, kot je vključevanje predvsem poostrenih kontrol pri registraciji za DDV zaradi odkritja ponarejenih vlog za registracijo, ter prerazporeditev uslužbencev finančnih uradov v specializirane enote za

preiskovanje davčnih zatajitev, katerih dolžnost je preverjati davčne nepravilnosti, ocenjevati in zbirati notranje ter zunanje informacije, raziskovanje konkretnih primerov davčnih zatajitev ter vodenje racij ob sumu davčnih zatajitev,

- sodelovanje z legitimnimi družbami v prizadetih sektorjih in aktivno sodelovanje z davčnimi organi drugih držav članic, kot so tekoče spletno sodelovanje ter izmenjava informacij v vsakem trenutku, sodelovanje s policijo, izboljšanje sistema izmenjave podatkov o zavezancih za DDV, sistem izmenjave podatkov o zavezancih za DDV VIES (angl. VAT Information Exchange System, v nadaljevanju VIES) za izdajanje osebnih podatkovnih poizvedovalnih potrdil z zagotavljanjem podatkov o imenih in naslovih družb poslovnih partnerjev.

Na kratko bom pojasnila, kaj je VIES in kako si lahko z njih pomagamo. VIES je spletni iskalnik Evropske komisije, ni pa podatkovna zbirka. Pri iskanju v sistemu VIES se podatki prenesejo iz nacionalnih podatkovnih zbirk DDV. Sistem VIES prikaže zadetke iskanja na dva načina, in sicer vidimo, ali identifikacijska številka DDV obstaja oziroma je veljavna ali ne obstaja in je neveljavna. Če je identifikacijska DDV veljavna, bodo podatki prikazani, če pa je rezultat iskanja neveljaven, status pomeni, da identifikacijska številka DDV ni registrirana v ustrezni nacionalni podatkovni zbirki (Evropa, 2016).

Škof et al. (2010, str. 40) nadaljujejo, da so ožje in namenske metode pri odkrivanju davčnih zatajitev uspešnejše, saj se davčni organi osredotočijo na preiskovanje dejavnosti, kjer so zatajitve DDV pogostejše. Osredotočijo se lahko tudi na preiskavo družb, ki trgujejo s tveganimi dobrinami, kot so npr. z mobilnimi telefoni, avtomobili, žlahtnimi kovinami, računalniškimi deli. Odkrivanje davčnih zatajitev bi bilo še učinkovitejše, če bi davčni organi iz različnih držav članic med seboj sodelovali tako, da bi potekala internetna izmenjava podatkov v vsakem danem trenutku. Za učinkovitejše odkrivanje davčnih zatajitev pa je zelo pomembno, da davčni organi tekoče in pravočasno obveščajo davčne zavezance o novoodkritih kazalnikih zatajitev ter o primerih in načinu delovanja goljufov, da bi se nanje lahko pripravili ter se jim pravočasno izognili.

Korak k učinkovitejšim metodam odkrivanja in preprečevanja davčnih zatajitev pa se je zagotovo zgodil 01.08.2014, ko sta se združili Davčna uprava Republike Slovenije in Carinska uprava Republike Slovenije v novo Finančno upravo Republike Slovenije, ki je njuna nova pravna naslednica ter deluje na podlagi Zakona o finančni upravi. Glavni cilji FURS-a so predvsem zagotovitev kakovostnega servisa davčnim zavezancem, spodbuditev prostovoljnega izpolnjevanja obveznosti, dvig davčne kulture v Sloveniji. Prednostne naloge FURS-a so preprečevanje in odkrivanje davčnih zatajitev, trošarinskih in carinskih nepravilnosti, nadzor nad področjem gotovinskega poslovanja, boj proti tihotapstvu. Med redne naloge, ki so usmerjene tudi k preprečevanju davčnih zatajitev, pa spadajo odmera in obračun obveznih dajatev, finančni nadzor, carinjenje blaga, finančne preiskave, nadzor nad prijavo vnosa in iznosa gotovine na območje EU ali iz njega. Nepravilnosti in zatajitve tudi v zvezi s sistemskimi davčnimi zatajitvami je mogoče odslej prijaviti na anonimni 24-urni brezplačni telefon 080 11 22 ali na elektronski naslov prijave.fu@gov.si (Fidermuc & Stergar, 2014).

Škof et al. (2010, str. 41) navajajo, da so pri odkrivanju in preprečevanju verig davčnih vrtiljakov zelo velikega pomena metode finančnih institucij, saj njihove verige s finančnimi tokovi z odpiranjem bančnih računov segajo v tretje države, kot so Dubaj, Sejšeli, Cookovi otoki, Švica, Singapur ter druge priljubljene davčne oaze. V zvezi z metodami finančnih institucij, povezanimi z odkrivanjem in s preprečevanjem davčnih

vrtiljakov, lahko omenim odkrivanje ter preprečevanje pranja denarja, ki ju narekuje eno izmed najpomembnejši teles za boj proti pranju denarja in financiranju terorizma Projektna skupina za finančno ukrepanje FATF (angl. Financial Action Task Force, v nadaljevanju FATF) v zvezi s priporočili in predlogi glede učinkovitih protiukrepov za razkritje sumljivih finančnih transakcij. To pa vključuje obveznost preverjanja podatkov o plačnikih, njihovo identifikacijo, identifikacijo lastnikov stranke in analizo tveganja sodelovanja s posamično stranko. Tveganje je večje, če stranka opravlja transakcije s finančnimi družbami v davčnih oazah. Dodatno prispeva k odkrivanju in preprečevanju kaznivih dejanj čezmejnih davčnih zatajitev tipa davčnega vrtiljaka preverjanje podatkov o plačnikih ter odkrivanje sumljivih transakcij.

Pomembno je, da pri sodelovanju z mednarodnimi organizacijami poudarimo izreden pomen izmenjave informacij med policijo, carino ali drugimi organi iz druge članice EU, ki jim zakonodaja te države članice daje pooblastila za odkrivanje, preiskovanje in preprečevanje kaznivih dejanj. Pri izmenjavi informacij je smiselno izkoristi že obstoječe sisteme in jih povezati v skupen vseevropski informacijski sistem z možnostjo internetnega dostopa v vsakem trenutku ter omejiti dostop do nekaterih občutljivih informacij različnim uporabnikom sistema (Škof et al., 2010, str. 42).

Za zaključek poglavja o organih odkrivanja, pregona in načinih preprečevanja davčnih zatajitev bi želela poudariti, da morajo biti organi odkrivanja ter pregona nenehno na tekočem z novimi pojavi sistemskih davčnih zatajitev, kajti ideje in domišljija storilcev kaznivih dejanj davčnih zatajitev nimajo meja.

Zato bom v nadaljevanju na kratko opozorila na nov pojav zatajitev DDV, na katerega sta opozorili francoska carina in francoska Nacionalna družba za razvoj informatike. Države članice EU in Europol sta opozorili na novo obliko nevarnosti zatajitev DDV pri borznem trgovanju z infrastrukturo računalništva v oblaku. Trenutno stanje je, da večino računalniških mobilnih aplikacij predstavljajo aplikacije v oblaku, ki pa vire svojih operacij, torej računalnike, strojno opremo, nosilce medijev itd. oddajajo zunanjim podatkovnim centrom praktično po celem svetu. Kot primer navajam nemško borzo, ki trguje z računalniškimi kapacitetami v oblaku DBCE (angl. The Deutsche Borse Cloud Exchange, v nadaljevanju DBCE) in bo strankam, ki storitve potrebujejo, takoj ponudila vire, ki jih njihovi lastniki ne uporabljajo. Nemška borza, ki trguje z računalniškimi kapacitetami v oblaku, je s trgovanjem začela maja 2013 in ponudila na trg računalniško infrastrukturo v oblaku. Borzni trg z računalniško infrastrukturo v oblaku omogoča trgovanje s tremi kapacitetami, in sicer z enotami za shranjevanje podatkov, torej s prostorom na trdem disku, z delovnim polnilnikom RAM in računalniško zmogljivostjo. Poudariti pa moram, da omenjeni neopredmeteni produkti trenutno niso zavezani mehanizmu obrnjene davčne obveznosti (Direktiva Sveta 2013/43/EU). Posredniki in lastniki virov se morajo registrirati vsaj 3 mesece prej, tako da DBCE lahko opravi natančen pregled poslovanja in izvede postopke ugotavljanja skladnosti oziroma spozna svojo stranko. Zelo pomembno je, da vemo, da identiteta kupcev zaradi trgovanja preko borznih posrednikov ni znana. Prav tako so se nekatere osebe, ki so bile v preteklosti že obsojene zaradi zatajitev DDV, že registrirale kot posrednice pri trgovanju na DBCE. Ravno tako je potrebno poudariti, da se bodo morda osebe, ki so zamudile priložnost, da bi se izognile plačilu DDV z zlorabo sistema trgovanja z ogljikovimi krediti, lahko poskusile s trgovanjem na borzi z infrastrukturo računalništva v oblaku. DBCE deluje podobno kakor Evropska energijska borza, oziroma sistem trgovanja z ogljikovimi izpusti, kjer je prišlo do hudih zlorab in izpada plačila DDV, po Europolovih ocenah je v EU

zaradi davčnih zatajitev pri trgovanju z ogljikovimi izpusti prišlo do izgube 5 milijard evrov (DBCE, 2016).

5 PRAKTIČNA PRIMERA DELOVANJA SLAMNATIH DRUŽB IN DAVČNEGA VRTILJAKA, RAZISKAVA, RAZPRAVA O REZULTATIH RAZISKAVE TER UKREPI ZA PREPREČEVANJE DAVČNIH ZATAJITEV

Te vrste davčnih zatajitev vodijo do določenih posledic, saj povzročajo gospodarsko škodo, neloyalno konkurenco davčnim zavezancem, ki poslujejo na pošten način, in neposredno oškodujejo proračun. Zavedati se moramo, da imamo vsi organi, vključno s finančno upravo, ki se borimo zoper davčne zatajitve, omejene resurse. Zato, če ne bodo občani in tudi družbe reagirali na takšna dejanja, je nemogoče pričakovati učinkovit boj zoper tovrstne davčne zatajitve. To pomeni, da lahko takšne davčne zatajitve preprečijo že samo s tem, da se ne spuščajo v sumljive posle, ki so na prvi pogled finančno ugodni, z negativnimi posledicami za posameznika in tudi za družbe, v finančnem smislu, ter tudi kazensko odgovorni (FURS, 2014, str. 3)

5.1 Prvi praktični primer – delovanje slamnatih družb

V nadaljevanju bom predstavila praktičen primer delovanje slamnatih družb. Ta moj primer temelji na realnem delovanju slamnatih družb, vendar so vsi podatki, imena družb in tudi ostali, izmišljeni.

V letu 2011 je FURS obvestil policijo o poteku davčnega inšpekcijskega nadzora v družbi X, d. o. o., in sicer so ugotovili, da je osumljena oseba A od leta 2006 dalje kontinuirano izvrševala različna kazniva dejanja s področja gospodarstva, v osnovi pa je šlo za kazniva dejanja davčnih zatajitev.

Oseba A je kazniva dejanja izvrševala tako, da je preko gospodarskih družb, katerih ustanovitelj in odgovorna oseba je bila sama, torej slamnatih družb, družbi X, d. o. o. izdajala fiktivne račune, na podlagi katerih je v družbi X, d. o. o. obračunala DDV, od FURS-a pa, skladno z veljavno zakonodajo, v posameznih davčnih obdobjih zahtevala vračilo vstopnega DDV. Fiktivni poslovni dogodki, za katere je oseba A izdelala tudi ustrezne poslovne listine – račune in spremljajoče listine, so fiktivno prikazovali različne raziskave, adaptacije objektov, izdelave elaboratov in nasploh posle, za katere je bilo ugotovljeno, da se v realnosti niso nikoli zgodili, niti se glede na dejanske okoliščine niso mogli zgoditi. Posli so bili listinsko izkazani med povezanimi družbami, pri tem pa je oseba A z izdelavo fiktivnih poslovnih listin ustvarila videz legalnosti. Ob tem smo ugotovili, da je osumljena oseba A nastopala v vlogi zastopnika družbe, ki se pojavi kot izdajateljica računa, ter tudi v vlogi zastopnika družbe, ki nastopa kot prejemnica računa. V obdobju od 2006 do 2011 je oseba A na podlagi fiktivno prikazanih poslovnih dogodkov uspela iz proračuna RS dobiti okrog 8 milijonov evrov protipravne premoženjske koristi.

V času davčnega inšpekcijskega nadzora v letih 2011 in 2012 je osumljenec nadaljeval z dejanji ter na FURS vztrajno vlagal zahtevke za vračilo vstopnega DDV, pri čemer enega od zahtevkov celo v višini 14 milijonov evrov, vendar pa FURS v teh primerih zahtevkov ni odobril, zato so ta kazniva dejanja ostala pri poskusu. Svoje ravnanje pa je želel osumljenec A prikriti tudi s tem, da je lastništvo povezanih družb fiktivno prenesel na

druge fizične osebe, selil nekatere sedeže gospodarskih družb na Mauritius, pa vendar je bilo v kriminalistični preiskavi, predvsem na podlagi opravljenih hišnih preiskav, potrjeno, da je z vsemi povezanimi družbami več čas upravljal osumljenec sam, torej oseba A.

Zaradi kompleksnosti in obširnosti zadeve ter povezave z drugimi državnimi organi, je bila v zadevi ustanovljena specializirana preiskovalna skupina, ki jo je vodil tožilec specializiranega državnega tožilstva, v njej pa so poleg tožilstva in policije sodelovali še predstavniki davčnega organa ter Urada RS za preprečevanje denarja (v nadaljevanju UPPD). Ustanovitev skupine se je izkazala za pozitivno predvsem z vidika enotno vodenega postopka, intenzivne izmenjave informacij in dokaznega gradiva med različnimi organi ter usklajenosti in hkratnosti izvajanih ukrepov, kar je izrazito izboljšalo učinkovitost dela ter osumljenemu učinkovito preprečilo nadaljevanje izvrševanja kaznivih dejanj. V preiskovanje je bil vključen tudi analitik policijske uprave, ki je zadevo obravnavala, ki je z analiziranjem podatkov, pridobljenih na podlagi izpisov klicev telefonov oziroma komunikacije med osumljenimi, izpisov prometa transakcijskih računov in sprotne primerjanja z ostalimi podatki o poslovnih dogodkih, prav tako pripomogel k učinkoviti izvedbi predkazenskega postopka.

Preiskava kaznivega dejanja je zaradi kompleksnosti in obširnosti potekala približno eno leto in pol, davčno pa je bilo inšpekcijsko pregledanih trinajst gospodarskih družb, pregledanih ter analiziranih več kot 25 transakcijskih računov (v nadaljevanju TRR) gospodarskih družb in fizičnih oseb, od tega je bilo pet računov v tujini. Do kakovostnih podatkov pa smo prišli tudi z mednarodno pravno pomočjo. Policija je opravila več kot dvajset hišnih preiskav, v katerih so bili zaseženi obsežna dokumentacija in elektronski nosilci podatkov, ki so bili v predkazenskem postopku seveda tudi analizirani. Opravljenih je bilo tudi več kot štirideset razgovorov in tudi zaslišanje osumljenih oseb.

Kazenska ovadba je bila podana zoper štiri osumljence, za skupno 67 kaznivih dejanj, in sicer:

- 25 kaznivih dejanj davčne zatajitve, od katerih so štiri ostala pri poskusu, ostala pa so bila dokončana, pridobljena premoženjska korist je znašala okrog 6,3 milijona evrov,
- 22 kaznivih dejanj ponareditve ali uničenja poslovnih listin in
- 20 kaznivih dejanj pranja denarja.

Dva od osumljencev sta krivdo na sodišču priznala, za druga dva, med drugim tudi za glavnega osumljenca, pa sojenje še poteka.

Družbe, ki so bile akterji v omenjenem primeru davčnega vrtiljaka, in v vseh je bila odgovorna oseba A:

1. X, družba za vodenje investicij in inženiring d. o. o.,
2. X LEASING, leasing in kreditiranje, d. o. o.,
3. X GOSTINSTVO, družba za gostinstvo in catering d. o. o.,
4. P, družba za gostinstvo in catering d. o. o.,
5. G HOTELI, d. o. o.,
6. X, d. o. o., investicije in gradnje, d. o. o.,
7. N, investicije in gradnje d. o. o.,
8. D, svetovanje, trgovina, storitve, d. o. o.,
9. X GRADNJE, d. o. o. in

10. X SARAJEVO, d. o. o.

V predkazenskem postopku smo poleg davčnih zatajitev preiskovali tudi kaznivo dejanje pranja denarja, saj je bilo ugotovljeno, da je osumljenec protipravno pridobljeno premoženjsko korist uporabil za nadaljnja kazniva dejanja, s fiktivno ustvarjenimi poslovnimi dogodki med istimi povezanimi družbami pa je prikrival izvor sredstev. Kot primer denarnega toka pri kaznivem dejanju pranju denarja je s Slike 5 razvidna shema, ki prikazuje, kako je osumljenec razdrobil sredstva, ki jih je prejel na podlagi zahtevka za nezakonito vračilo vstopnega DDV.

5.2 Drugi praktični primer – delovanje davčnega vrtiljaka

V nadaljevanju bom predstavila drugi praktični primer, in sicer za delovanje davčnega vrtiljaka. Tudi ta primer temelji na realnem delovanju davčnega vrtiljaka, vendar poudarjam, da so vsi podatki izmišljeni, imena družb in tudi ostali podatki. Želim pojasniti oziroma predstaviti model, kako v praksi deluje davčni vrtiljak, kakšna je njegova vloga in kako reagirajo organi pregona, ko zaznajo takšno kaznivo dejanje.

Kriminalisti Sektorja kriminalistične policije, Policijske uprave X so od UPPD prejeli pisno informacijo o transakcijah, v zvezi s katerimi obstajajo razlogi za sum storitve kaznivega dejanja pranja denarja po 245. členu KZ-1 zoper slovenskega državljana, osebo X, in madžarskega državljana, osebo Y. Na UPPD ocenjujejo, da so vse ali večina gotovinskih transakcij, ki jih je v Sloveniji opravila oseba X, tako ali drugače povezane s kaznivim dejanjem davčne zatajitve po 249. členu KZ-1, kot predhodnem kaznivem dejanju pranja denarja, storjenem na Madžarskem.

Kako smo ukrepali? Najprej smo na podlagi zaprosil pridobili dokumentacijo od podjetij in opravili razgovore. Ugotovili smo, da sta bili obe osebi, torej X in Y, zastopnika madžarskih družb, ki sta organizirala prodajo ter nakup koruze pri treh madžarskih družbah, kjer kratica Kft pomeni družba z omejeno odgovornostjo, in dveh slovenskih družbah z omejeno odgovornostjo. Pri tem so sodelovale naslednje madžarske in slovenske družbe:

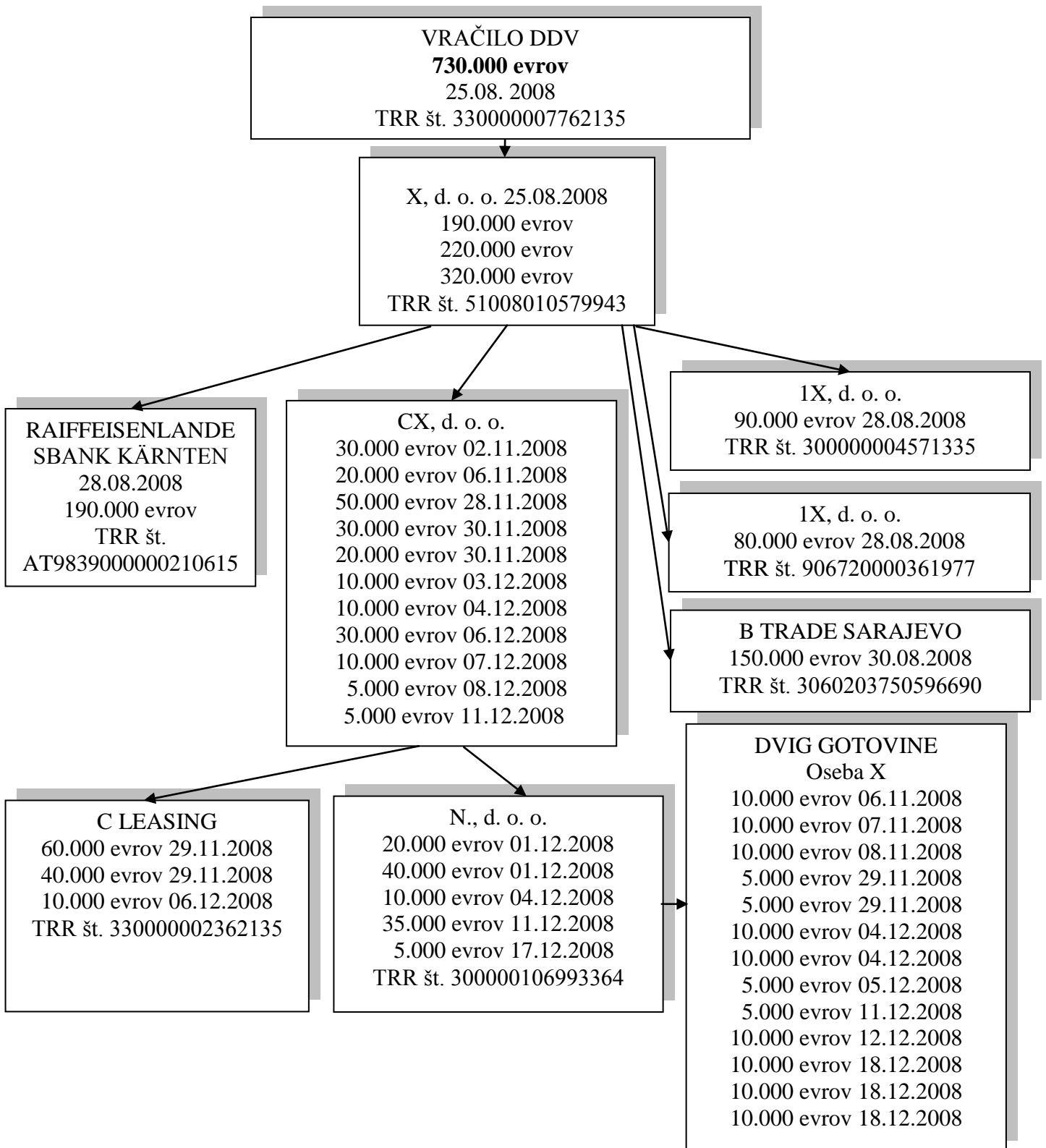
- A Kft
- B Kft
- C Kft

ter:

- E, d. o. o.
- F, d. o. o.

Osebi X in Y sta v obdobju od 01.04.2013 do 31.05.2014 organizirali prodajo koruze madžarski družbi A Kft ter slovenski družbi E, d. o. o. in še isti dan nadaljnjo prodajo madžarski družbi C Kft. Z omenjeno prodajo sta se madžarski družbi A Kft in C Kft izognili plačilu DDV. Ravno tako sta v istem obdobju osebi X in Y organizirali prodajo koruze madžarske družbe B Kft slovenski družbi F, d. o. o. ter še isti dan nadaljnjo prodajo madžarski družbi C Kft.

Slika 5: Delovanje slamnatih družb v praksi

V slovenskih družbah E, d. o. o. in F, d. o. o. smo poleg izdanih računov madžarskim družbam pridobili tudi tovarne liste o dokazilu prejema, dostavi blaga ter prevozniku – CMR-je (CMR izhaja iz francoske besedne zveze Convention relative au contrat de transport international de marchandises par route, v prevodu tovorni list, v nadaljevanju CMR). Iz tovarnih listin je razvidno, da so prevoze blaga v obdobju od 01.04.2013 do 31.05.2014 opravili trije različni slovenski avtoprevozniki.

Z vozniki, ki so opravili prevoze, smo opravili razgovore in zasegli tudi njihove beležke, iz katerih so razvidni datumi prevozov, kraji nalaganja ter kraji raztovarjanja koruze. Avtoprevozniki so vse blago naložili v mestu J na Madžarskem, pri poslovni enoti družbe A Kft, med ostalim tudi koruzo, ki so jo vozili za madžarsko družbo B Krf. Za družbo A Kft so sami izpolnili CMR in jih dali v podpis zaposlenemu pri družbi A Kft, ki je poleg podpisa na CMR dal tudi žig družbe. Za družbo B Kft so prevozniki prejeli že izpolnjene CMR-je. Prevozniki so koruzo pripeljali v Slovenijo, v prostore družbe F, d. o. o. in v prostore družbe E, d. o. o. Zaposleni v omenjenih družbah so stehali blago in vzeli vzorec koruze. Ker je bila v vseh primerih koruza dovolj kakovostna, so jo prevozniki še isti dan odpeljali na Madžarsko in jo tam naložili na vagon. Ves čas sta bili prisotni osebi X in Y.

Družbi E, d. o. o. in F, d. o. o. sta na podlagi prejetih računov madžarskih družb A Kft ter B Kft v obdobju od 01.04.2013 do 31.05.2014 račune knjžili v poslovne listine družb in poravnali nastale obveznosti.

Vse prevoze koruze iz Madžarske v obdobju od 01.04.2013 do 31.05.2014 so za družbo A Kft, v mesto R za družbo E, d. o. o. in iz mesta R na Madžarsko za družbo C Kft opravljale madžarske družbe.

Iz beležk dveh šoferjev avtoprevoznništva so razvidni datumi, meseci in leto nakladanja koruze na Madžarskem in prevoz koruze v Slovenijo ali nazaj na Madžarsko.

Na podlagi razgovora z direktorjem v družbi E, d. o. o. smo ugotovili, da se je v družbi oglasila oseba X in organizirala nakup koruze od madžarske družbe ter nadaljnjo prodajo madžarski družbi. Ker družba E, d. o. o. do leta 2013 še ni prodajala izdelkov madžarskim družbam, so se dogovorili, da bodo osebi X izstavili predračun in šele po plačilu na podlagi predračuna mu bodo predali proizvode. Oseba X se je pozanimala, ali lahko na sedež družbe prinese gotovino in jo tudi izroči ter se tako dogovorijo za prodajo madžarski družbi, vendar se s tem niso strinjali. Direktor družbe E, d. o. o. je zahteval, da se plačila izvršijo na podlagi izstavljenih predračunov preko TRR družbe E, d. o. o. Pridobili smo tudi bančne izpiske družbe E, d. o. o. za leto 2013 in ugotovili, da sta osebi X in pozneje Y na podlagi izstavljenih predračunov družbe E, d. o. o. družbi C Kft plačali znesek, naveden na predračunih, in kot plačnika navedli svoji imeni X ali Y, na TRR družbe E, d. o. o. Osebi X in Y nista niti kupca niti dobavitelja E, d. o. o. ter z družbo tudi sicer ne sodelujeta. Priliv denarja so v družbi E, d. o. o. tako avtomatsko knjžili kot priliv madžarske družbe. S takim načinom plačila so se v družbi E, d. o. o. strinjali, saj je bilo zanje pomembno le to, da je blago plačano, saj imajo veliko neplačnikov. Oseba X jim je zagotovila, da je plačevala predračune na banki v Sloveniji tudi zato, ker so bili tako bančni stroški dosti nižji, kot če bi blago iz tujine plačevali preko tujih bank.

Tudi z direktorjem družbe F, d. o. o. smo opravili razgovor in ugotovili, da je v letu 2013 v družbo F, d. o. o. prišla oseba X in se zanimala za nakup kmetijskih izdelkov za madžarske družbe. Predstavila se je kot zastopnik madžarske družbe C Kft. Ker je oseba X ponudila

ugodno ceno za nakup koruze, sta se z direktorjem F, d. o. o. dogovorila za posel. Ker je šlo za nakup koruze madžarske družbe v Sloveniji, gre seveda brez obračuna DDV. Kolikor mu je bilo znano, znaša DDV na Madžarskem 27 %, zato so se madžarske družbe odločile za nakup koruze v Sloveniji. Oseba X je predlagala, da mu za madžarsko družbo C Kft izdajo predračun za nakup koruze, pozneje pa bo na sedež družbe prinesel gotovino in predračun plačal. Dogovorili so se, da bo moral omenjeni gotovino za madžarsko družbo položil na banki na TRR družbe F, d. o. o., sicer ne bodo poslovali. Direktor F, d. o. o. je madžarsko družbo preveril, ali je registrirana, ali ima davčno številko, vendar pa je vedno vztrajal na tem, da je kupec blago v celoti plačal pred dobavo. Po dogovorjenem poslu z osebo X je družba F, d. o. o. izdala račun za madžarsko družbo C Kft. Denar je za madžarsko družbo fizično položila fizična oseba, oseba X, na banki in nakazan je bil na TRR družbe F, d. o. o. V praksi oseba X tega denarja ni imela, imeli so ga Madžari, ime osebe X je bilo uporabljeno samo za polog. Ko je oseba X prinesla dokazilo o plačilu računa, so koruzo naložili in pozneje odpeljali, takrat so dali žig na CMR o oddaji blaga.

Na sedež družbe F, d. o. o. je skupaj z osebo X prišla tudi oseba Y, ki je madžarski državljan.

UPPD nam je posredoval tudi informacije, da je oseba Y, madžarski državljan, v razgovoru z banko zatrdila, da se ukvarja s posredništvom za družbo Z Kft, za katero naj bi kupovala koruzo in oljno ogrščico v bližnji družbi E, d. o. o., kjer prevzame predračun ter ga plača. Oseba Y naj bi v spremstvu osebe X izvajala gotovinske transakcije tudi v imenu družb C Kft in T s.r.o. Slovaška.

Po podatkih iz evidenc gotovinskih transakcij nad 30.000,00 evrov, ki jo vodi UPPD, izhaja, da sta osebi X in Y opravili transakcije na podlagi prejetih predračunov oz. računov slovenskih družb.

Na UPPD ocenjujejo, da so vse ali večina gotovinskih transakcij, ki jih je v Sloveniji opravila oseba X, tako ali drugače povezane s kaznivim dejanjem davčne zatajitve, kot predhodnim kaznivim dejanjem pranja denarja, storjenega na Madžarskem.

V nadaljevanju želim predstaviti povzetek primera davčnega vrtiljaka, ki sem ga podrobno predstavila. Uprava kriminalistične policije RS je prejela obvestilo UPPD, ki se je nanašalo na dve fizični osebi in dve pravni osebi, za slovenskega in madžarskega državljana, oba predstavnika madžarske družbe, obe pravni osebi sta registrirani na Madžarskem. Transakcije se nanašajo na plačilo računov za kmetijski surovini oljno ogrščico in koruzo. Postopek je naslednji:

- primer se od 16.04.2015 vodi pod številko zadeve D 1111111/K 2222222,
- Policijska uprava X, Sektor kriminalistične policije, Oddelek za gospodarsko kriminaliteto,
- na podlagi 147/3. člena ZKP je o prejetem obvestilu in razlogih za sum storitve kaznivega dejanja obveščeno Okrožno državno tožilstvo X,
- UPPD je pri zbiranju in analiziranju podatkov, informacij ter dokumentacije, prejete od slovenske banke ter sorodnega madžarskega urada HFIU (angl. Hungarian Financial Intelligence Unit, v nadaljevanju HFIU), ugotovil, da naj bi slovenski in madžarski državljan v banki na območju Ptuja na računa dveh gospodarskih družb, slovenske ter madžarske, med letoma 2013 in 2014, nakazovala večje vsote gotovine za nakup kmetijskih surovin oljne ogrščice ter koruze,

- obstajajo razlogi za sum storitve kaznivega dejanja pranja denarja po 245. členu KZ-1, pri čemer naj bi bile vse ali večina gotovinskih transakcij, ki so jih osumljenci opravili v Sloveniji, povezane s kaznivimi dejanji davčne zatajitve po 249. členu KZ-1, kot predhodnim kaznivim dejanjem pranja denarja, storjenega na Madžarskem.

V omenjenem obdobju sta oba osumljenca izvedla gotovinske transakcije, plačila predračunov oz. računov za nakupe koruze in oljne ogrščice, v skupni višini okrog 2 milijona evrov na tak način, da sta denar fizično polagala kot plačilo za madžarsko družbo, nato pa je bil nakazan na TRR slovenske družbe.

Ker so bili kupci kmetijskih izdelkov madžarske in ena slovaška družba, je kriminalistična policija izvedla naslednje aktivnosti:

- 16.03.2015 – zaprosilo preko mednarodnega policijskega sodelovanja za pridobitev podatkov od madžarskih varnostnih organov,
- 14.05.2015 – odgovor Interpola Budimpešta, da naše zaprosilo presega okvire mednarodnega policijskega sodelovanja in
- 19.10.2015 – na FURS naslovljeno obvestilo in zaprosilo.

Kot zaključek omenjenega primera želim poudariti, da nobena dejavnost ni varna pred sistemskimi davčnimi zatajitvami. Omenjeni primer je bil zaključen s kazensko ovadbo zoper dva osumljenca, in sicer za skupno 32 kaznivih dejanj davčne zatajitve, 35 kaznivih dejanj ponareditve ali uničenja poslovnih listin ter 17 kaznivih dejanj pranja denarja. V tem primeru gre v bistvu za zelo preprost primer davčnega vrtiljaka, je pa zadeva že zelo zapletena za preiskovanje in dokazovanje omenjenega poslovanja, čeprav gre za samo 5 družb ter 2 fizični osebi. Zamislimo si, kako se zadeva zaplete, če je vključenih več gospodarskih družb – fiktivnih in tudi legalnih.

5.3 Raziskava sistemskih davčnih zatajitev, davčnih vrtiljakov in slamnatih družb v slovenskih družbah

V nadaljevanju bom predstavila rezultate raziskave, torej poznavanje sistemskih davčnih zatajitev, davčnih vrtiljakov in slamnatih družb, kako pogosto se v praksi srečujemo z njimi ter kako bi lahko takšne oblike davčnih zatajitev preprečili.

Odločila sem se, da kot metodo zbiranja informacij izberem anketiranje. Z omenjeno metodo sem dosegla, da so na zastavljena vprašanja odgovorili vsi anketiranci, ki so vrnili anketne vprašalnike, ki sem jih posredovala na 100 naključno izbranih mikro, majhnih in srednjih družb z omejeno odgovornostjo (d. o. o.). Podatke o gospodarskih družbah sem dobila s pomočjo e.bonitete.si, ki jo ureja Prva bonitetna agencija d. o. o. Ciljna populacija raziskave so osebe v gospodarski družbi, ki imajo največ stika drugimi gospodarskimi družbami, torej direktorji ali računovodje. Opredelila sem tudi velikost gospodarskih družb, ki sem jim posredovala anketne vprašalnike. Razlog, da pošljem anketne vprašalnike samo mikro, majhnim in srednjim družbam z omejeno odgovornostjo, je ta, da je moje poznavanje omenjene problematike takšno, da je pojav sistemskih davčnih zatajitev, davčnih vrtiljakov ter slamnatih družb najbolj razširjen pri družbah omenjenih velikosti in omenjenih gospodarskih oblik. Zakaj? Odgovorila bom zelo preprosto:

- enostavno jo je ustanoviti,
- za obveznosti družbe z omejeno odgovornostjo družbeniki niso odgovorni,

- ustanovi jo lahko ena ali več fizičnih ali pravnih oseb,
- nizek osnovni kapital družbe, saj znaša le 7500 evrov,
- preprostost prenehanja delovanja družbe,
- posameznik lahko ustanovi neomejeno število družb z omejeno odgovornostjo,
- za obveznosti družbe družbeniki niso odgovorni, torej za obveznosti družbe ne odgovarjajo s svojim premoženjem in
- družba z omejeno odgovornostjo je samostojna pravna oseba.

Zakon o gospodarskih družbah (Ur.l. RS, št. 65/2009 – UPB3, 33/2011, 91/2011, 100/2011 – skl. US, 32/2012, 57/2012, 44/2013 – odl. US, 82/2013, 55/2015, v nadaljevanju ZGD-1) v 55. členu določa, da se pri njegovi uporabi družbe razvrščajo na mikro, majhne, srednje in velike družbe, z uporabo navedenih meril na bilančni presečni dan letne bilance stanja, in sicer čisti prihodki od prodaje, vrednost aktive ter povprečno število delavcev v poslovnem letu. Mikro družba je družba, ki izpolnjuje dve od treh meril, in sicer da povprečno število delavcev v poslovnem letu ne presega deset, čisti prihodki od prodaje ne presegajo 2.000.000 evrov, vrednost aktive pa 2.000.000 evrov. Majhna družba je družba, ki ni mikro družba po prejšnjem odstavku, in ki izpolnjuje dve od teh meril, in sicer da povprečno število delavcev v poslovnem letu ne presega 50, čisti prihodki od prodaje ne presegajo 8.800.000 evrov ter vrednost aktive 4.400.000 evrov. Srednja družba je družba, ki ni mikro družba po 2. odstavku tega člena ali majhna družba po prejšnjem odstavku, in ki izpolnjuje dve od teh meril, in sicer da povprečno število delavcev v poslovnem letu ne presega 250, čisti prihodki od prodaje ne presegajo 35.000.000 evrov, vrednost aktive pa 17.500.000 evrov.

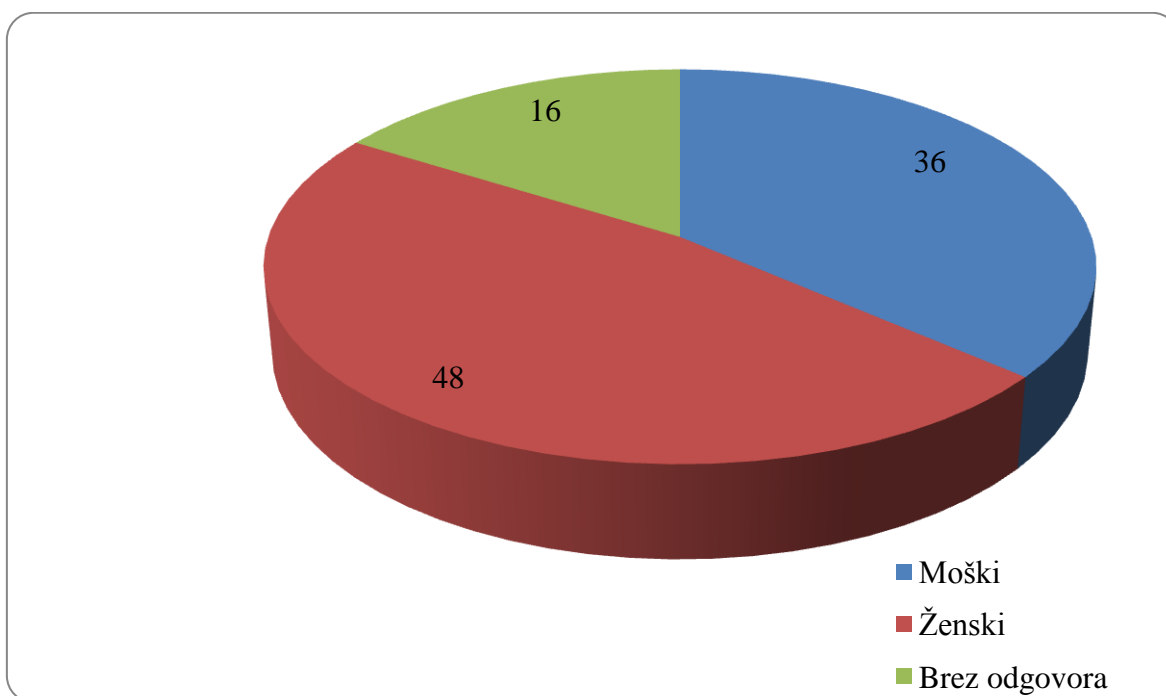
Anketne vprašalnike sem poslala fizično po pošti, vprašalniku sem priložila tudi ovojnico s svojim naslovom in z znamko ter vljudno prošnjo, da izpolnjeni vprašalnik vrnejo na moj naslov. Anketiranim osebam sem zagotovila, da je anketa anonimna, da bom vse zbrane podatke kot take tudi obravnavala, rezultati raziskave pa bodo uporabljeni izključno za namen raziskave v mojem magistrskem delu.

Anketna vprašanja so sestavljena dokaj preprosto, saj zapletena vprašanja anketirance odvrnejo od izpolnjevanja ali pa izpolnijo anketni vprašalnik bolj površno in na zastavljena vprašanja ne odgovorijo. Anketni vprašalnik je sestavljen iz 12 glavnih vprašanj, pod katerimi je navedenih več trditev. Prvo vprašanje se nanaša na demografske značilnosti anketirancev, ostalih 11 je razdeljenih v tri vsebinske sklope, in sicer se nanašajo na sistemske davčne zatajitve, davčne vrtiljake ter slamnate družbe.

Anketiranje je potekalo od 01.03. do 31.03.2016, ko sem zaključila z zbiranjem vrnjenih anketnih vprašalnikov. V omenjenem obdobju sem dobila vrnjenih 74 anketnih vprašalnikov.

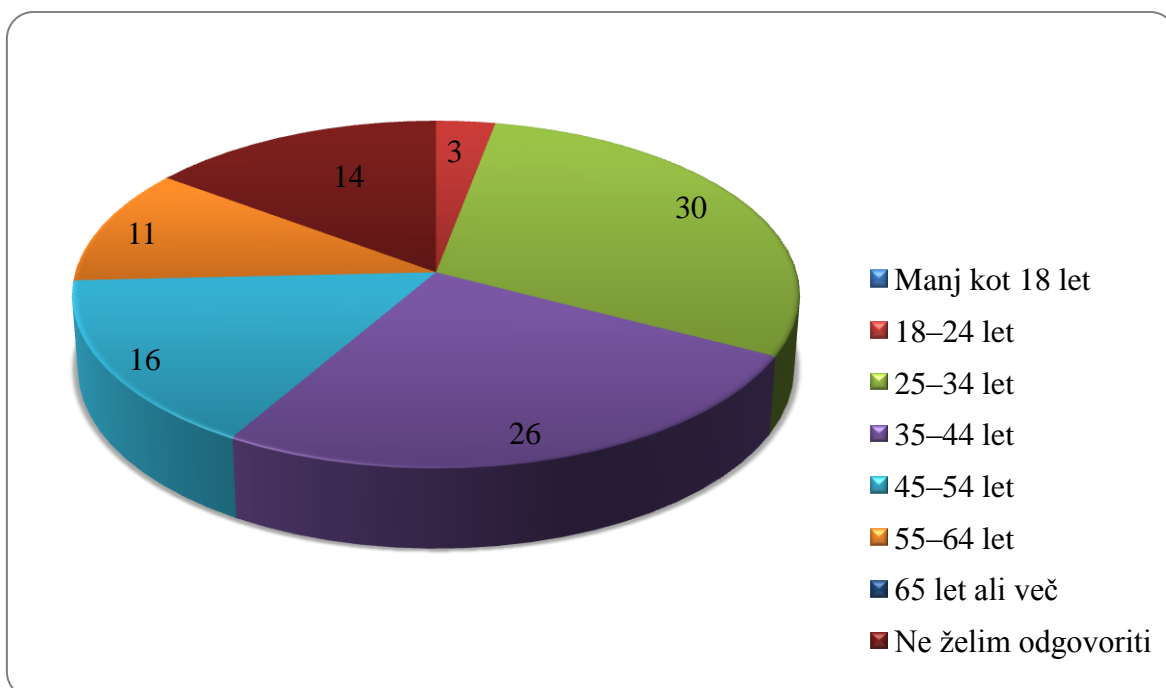
V prvem delu anketnega vprašalnika je opredeljena demografija. Anketne vprašalnike je vrnilo 48 % anketirancev moškega in 36 % ženskega spola, medtem ko se jih 16 % ni opredelilo glede na spol, kar je ponazorjeno tudi na Sliki 6.

Slika 6: Značilnosti vzorca glede na spol (v %)

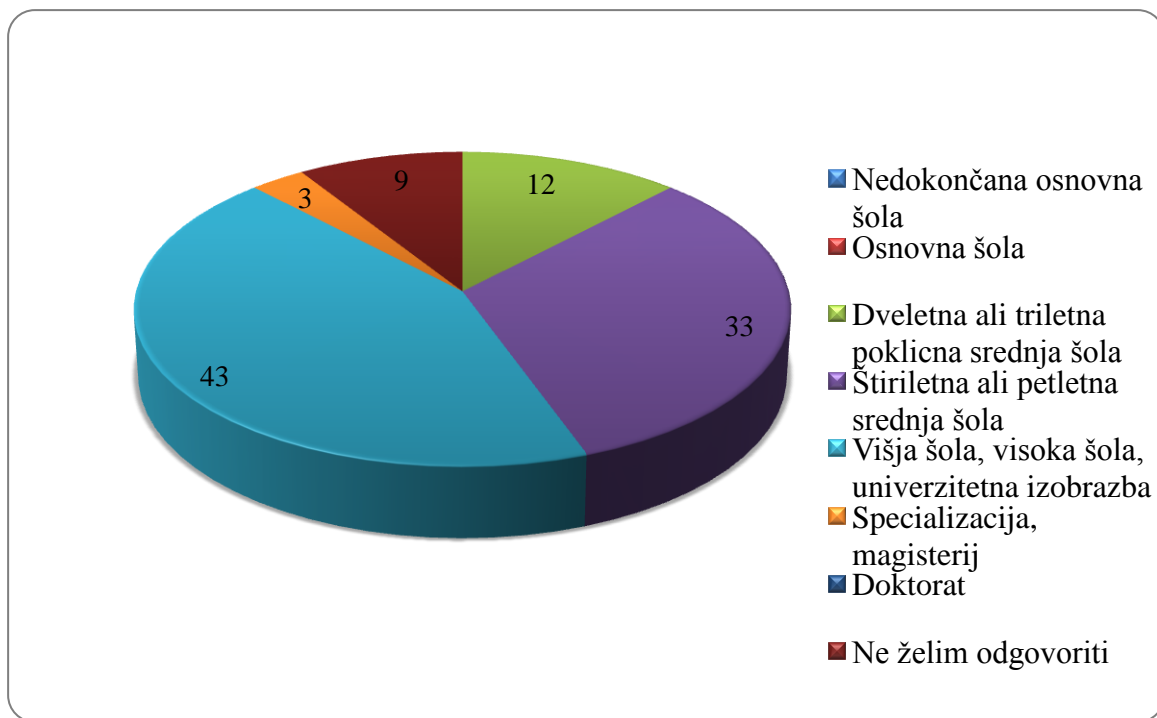
Največ anketiranih je bilo starih 25–34 let (30 %), sledita skupini v starostnem obdobju 35–44 (26 %) in 45–54 let (16 %), 14 % anketirancev ni želelo odgovoriti na vprašanje glede svoje starosti, 11 % vprašanih je bilo starih 55–64, 3 % pa 18–24 let. Anketirancev iz starostnih skupin manj kot 18 let in 65 let ali več ni bilo, kar prikazuje tudi Slika 7.

Slika 7: Značilnost vzorca glede na starost (v %)

Ravno tako so bili v raziskavo vključeni anketiranci različnih izobrazbenih struktur, in sicer jih je največ z višjo, visoko ali univerzitetno izobrazbo – 43 %, sledi jim skupina s štiri ali petletno srednjo šolo – 33 %, dve- ali triletno poklicno šolo ima 12 % anketirancev, 9 % jih glede izobrazbe ni želelo odgovoriti, 3 % anketirancev pa ima specializacijo oziroma magisterij. Noben anketiranec nima nedokončane osnovne šole oziroma osnovne šole, kar prikazuje tudi Slika 8.

Slika 8: Značilnost vzorca glede na izobrazbo (v %)

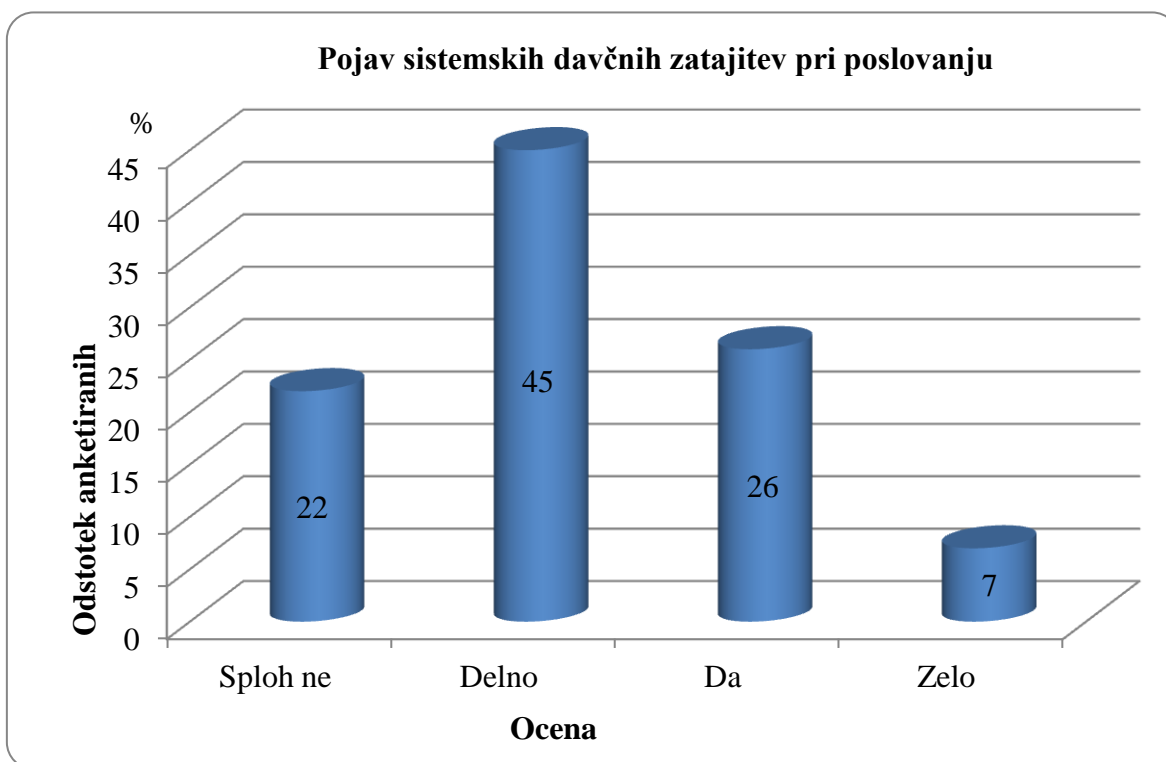
V nadaljevanju predstavljam rezultate raziskave, ki sem jih pridobila s pomočjo anketnega vprašalnika. Rezultati so prikazani grafično, vsak posamezni graf pa je razložen z odstotki. V razlagi je najprej naveden odgovor, ki ga je podalo največ anketirancev – modus, ki je definiran kot tista spremenljivka, ki jo ima največ opazovanih enot. Na koncu je podan podatek za odgovor, ki ga je podalo najmanj anketirancev.

V anketnem vprašanju številka 2 me je zanimalo, ali se je pri poslovanju pojavil problem sistemskih davčnih zatajitev. Rezultat kaže, da se je pri 45 % anketirancev pojavil delno, pri 26 % se je pojavil, pri 22 % se sploh ni pojavil, pri 7 % pa se je problem sistemskih davčnih zatajitev zelo pojavil, kar prikazuje tudi Slika 9.

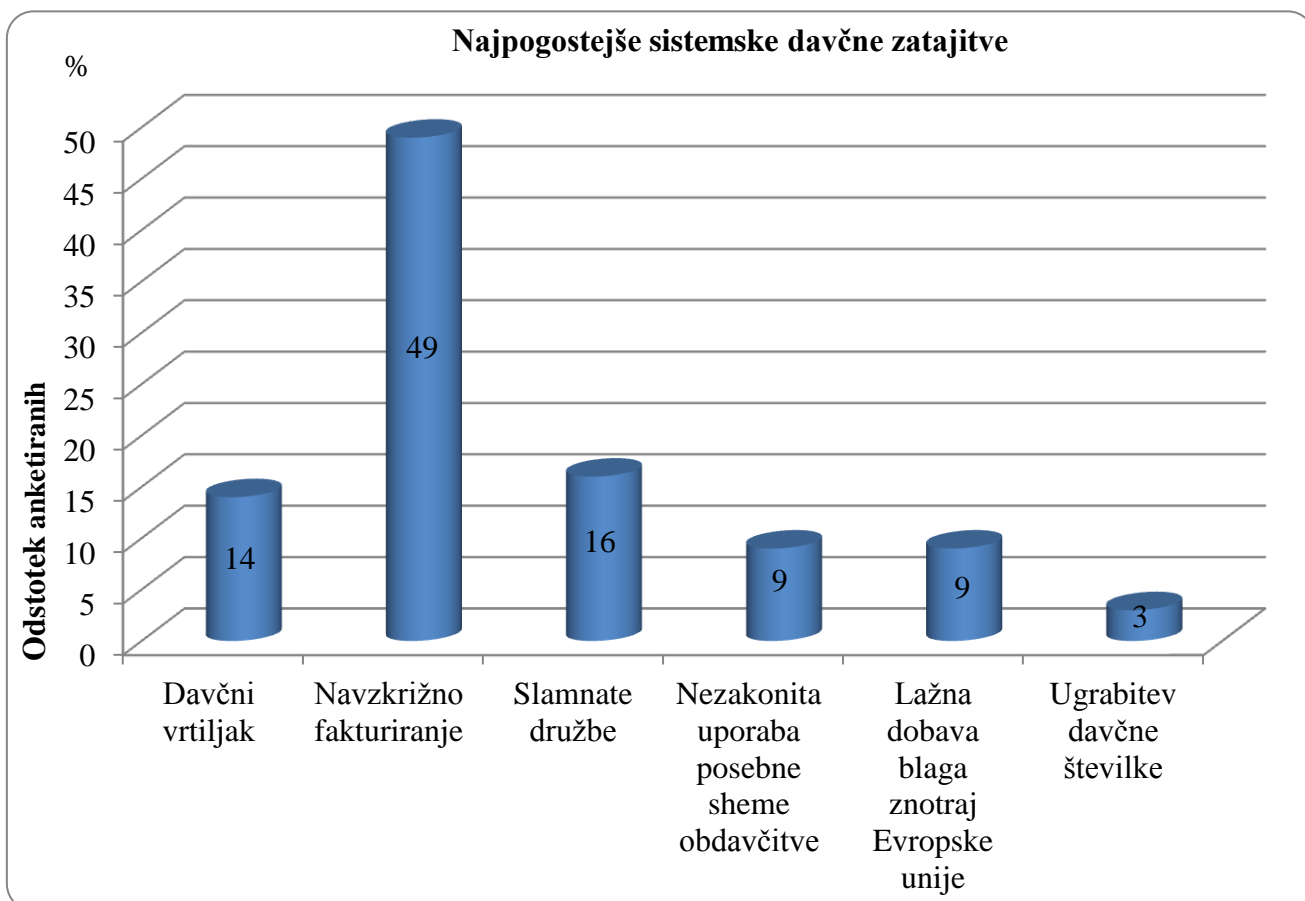
V anketnem vprašanju številka 3 me je zanimalo, s katero sistemsko davčno zatajitvijo, ki sem jih navedla v vprašalniku, so se anketiranci največkrat soočili pri delu oziroma poslovanju. Navedla sem naslednje sistemske davčne zatajitve – davčni vrtiljak, navzkrižno fakturiranje, zatajitev s pomočjo slamnate družbe, nezakonito uporabo posebne sheme obdavčitve, lažno dobavo blaga znotraj Evropske unije in ugrabitev davčne številke, ter napisala, naj obkrožijo samo en odgovor. Rezultat kaže, da se je 49 % anketiranih soočilo s fiktivnimi fakturami oziroma z navzkrižnim fakturiranjem, 16 % z zatajitvami s pomočjo slamnatih družb, 14 % z davčnim vrtiljakom in 9 % z nezakonito uporabo posebne sheme obdavčitve ter lažno dobavo blaga znotraj Evropske unije, 3 % anketiranih pa z ugrabitvijo davčne številke, kar je razvidno iz Slike 10.

Slika 9: Pojav sistemskih davčnih zatajitev pri poslovanju

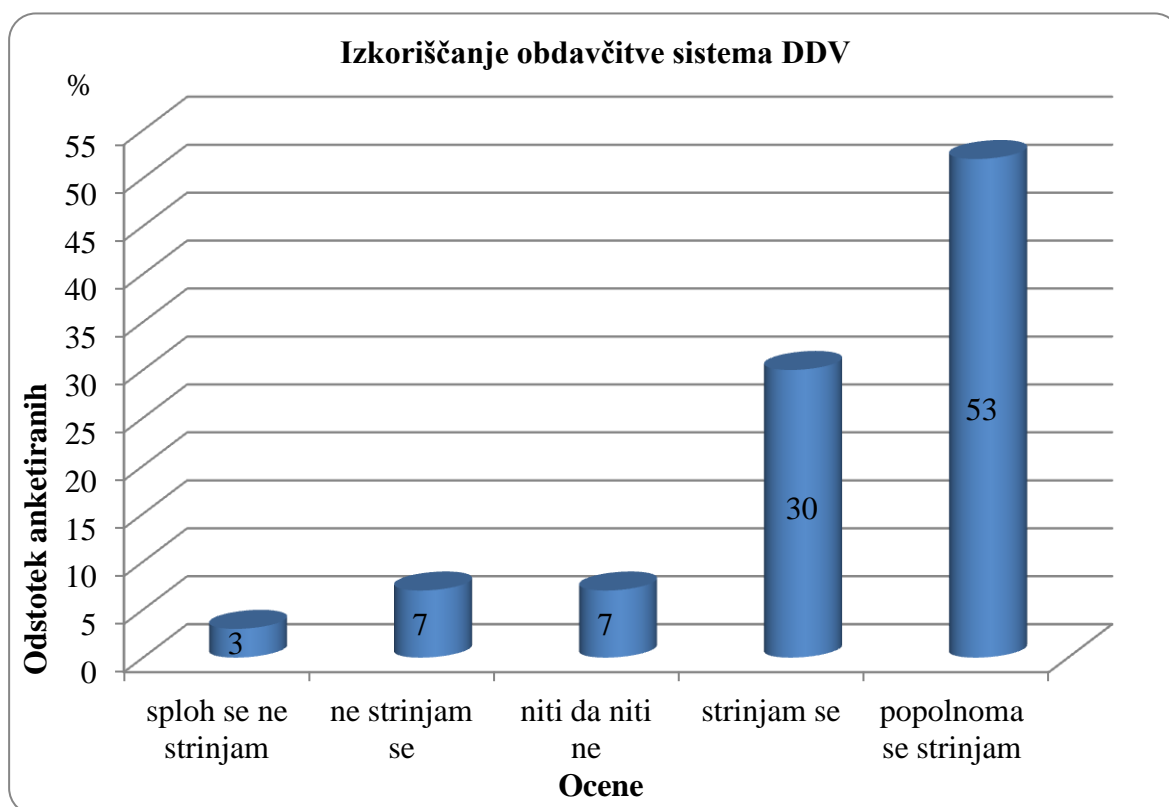
Slika 10: Najpogostejše soočenje pri poslovanju s sistemskimi davčnimi zatajitvami

Pri anketnem vprašanju številka 4 me je zanimalo predvsem mnenje anketirancev, zakaj se goljufi poslužujejo sistemskih davčnih zatajitev. Vprašanje je zajemalo tri trditve, in sicer v zvezi z izkoriščanjem sistema obdavčitve z DDV ter nezakonitim uveljavljanjem odbitka DDV in nezakonitim zahtevkom za vračilo DDV. Trditve so anketiranci ocenjevali s strinjanjem z ocenami od 1 do 5, pri čemer 5 pomeni, da so se popolnoma strinjali z navedeno trditvijo, 1 pa da se sploh niso strinjali.

Rezultat pri trditvi izkoriščanje sistema obdavčitve z DDV v obliki ponavljajočih se nakupov in prodaj, resničnih ali fiktivnih, med sodelujočimi davčnimi zavezanci kaže, da se 53 % anketirancev z omenjeno trditvijo popolnoma strinja, 30 % se jih strinja, 7 % se jih ni opredelilo niti da niti ne, ravno tako se 7 % anketirancev ni strinjalo z navedeno trditvijo, 3 % pa se jih sploh ni strinjalo. Rezultate ponazarja Slika 11.

Slika 11: Izkoriščanje sistema obdavčitve sistema DDV v obliki ponavljajočih se nakupov in prodaj med sodelujočimi davčnimi zavezanci s strani goljufov

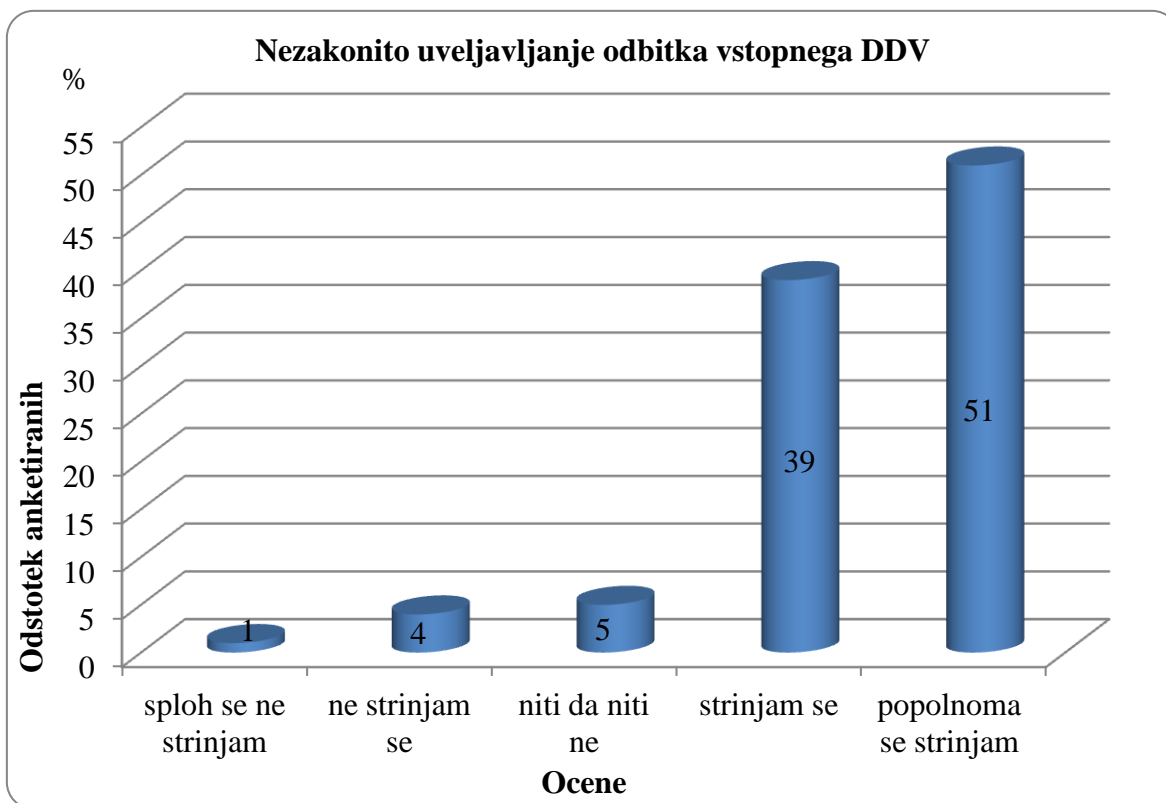

Druga trditev se je nanašala na to, da v verigi dobav vedno pride do nezakonitega uveljavljanja odbitka vstopnega DDV. Rezultati raziskave kažejo, da se 51 % anketirancev z omenjeno trditvijo popolnoma strinja, 39 % se jih strinja, 5 % se jih ni opredelilo niti da niti ne, 4 % anketirancev se niso strinjali, medtem ko se 1 % anketirancev sploh ni strinjal z navedeno trditvijo. Rezultati so razvidni s Slike 12.

Naslednja, tretja trditev anketnega vprašanja številka 4 se je nanašala na to, da v verigi dobav vedno pride do nezakonitega zahtevka za vračilo DDV, ki ga slamnata družba ni plačala. Iz rezultatov raziskave je razvidno, da se 59 % anketirancev popolnoma strinja z navedeno trditvijo, 28 % se jih strinja, 7 % se ni moglo opredeliti niti da niti ne, medtem

ko se 4 % niso strinjali, 2% pa se jih sploh ni strinjal z navedeno trditvijo. Rezultati so ponazorjeni v Sliki 13.

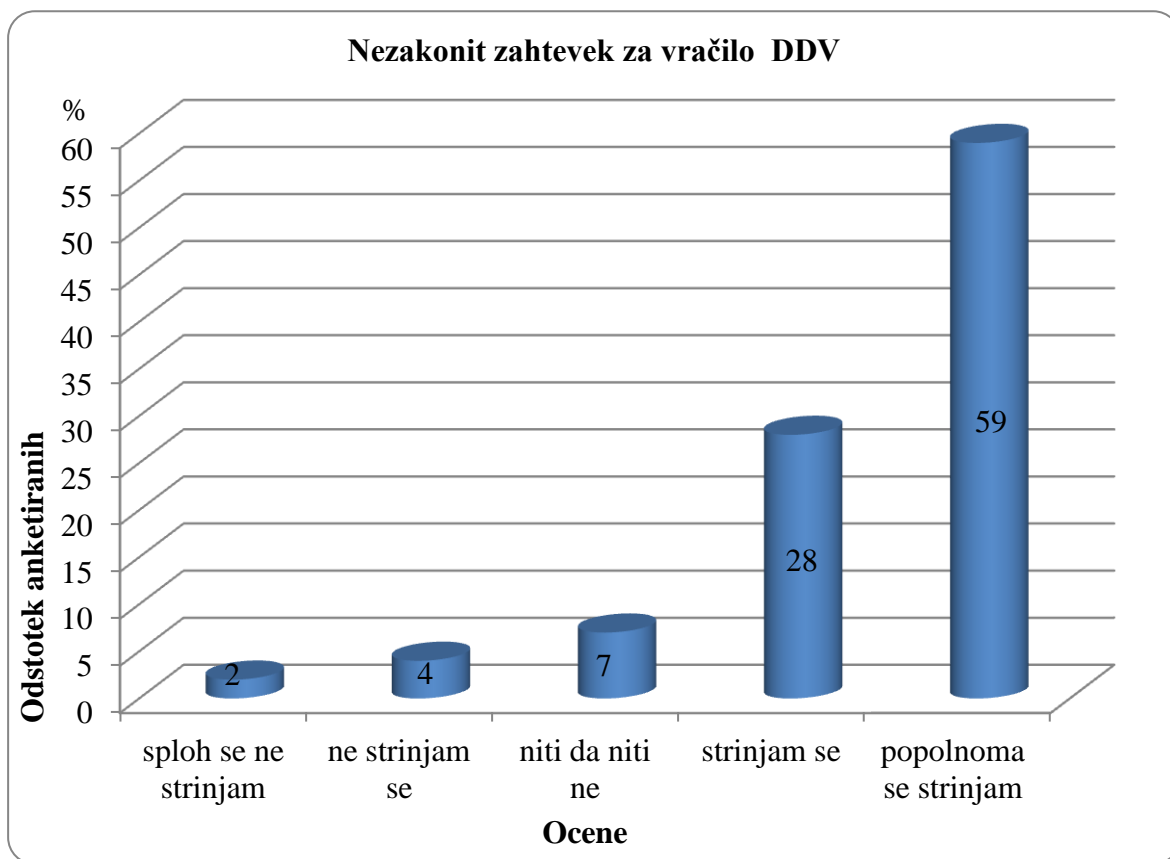
Slika 12: Nezakonito uveljavljanje odbitka vstopnega DDV v verigi dobav

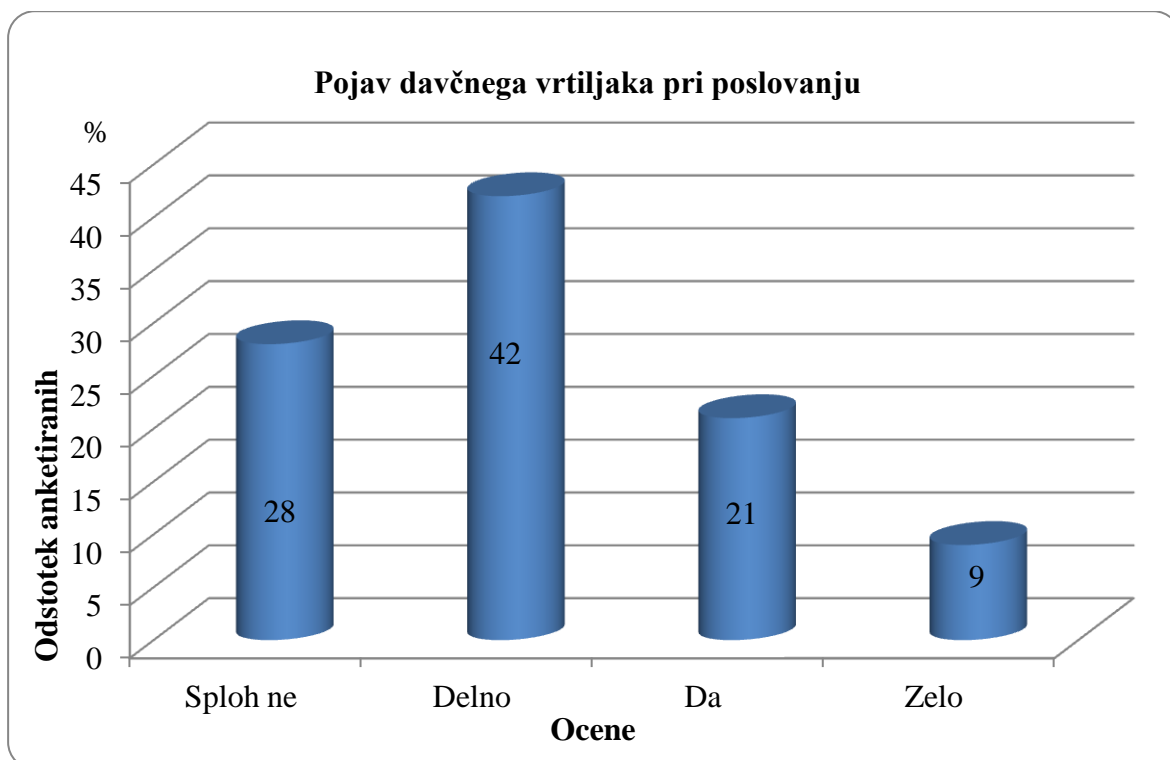
Pri vprašanju številka 5 sem anketirance spraševala, ali so se pri svojem delu, skratka pri poslovanju družbe, srečali s problematiko davčnega vrtiljaka. Iz dobljenih rezultatov izhaja, da se je pri 42 % anketirancev davčni vrtiljak pri poslovanju pojavil delno, pri 28 % se sploh ni pojavil, medtem ko se je pri 21 % pojavil, pri 9 % pa se je zelo pojavil problem davčnega vrtiljaka. Rezultati raziskave in odgovori, ki so jih anketiranci podali, so seveda odvisni tudi od tega, s katero dejavnostjo se anketiranci ukvarjajo. Če se ukvarjajo s problematično dejavnostjo, kjer pride do velikega pojava davčnih zatajitev, davčnega vrtiljaka in slamnatih družb, so njihovi odgovori drugačni, kakor pri tistih družbah z neproblematičnimi dejavnostmi, kar ponazarja Slika 14.

Pri vprašanju številka 6 sem anketirance spraševala, kako bi prepoznali slamnato družbo. Vprašanje je zajemalo dve trditvi, in sicer se je prva nanašala na poslovanje z gotovino, in sicer na gotovinsko plačevanje ter dvigovanje visokih zneskov gotovine s transakcijskih računov. Druga trditev pa se je nanašala na sumljivo nizko vrednost blaga, za katerega je znana tržna cena in je to blago tudi mogoče prodati na trgu po tržni ceni, kot primer sem navedla motorna vozila. Trditve so anketiranci ocenjevali s strinjanjem z ocenami od 1 do 5, pri čemer 5 pomeni, da so se popolnoma strinjali z navedeno trditvijo, 1 pa da se sploh niso strinjali.

Slika 13: Nezakoniti zahtevki za vračilo DDV, ki ga slamnata družba v verigi dobav ni plačala

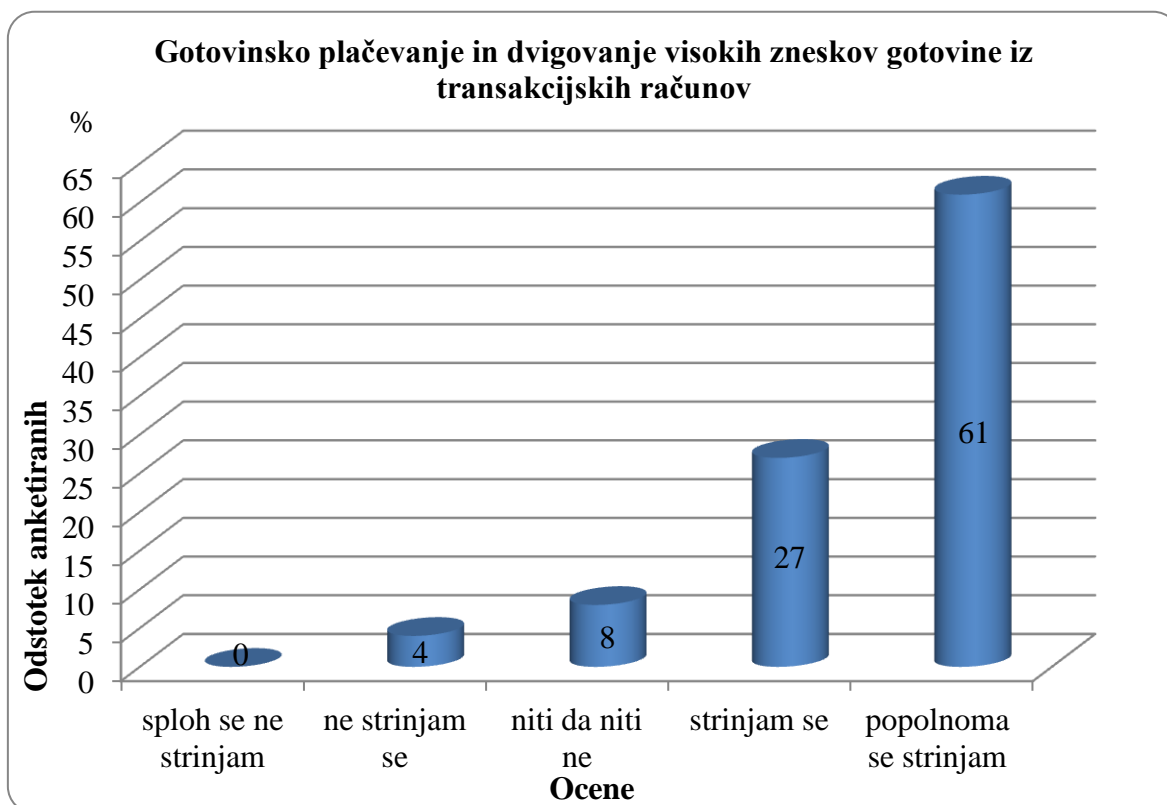

Slika 14: Pojav davčnega vrtiljaka pri poslovanju

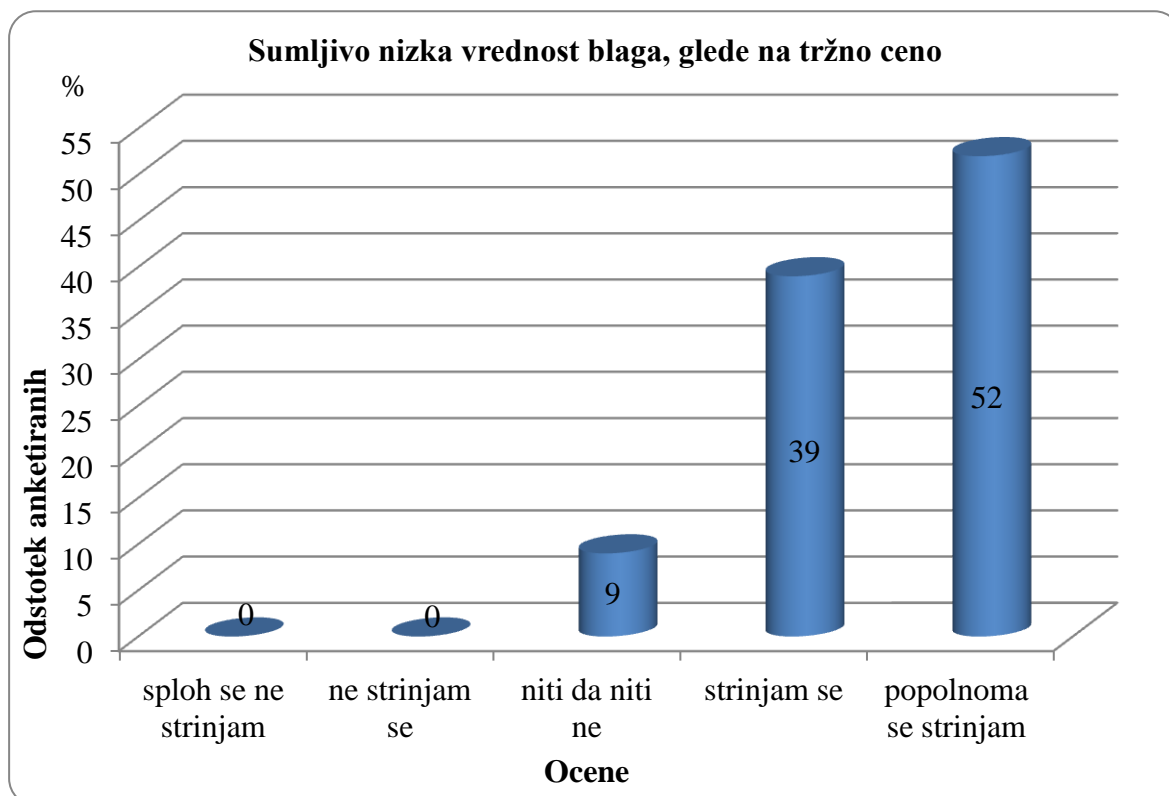
Rezultati prve trditve o gotovinskem plačevanju in dvigovanju visokih zneskov gotovine s transakcijskih računov kažejo, da bi zaradi te trditve anketiranci prepoznali, da je pri takšnem načinu poslovanja nekaj zelo narobe, ter bi smatrali, da je v ozadju takšnega načina poslovanja slavnata družba. 61 % anketirancev se popolnoma strinja z omenjeno trditvijo, 27 % se prav tako strinja, medtem ko se jih 8 % ni moglo opredeliti niti da niti ne, 4 % anketirancev se z navedeno trditvijo ne strinjajo, noben anketiranec pa se ni opredelil za popolno nestrinjanje s trditvijo, kar prikazuje tudi Slika 15.

Slika 15: Gotovinsko plačevanje in dvigovanje visokih zneskov gotovine s transakcijskih računov družb

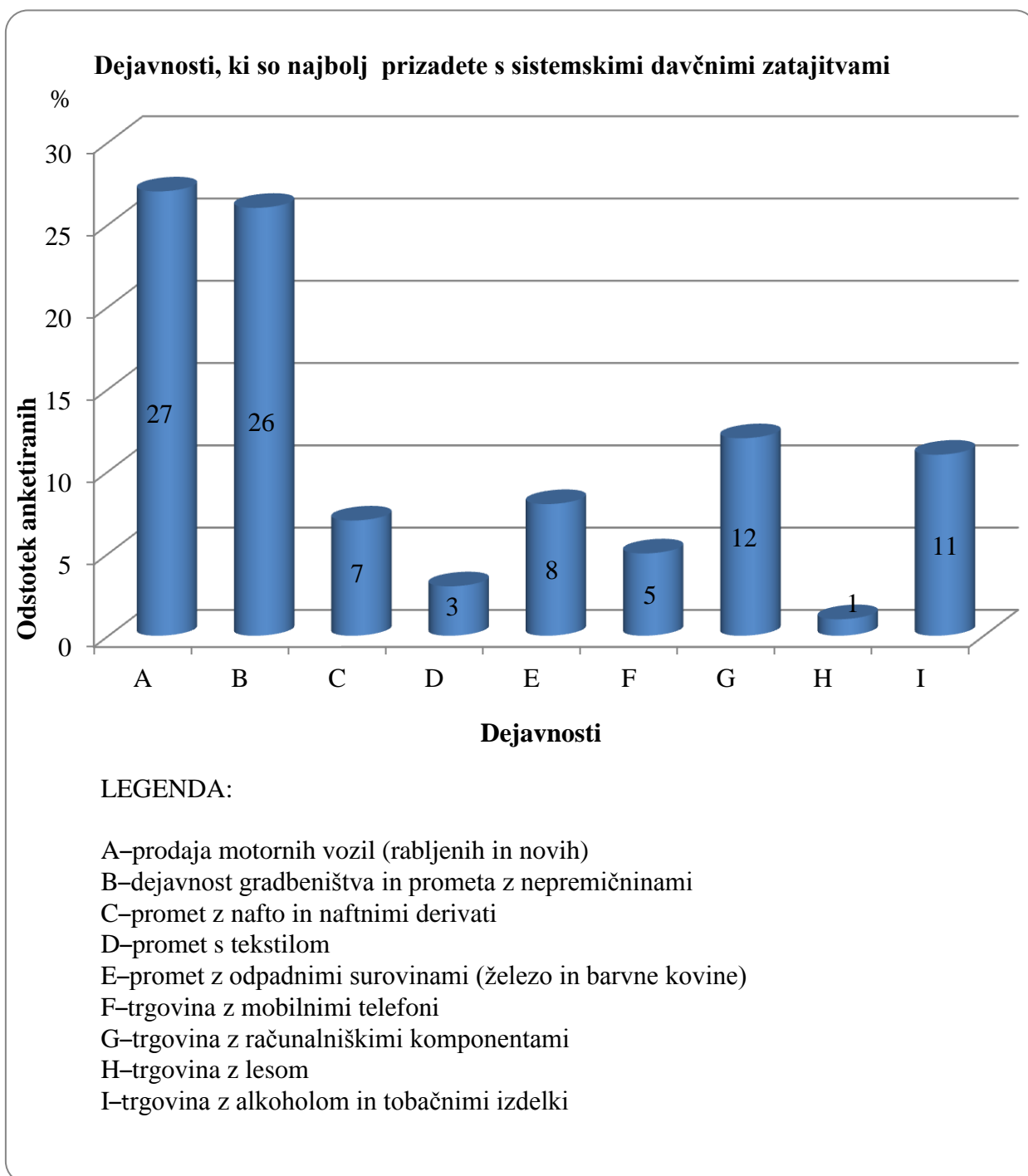
V nadaljevanju bom pojasnila še rezultate druge trditve, ki se nanaša na sumljivo nizko vrednost blaga, za katero je sicer tržna cena znana in bi ga bilo mogoče prodati na trgu po tržni ceni. Ta trditev se nanaša na to, da v ozadju poceni blaga stoji slavnata družba, ki želi prodati blago po nizki ceni, važno je samo to, da blago proda, ker tako ne bo plačala DDV. Rezultati ankete so pokazali, da se 52 % anketirancev popolnoma strinja z omenjeno trditvijo, 39 % se z njo strinja, 9 % se ne more opredeliti niti da niti ne. Nisem pa dobila nobenega odgovora, da se z omenjeno trditvijo kdo ne bi strinjal oziroma se sploh ne bi strinjal, kar prikazuje tudi Slika 16.

Slika 16: Sumljivo nizka vrednost blaga, za katerega je znana tržna cena in ga je mogoče prodati na trgu po tržni ceni

Pri anketnem vprašanju številka 7 sem spraševala anketirance, katere dejavnosti po njihovem mnenju najbolj prizadenejo sistemske davčne zatajitve, in sicer sem navedla dejavnosti ter napotila anketirance, naj obkrožijo samo en odgovor, torej obkrožijo naj tisto dejavnost, za katero smatrajo, da je najbolj prizadeta s sistemskimi davčnimi zatajitvami. V bistvu me odgovori niso presenetili. Dobila sem naslednje rezultate, in sicer 27 % anketirancev meni, da je to prodaja motornih vozil, rabljenih in tudi novih, 26 % anketirancev meni, da je to dejavnost gradbeništva ter prometa z nepremičninami, 12 % trgovina z računalniškimi komponentami, 11 % trgovina z alkoholom in tobačnimi izdelki, 8 % promet z odpadnimi surovinami, železom ter barvnimi kovinami, 7 % promet z nafto in naftnimi derivati. Nekoliko me je presenetil rezultat, da samo 5 % anketirancev meni, da je to trgovina z mobilnimi telefoni. Pričakovala sem, da bo ta odstotek višji, glede na to, da ima skoraj vsak Slovenec, starejši od 13 let, svoj telefon. Skoraj zanemarljiv je rezultat, da 3 % anketirancev menijo, da je to promet s tekstilom. Tudi tu sem, zaradi ponarejanja znanih blagovnih znamk, pričakovala višji rezultat. 1 % anketirancev pa vidi problematiko sistemskih davčnih zatajitev pri trgovini z lesom. Rezultati so ponazorjeni tudi v Sliki 17.

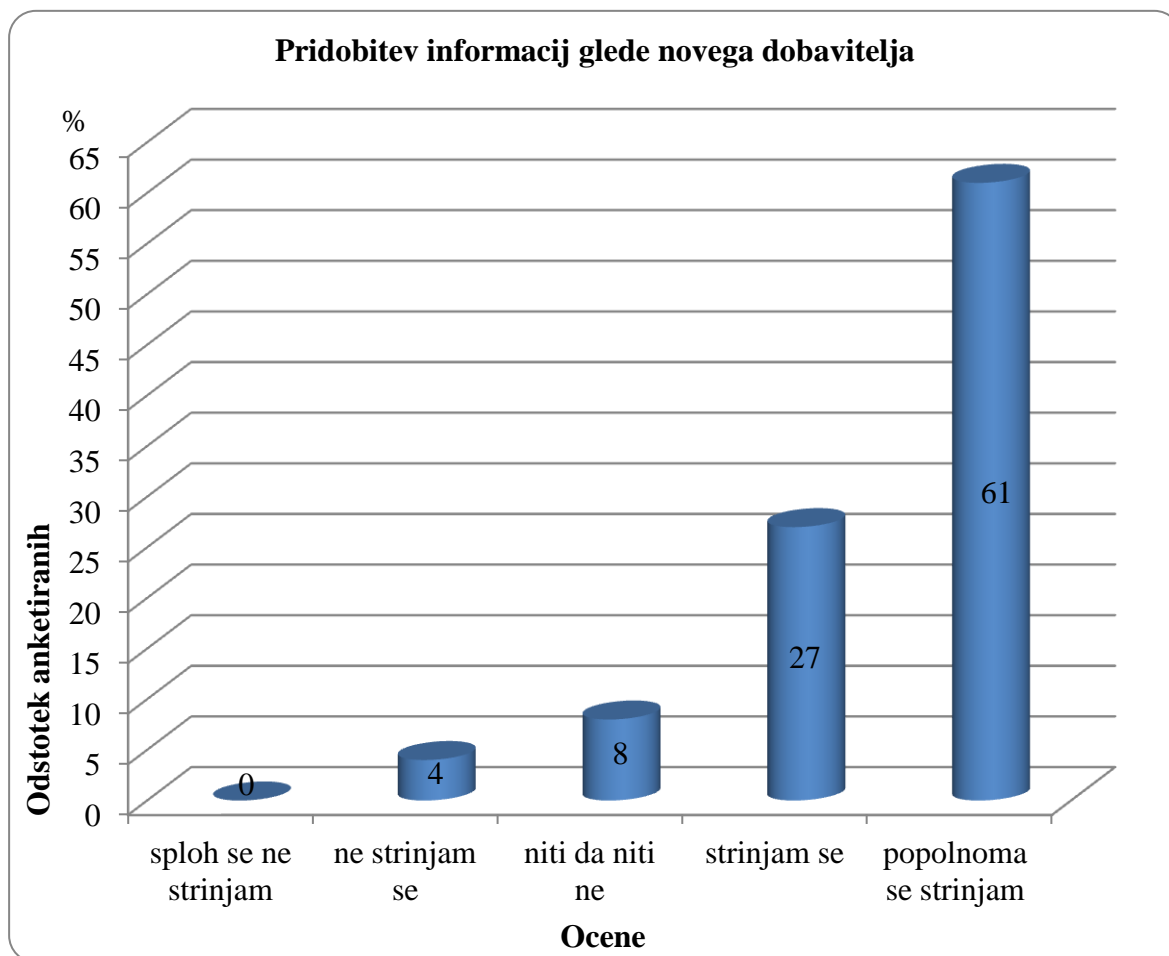
Slika 17: Dejavnosti, ki jih najbolj prizadenejo sistemske davčne zatajitve

Pri vprašanju številka 8 me je zanimalo, kako bi anketiranci zaščitili svoje poslovanje pred sistemskimi davčnimi zatajitvami, ko začnejo poslovati z novim dobaviteljem. Vprašanje je zajemalo trditev, v kolikšni meri se strinjajo, da ko začnejo poslovati z novim dobaviteljem pridobijo razpoložljive informacije iz komercialnih baz podatkov o poslovanju družbe in preverijo obstoječe podatke o družbi na internetu in ostalih medijih. Tudi pri tem vprašanju so anketiranci ocenjevali trditev s strinjanjem z ocenami od 1 do 5, kjer 5 pomeni, da so se popolnoma strinjali z navedeno trditvijo, 1 pa da se sploh niso strinjali. Rezultati, ki sem jih dobila so bili, da se je 61 % popolnoma strinjalo z omenjeno trditvijo, 27 % se je strinjalo popolnoma, 8 % se ni moglo opredeliti niti da niti ne, 4 % se

niso strinjali, nihče pa ni odgovoril, da se z omenjeno trditvijo sploh ne strinja, kar pa se vidi v Sliki 18.

Slika 18: Pridobitev informacij glede novega dobavitelja

Pri vprašanju številka 9 pa me je zanimalo, kakšni so po njihovem mnenju učinkoviti ukrepi za preprečevanje sistemskih davčnih zatajitev. V vprašanju sem navedla 15 učinkovitih ukrepov in tudi tu napotila anketirance, naj obkrožijo samo en odgovor, torej obkrožijo naj tisti ukrep, za katerega smatrajo, da je po njihovem mnenju najbolj učinkovit za preprečevanje sistemskih davčnih zatajitev.

Rezultati, ki sem jih pridobila s pomočjo anketnega vprašanja številka 9, so naslednji: 16 % anketirancev meni, da je za to potrebna ustanovitev finančne policije, 14 % strožje kazni, 12 % onemogočanje preprostega ustanavljanja gospodarskih družb, 11 % sistemske spremembe sistema obdavčitve z DDV, 9 % učinkovitejše sodstvo, 8 % poslovanje z znanimi dobavitelji, 7 % odgovornost zastopnikov pravnih oseb in več davčnih inšpektorjev, ki samoiniciativno preverjajo družbe, 5 % učinkovitejši davčni nadzor ter učinkovitejša zakonodaja, 4 % časovno predolgi posamezni postopki, po 1 % sta dobila ukrepa več anonimnih prijav in da bi družba morala dokazati obstoj poslovnih prostorov. Nisem pa prejela nobenega odgovora, da bi bila učinkovita ukrepa izterjava neplačanih terjatev v primeru davčnih zatajitev in preklic identifikacijske številke za namene DDV. Odgovori so razvidni tudi iz Tabele 8.

Tabela 8: Učinkoviti ukrepi za preprečevanje sistemskih davčnih zatajitev – odgovori anketirancev

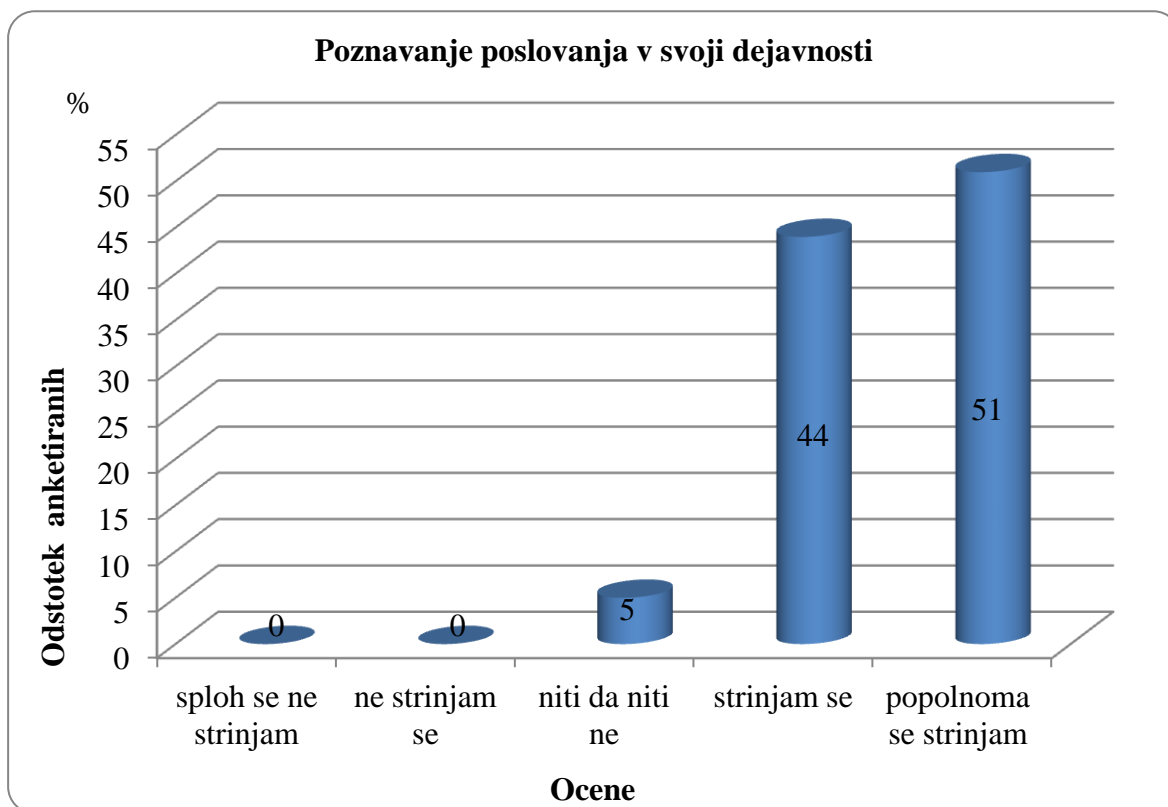
	Opis učinkovitih ukrepov	Odgovori anketirancev v %
1.	Sistemske spremembe sistema obdavčitve DDV	11
2.	Učinkovitejši davčni nadzor	5
3.	Izterjava neplačanih dajatev v primeru davčnih zatajitev	0
4.	Preklic identifikacijske številke za namene DDV	0
5.	Učinkovitejša zakonodaja	5
6.	Poslovanje z znanimi dobavitelji	8
7.	Strožje kazni	14
8.	Ustanovitev finančne policije	16
9.	Učinkovitejše sodstvo	9
10.	Odgovornost zastopnikov pravnih oseb	7
11.	Onemogočanje ustanavljanja gospodarskih družb	12
12.	Več davčnih inšpektorjev, ki samoiniciativno preverjajo družbe	7
13.	Več anonimnih prijav	1
14.	Družba bi morala dokazati obstoj poslovnih prostorov	1
15.	Časovno predolgi posamezni davčni postopki	4

Pri vprašanju številka 10 me je zanimalo, kako bi lahko preprečili pojav davčnega vrtiljaka v praksi. Vprašanje je zajemalo trditev, koliko anketiranci poznajo poslovanje v svoji dejavnosti in ali preverijo realnost plačilnih pogojev ter dobičkonosnost posla. Na zastavljeno vprašanje sem dobila odgovor, da se 51 % anketirancev popolnoma strinja z navedeno trditvijo, 44 % se jih strinja, 5 % se ni moglo opredeliti niti da niti ne. Nobenega odgovora pa nisem dobila za nestrinjanje in da se sploh ne strinjajo z navedeno trditvijo, kar prikazuje tudi Slika 19.

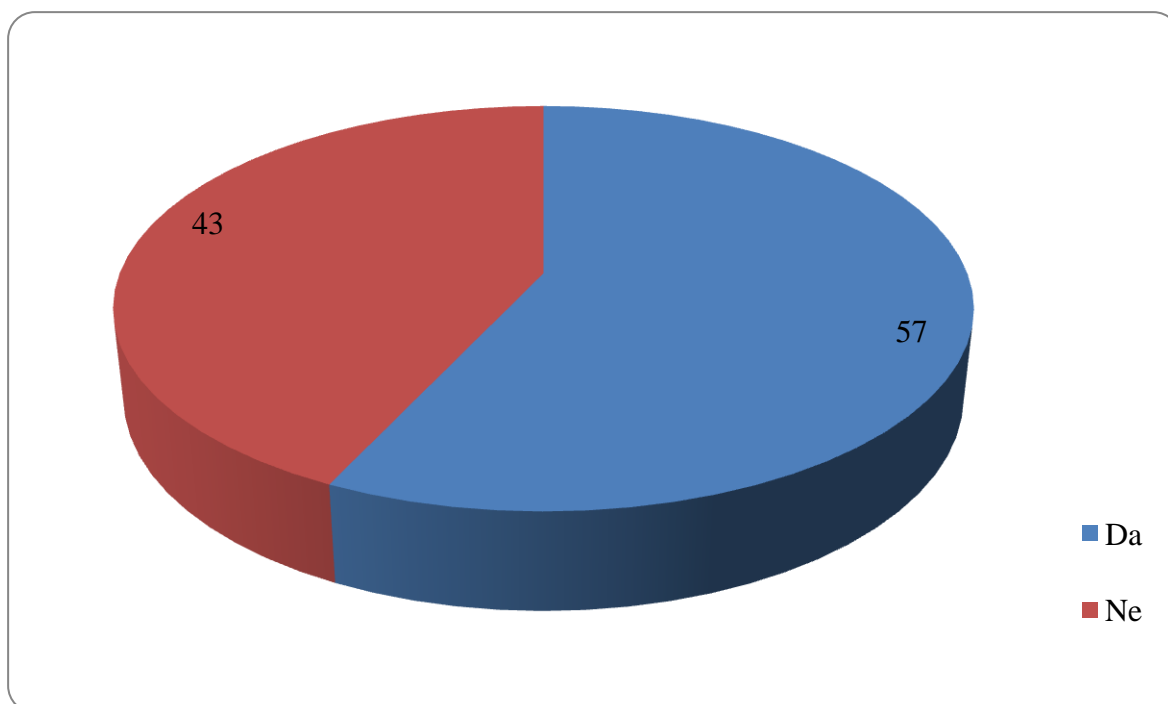
Pri vprašanju številka 11 sem spraševala anketirance, ali menijo, da država naredi dovolj v boju zoper sistemske davčne zatajitve in pojav davčnega vrtiljaka. 57% anketirancev meni, da država naredi dovolj, medtem ko jih 43 % meni, da država v boju zoper sistemske davčne zatajitve in pojav davčnega vrtiljaka naredi premalo, kar ponazarja tudi Slika 20.

Pri vprašanju številka 12 pa me je zanimalo mnenje anketirancev, ali so ostale države članice EU v boju zoper sistemskem davčne zatajitve in davčne vrtiljake uspešnejše. 60 % anketirancev meni, da so ostale države članice v boju zoper sistemske davčne zatajitve in davčne vrtiljake uspešnejše, 40 % pa meni, da ne, kar se vidi tudi s Slike 21.

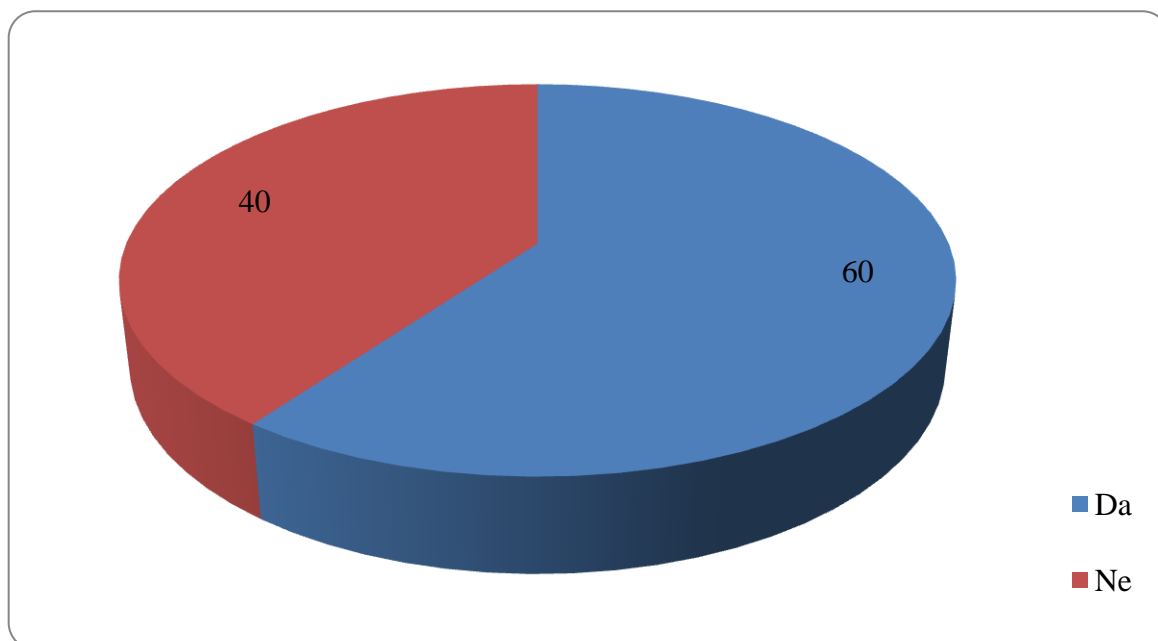
Slika 19: Preprečitev pojava davčnega vrtiljaka v praksi – poznavanje poslovanja v svoji dejavnosti

Slika 20: Ali država naredi dovolj v boju zoper sistemske davčne zatajitve (v %)

Slika 21: Ali so ostale članice EU v boju zoper sistemske davčne zatajitve in davčne vrtiljake uspešnejše kakor Slovenija (v %)

5.4 Razprava o rezultatih raziskave in ukrepi za preprečevanje davčnih zatajitev

Pri raziskavi me je zanimalo, ali podjetniki v gospodarskih družbah poznajo in prepoznajo sistemske davčne zatajitve, davčne vrtiljake ter slamnate družbe, saj lahko samo s poznavanjem omenjene problematike zaščitijo svoje poslovanje in se nehoče ne zapletejo v mrežo sistemskih davčnih zatajitev. S pomočjo rezultatov raziskave sem dobila pritrdilni odgovor, da slovenski podjetniki, ki so bili zajeti v moji raziskavi, večinoma poznajo omenjeno problematiko in njene pasti.

Glede na rezultate raziskave je pri odgovorih anketirancev seveda veliko odvisno tudi od tega, s katero dejavnostjo se ukvarjajo. Če so anketni vprašalnik izpolnjevali anketiranci, ki se ukvarjajo z dejavnostjo, kjer se veliko pojavlja problematika sistemskih zatajitev, davčnega vrtiljaka in slamnatih družb, so zagotovo njihovi odgovori drugačni, kakor pri tistih družbah, ki se ne ukvarjajo s problematičnimi dejavnostmi. Z gotovostjo lahko trdim, da so na splošno pojavu sistemskih zatajitev, davčnega vrtiljaka in slamnatih družb izpostavljene vse dejavnosti, najbolj pa dejavnosti, kot so npr. prodaja novih ter rabljenih motornih vozil, promet z odpadnimi surovinami, kot sta železo in barvne kovine, gradbeništvo, promet s tekstilom, trgovina z nafto in naftnimi derivati, promet z nepremičninami.

Pozvek (2014, str. 8) pojasnjuje, da so v sistemu davka na dodano vrednost velik problem davčni vrtiljaki, preko katerih poteka izkoriščanje sistema obdavčitve z DDV z nezakonitim uveljavljanjem odbitkov vstopnega davka oziroma zahtevkov za vračilo davka. Po najnovejših raziskavah stanejo zatajitve davkov vsakega prebivalca EU 2000 evrov na leto. Če bi se ta denar vrnil v proračun, bi bilo to v veliko pomoč pri okrevanju gospodarstev, toda pot do odprave davčnih zatajitev in oaz bo vse prej kot lahka. Načelo davčne nevtralnosti v skladu z ustaljeno sodno prakso, še posebej pravica do odbitka, kot

sestavni del mehanizma DDV, pomenita temeljno načelo skupnega sistema DDV. Na področju DDV je EU z načelom davčne nevtralnosti izrazila splošno načelo enakega obravnavanja. Poudariti je potrebno, da splošno načelo enakega obravnavanja, izraz zanj je načelo davčne nevtralnosti, zahteva, da se primerljivi položaji ne smejo obravnavati različno, razen če je razlikovanje objektivno utemeljeno. Zaradi preprečitve izkrivljanja konkurence na notranjem trgu zahteva, da so različni gospodarski subjekti, ki so v primerljivem položaju, obravnavani enako.

V nadaljevanju bom navedla ukrepe Slovenije za zmanjšanje davčnih zatajitev, saj je organizirana gospodarska kriminaliteta dosegla vse pore družbe. Po oceni FURS-a se s sistemskimi davčnimi zatajitvami v Sloveniji izgubi vsaj 100 milijonov evrov na leto. Ti ukrepi so (Weiss, 2011):

- uveljavljanje višjih davčnih stopenj za obdavčitev nezakonito pridobljenega premoženja. V zadnjih letih Danska, Švedska, Nizozemska in Velika Britanija v davčne postopke uvajajo obdavčitev nezakonito pridobljenega premoženja,
- izvedba široke komunikacijske kampanje za zviševanje davčne kulture,
- UPPD je omogočil FURS-u pridobivanje podatkov iz zbirke gotovinskih transakcij,
- podrobnejša ureditev gotovinskega poslovanja za poslovne subjekte, omejitev gotovinskih transakcij za fizične osebe. Zanesljivost evidentiranja gotovinskih transakcij so prinesle davčne blagajne,
- denarne kazni in globe naj bodo v večkratniku zatajenega davka, in sicer brez zgornje omejitve,
- daljši zastaralni roki in daljše zaporne kazni,
- znižanje dovoljene zgornje meje za plačevanje blaga v gotovini,
- zvišanje premoženjskega praga za kaznivo dejanje davčne zatajitve,
- odvzem premoženja nezakonitega izvora v posebnem postopku, z uporabo instituta obrnjenega dokaznega bremena in
- povečana so bila pooblastila FURS-a za preiskovanje kaznivih dejanj davčnih zatajitev.

V nadaljevanju bom navedla odločilne ukrepe Evropske komisije v boju zoper sistemske davčne zatajitve (Evropska komisija, 2013):

- Ukrepanje, zahtevano na nacionalni ravni, ravni EU in globalni ravni zoper sistemske davčne zatajitve. Gospodarstva vseh držav članic so se povezala z evropsko integracijo, povečale so se čezmejne transakcije, zmanjšali pa so se z njimi povezani stroški in tveganja. To je prineslo veliko koristi državljanom Evrope in družbam, vendar je za nacionalne davčne organe ustvarilo nove izzive pri sodelovanju ter izmenjavi informacij. Države članice se lahko s temi izzivi učinkovito spopadejo, če sodelujejo na podlagi okvira, sprejetega na ravni EU, enostranske rešitve pa niso uspešne. Del globalnega gospodarstva je enoten trg, kjer lahko neskladnosti in vrzeli na nacionalnih ravneh na lahek način izkoristijo tisti, ki se poskušajo izogniti davčnim obveznostim.
- Na področju upravljanja davčnih zadev ima EU dolgoletne in uveljavljene strategije. Sistem EU temelji na načelih, kot so samodejna izmenjava informacij, poštna davčna konkurenca in preglednost. Od leta 2005 je standard EU samodejna izmenjava podatkov o prihodkih od prihrankov.
- Države članice morajo razpoložljiva orodja bolje uporabiti, saj je bila sprejeta vrsta ukrepov. Države članice morajo namreč svoje nacionalne sisteme ustrezno izboljšati in izkoristiti evropski nabor orodij ter primerno in usklajeno uresničiti sprejete dogovore.

- Sistemske davčne zatajitve so tudi izziv za poštenost in enakost. Bistveni pogoj za izvajanje potrebnih družbeno in politično sprejemljivih gospodarskih reform je poštenost. Enakomerneje bi bilo potrebno razporediti davčno obremenitev, da bodo vsi – od fizičnih delavcev do multinacionalnih in premožnih posameznikov, ki imajo prihranke na ekstrateritorialnih ozemljih, pošteno prispevali svoj delež k javnim financam. Ravno tako prispevata poštenost in enakost k bolj poštenim davčnim sistemom.
- Sistemske davčne zatajitve ovirajo sposobnost držav članic pri pobiranju prihodkov in izvajanju gospodarskih strategij. Vemo, da ostane na eksteritorialnih ozemljih več deset milijard evrov, ki so večinoma neobdavčene. To pa znižuje nacionalne proračunske prihodke iz naslova davkov. Če bi izvedli odločilne ukrepe za zmanjšanje sistemskih davčnih zatajitev, bi lahko ustvarili milijarde evrov dodatnih prihodkov za javne proračune po vsej Evropi.
- Obsežen nabor orodij je EU razvila za učinkovitejši bolj proti sistemskim davčnim zatajitvam, ki omogočajo večjo učinkovitost državam članicam. Med omenjena orodja spada zakonodaja EU, ki nudi izboljšano preglednost, izmenjavo informacij in upravno sodelovanje. To orodje so priporočeni usklajeni ukrepi za države članice, na primer v zvezi z agresivnim davčnim načrtovanjem in davčnimi oazami.

SKLEP

V magistrskem delu sem proučevala zelo aktualno tematiko današnjega časa, ki se nanaša na sistemske davčne zatajitve, davčne vrtiljake in vlogo slamnatih družb. Podjetniki in gospodarske družbe so naravnani tako, da želijo čim višje dobičke ter čim nižjo obveznost do davčnih organov. Takšna miselnost pa vodi v razmišljanje, kako preslepiti davčne organe, da bi se izognili svojim obveznostim. To pa vodi do kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete in sistemskih davčnih zatajitev.

V prvem poglavju sem se soočala z vprašanjem, zakaj sploh proučevati kriminal belih ovratnikov, torej organizirano gospodarsko kriminaliteto. Zavedati se moramo, da je gospodarska kriminaliteta v naši družbi zelo resen problem. Ker gospodarska kazniva dejanja vplivajo na vsakogar, na vse člane družbe, je zelo pomembno, da jo znamo prepoznati, saj lahko s tem razvijemo učinkovito strategijo za preprečitev in ukrepanje zoper kazniva dejanja gospodarske kriminalitete. Storilci kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete ogrožajo premoženje v lasti gospodarskih subjektov, družbene skupnosti in tudi države. Ločimo več vrst storilcev kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete, in sicer posameznike, ki izvajajo kriminalna ravnanja znotraj oškodovanih podjetij, ter posameznike, ki so organizirani v kriminalno združbo in se profesionalno ukvarjajo z izvrševanjem teh kaznivih dejanj. Ker se je zgodila globalizacija, so se nenadoma pojavile nove ideje in tehnologije, zaradi tega se je spremenilo gospodarstvo, tehnološke spremembe pa potekajo zelo hitro. Posledica vsega omenjenega je, da so postali tudi kriminalci globalni in da zmorejo kopičiti ogromne dobičke. Ravno posledice globalizacije so pripeljale do organizirane gospodarske kriminalitete, kjer se v izvrševanje kaznivih dejanj poveže več storilcev, njihova organiziranost je urejena in v gospodarski družbi vladajo statusni medsebojni odnosi. Pri preprečevanju organizirane gospodarske kriminalitete pri nas moramo dati velik poudarek preventivnemu pristopu.

Bistvo drugega poglavja je bilo kaznivo dejanje davčne zatajitve in odgovornost zanj. V Sloveniji je področje davčne kriminalitete zelo kompleksen problem, saj prihaja do nezakonitega ravnanja davčnih zavezancev, posledica pa je velik primanjkljaj proračunskih

sredstev. Davčna kriminaliteta ni problem samo v Sloveniji, ampak povzroča veliko zaskrbljenost tudi v Evropski uniji, saj se zaradi davčnih zatajitev slabša njen finančni položaj. Z davčno zatajitvijo označujemo pojav, izvirajoč iz nesoglasja med davkoplačevalci in državo oziroma med organi, zadolženimi za pobiranje davkov. Ugotovitev je preprosta, saj se davkoplačevalci zavzemajo za čim manjšo davčno obveznost, medtem ko davčni organi želijo čim bolj zavarovati davčno osnovo, od katere se odmeri davek. V Sloveniji je kaznivo dejanje davčne zatajitve opredeljeno v 249. členu KZ-1. Storilec kaznivega dejanja davčne zatajitve je lahko davčni zavezanec in tudi druga oseba, ki davčnemu zavezancu pomaga pri davčni zatajitvi. Iz 24. poglavja ZOPOKD pa izhaja, da je za kaznivo dejanje davčne zatajitve odgovorna tudi pravna oseba. V 4. členu ZOPOKD je navedena odgovornost pravne osebe. Zelo zanimivo je bilo proučevati različne modele odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja, kot so anglo-ameriški, nemški, italijanski in danski. Rdeča nit problematike v vseh štirih modelih je, da je zelo težko preiskovati in dokazovati odgovornost pravne osebe za kazniva dejanja.

V tretjem delu magistrskega dela sem se ukvarjala s sistemskimi davčnimi zatajitvami, kot so davčni vrtiljak, navzkrižno fakturiranje, zatajitev s pomočjo slamnate družbe, nezakonita uporaba posebne sheme obdavčitve, lažna dobava blaga znotraj Evropske unije in ugrabitev davčne številke. Kmalu po odpravi davčnih in carinskih meja so se pojavile nove oblike sistemskih davčnih zatajitev, a ne samo na ozemlju republike Slovenije, ampak se je Slovenija s svojo vključitvijo v EU na žalost vključila v mednarodne davčne vrtiljake. Sistemske davčne zatajitve potekajo na ozemlju ene ali več držav članic EU. V strokovni terminologiji se sistemske davčne zatajitve imenujejo davčni vrtiljaki, gre pa za izkoriščanje sistema obdavčitve z DDV v obliki ponavljajočih se nakupov in prodaj med sodelujočimi davčnimi zavezanci, od katerih je vedno ena slamnata družba. Je ključni člen v verigi zatajitve DDV, saj brez nje takšna zatajitev ni možna, ravno tako pa slamnata družba sama, brez drugih udeležencev zatajitve DDV ne more izvesti. V verigi dobav zato vedno pride do nezakonitega uveljavljanja odbitka vstopnega DDV oziroma do nezakonitega zahtevka za vračilo DDV, ki ga slamnata družba ni plačala. Ker želijo storilci čim bolj učinkovito zakriti sistemske davčne zatajitve, nastopa več družb in več držav članic. Sistemska davčna zatajitev se največkrat izpelje zelo hitro, slamnata družba pa izgine, preden utegne davčni organ ugotoviti, da gre za davčno zatajitev. FURS ugotavlja, da pri določenih poslovnih dejavnostih prihaja do večjih zatajitev DDV, npr. pri prodaji motornih vozil, v gradbeništvu, prometu z nepremičninami, prometu s tekstilom, z odpadnimi surovinami, v trgovini z mobilnimi telefoni, računalniškimi komponentami, lesom, alkoholom in s tobačnimi izdelki. Čeprav so na FURS-u izvedli že veliko ukrepov za učinkovitejši nadzor DDV, so na žalost goljufi vse bolj iznajdljivi in se zlorabe sistema obdavčitve DDV nadaljujejo z vedno bolj drznimi sistemskimi davčnimi zatajitvami.

Četrto poglavje se nanaša na organe odkrivanja in pregona. Z odkrivanjem in s preiskovanjem kaznivih dejanj sistemskih davčnih zatajitev se ukvarja policija, s pregonom pa tožilstvo, medtem ko so metode preiskovanja davčnih organov bolj administrativne ter se prepletajo z zakonodajnimi rešitvami, ki vodijo v spremembe zakonodaje. Ta kazniva dejanja se največkrat preiskujejo skupaj, v sodelovanju policije in tožilstva ter z drugimi davčnimi organi, predvsem s FURS-om in UPPD-jem, ker zahtevajo zelo specifičen pristop k preiskovanju. Pri temi odkrivanja in preprečevanja davčnih zatajitev sem se osredotočila predvsem na preiskovalne metode državnih organov, ki so nastale na podlagi posameznih odkritih primerov davčnih zatajitev v državah članicah EU. V boju zoper davčne zatajitve imajo v okviru mednarodnega sodelovanja pomembno vlogo mednarodne organizacije.

V petem poglavju sem predstavila praktični primer delovanja slamnate družbe in davčnega vrtiljaka ter predstavila rezultate raziskave sistemskih davčnih zatajitev, davčnih vrtiljakov in slamnatih družb v slovenskih družbah. Pri raziskavi me je zanimalo, ali podjetniki v gospodarskih družbah poznajo in prepoznajo sistemske davčne zatajitve, davčne vrtiljake ter slamnate družbe, saj lahko samo s poznavanjem omenjene problematike zaščitijo svoje poslovanje, da se nehote ne zapletejo v mrežo sistemskih davčnih zatajitev. S pomočjo rezultatov raziskave sem dobila pritrdilni odgovor, da slovenski podjetniki, ki so bili zajeti v mojo raziskavo, večinoma poznajo omenjeno problematiko in njene pasti.

Svoje misli zaključujem s tem, da sem skozi magistrsko delo uresničila namen in zadovoljila ciljem magistrskega dela, ki sem jih opredelila v uvodu, in sicer sem s pomočjo domače intuicije literature s področij gospodarske kriminalitete, organizirane gospodarske kriminalitete in sistemskih davčnih zatajitev DDV, proučila razliko med gospodarsko ter organizirano gospodarsko kriminaliteto in pojasnila sistemske davčne zatajitve DDV. Posebno pozornost sem namenila tudi odgovornosti za kaznivo dejanje davčne zatajitve in odgovornosti pravnih oseb za kaznivo dejanje. Eno izmed poglavij sem posvetila vlogi organov odkrivanja in pregona ter načinom preprečevanja davčnih zatajitev. S pomočjo raziskave in dveh praktičnih primerov sem prišla do ugotovitev o poznavanju problematike sistemskih davčnih zatajitev, davčnih vrtiljakov in slamnatih družb v slovenskih družbah. Zelo pomembno se mi je zdelo, da sem ugotovila, koliko so slovenski podjetniki seznanjeni z zelo perečo problematiko. Podala sem tudi predloge, kako bi lahko sistemske davčne zatajitve DDV preprečili ali vsaj omilili. Zavedati se moramo, da jih izkoreninili ne bomo nikoli, ker domišljija storilcev kaznivih dejanj sistemskih davčnih zatajitev ne pozna meja.

Sistemske davčne zatajitve, vloga davčnega vrtiljaka in slamnatih družb so zelo aktualna problematika v Sloveniji, v Evropski uniji ter seveda drugje po svetu.

LITERATURA IN VIRI

1. Albanese, J. S. (2014). Organised Crime, Corruption and Crime Prevention. V S. Caneppele, & F. Calderoni (ur.), *The Contributions of Ernesto Savona* (str. 263–268). Milano: Springer.
2. *Ariel. Organized Crime Infiltration of Legitimate Businesses in Europe: A Pilot Project in Five European Countries*. Najdeno 15. maja 2016 na spletnem naslovu http://arielproject.eu/wp-content/uploads/2015/11/Project-ARIEL_Executive-summary.pdf.
3. Babić, M. (2006). Prevention of Organised Crime. *Past, present and futures: policing in Central and Eastern Europe: conference proceedings* (str. 117–118). Ljubljana: Faculty of Criminal Justice and Security.
4. Bele, I. (2001). *Kazenski zakonik s komentarjem, splošni del*. Ljubljana: GV Založba.
5. *Deutsche Börse Cloud Exchange AG – First vendor-neutral platform for IaaS cloud computing products*. Najdeno 26. junija 2016 na spletnem naslovu http://www.ptc.org/ptc14/images/papers/upload/Presentation_IB2_HenrisFaye.pdf.
6. Driesen, D., & Hullot, Y. (2008, 27. november). Challenges od Preventing and Prosecuting VAT Fraud in the Enlarging EU Market. Najdeno 1. avgusta 2016 na spletnem naslovu http://www.gma-bg.org/upl_doc/no%2006%20driesen%20&%20hulot%20on%20detection%20sofia%202008%20part%201.pdf.
7. Dvoršek, A. (2008). *Kriminalistična strategija*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
8. Edelbacher, M., Kratoski, P., & Dobovšek, B. (2016). *Corruption, Fraud, Organized Crime, and the Shadow Economy*. New York: CRC Press Taylor & Francis Group.
9. *Europa.eu. Identifikacijska številka za DDV (sistem VIES)*. Najdeno 5. avgusta 2016 na spletnem naslovu http://europa.eu/youreurope/business/vat-customs/check-number-vies/index_sl.htm.
10. Europol. (2013). Threat Assessment 2013 Missing Trader Intra Community (MTIC) and Excise Frauds. The Hague: Europol.
11. Fidermuc, K., & Stergar, A. (2014, 29. julij). Durs: finančna uprava prihaja 1. avgusta. Najdeno 15. maja 2016 na spletnem naslovu <http://www.delo.si/gospodarstvo/finance/durs-financna-uprava-prihaja-1-avgusta.html>.
12. Finančna uprava Republike Slovenije – FURS. (2014). *Davek na dodano vrednost (interno gradivo)*. Ljubljana: FURS.
13. Frančeškin, R. (2015). *Sistemske utaje DDV – »MTIC« utaje (interno gradivo)*. Ljubljana: Finančna uprava Republike Slovenije.
14. Hočevnar, M., & Igljučar, A. (2011). *Računovodstvo za managerje*. Ljubljana: GV Založba.
15. Hren, M. (2005). Kriminaliteta menedžerjev. *Kapital*, 15(363), 42–43. <http://www.delo.si/gospodarstvo/finance/durs-financna-uprava-prihaja-1-avgusta.html>. http://www.dt-rs.si/uploads/documents/letno%20porocilo/Porocilo_2015-2.pdf.
16. Jerovšek, T., Simič, I., Škof, B., Kovač, P., Wakounig, M., Jerman, S., Krisper Mendušič, M., Klepec, K., Jenko, P., Štemberger, M., Erbida Golob, M., Centa Debeljak, M. Grum, O., Musar, I., Premuš, S., & Hajdar, R. (2008). *Zakon o davčnem postopku s komentarjem*. Ljubljana: Davčno izobraževalni inštitut, Maribor: Davčno-finančni raziskovalni inštitut.
17. Kazenski zakonik. *Uradni list RS*, št. 50/2012 – UPB2, 6/2016 – popr., 54/2015, 38/2016.

18. Kunšek, M. (2012). Missing trader. Najdeno 10. aprila 2016 na spletnem naslovu <http://www.findinfo.si/Clanki/Besedilo.aspx?SOPI=FCLN101D20080125N0Pm1215257810>.
19. Lamberger, I. (2009). *Gospodarski kriminal*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
20. Maček, M. (2010). Sistemske utaje davka na dodano vrednost in ugotovitve Davčne uprave RS. *Pravosodni bilten 31*(1), 117–136.
21. Ministrstvo za finance. (2016). *Sprejeti predpisi*. Najdeno 8. avgusta 2016 na spletnem naslovu http://www.mf.gov.si/si/delovna_podrocja/davki_in_carine/sprejeti_predpisi/.
22. Ministrstvo za notranje zadeve – MNZ. (2016). Izboljšanje znanja in krepitev operativne zmogljivosti na področju goljufij znotraj Evropske skupnosti z udeležbo neplačujočih gospodarskih subjektov (MTIC). Ljubljana: Policija.
23. Naim, M. (2008). *Nedovoljeno: kako tihotapci, prekupčevalci in posnemovalci uporabljajo globalno gospodarstvo*. Ljubljana: Gnostica.
24. Payne, Brian K. (2013). *White – collar crime*. London: Sage Publications Ltd.
25. Petauer, B. (2004, 19. april). Z novimi spremembami zakona o DDV v boj proti goljufijam. *Finance*. Najdeno 2. oktobra 2009 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/101396>.
26. Policija. (2016). Letno poročilo o delu policije za leto 2015. Ljubljana: Policija.
27. *Policijska pooblastila*. Najdeno 18. julija 2016 na spletnem naslovu <http://www.policija.si/index.php/policijska-pooblastila>.
28. Pozvek, M. (2014). Davčno obravnavanje pravih in nepravih tristranskih poslov v sistemu DDV. *FInD-INFO*, str. 1–11.
29. Prezelj, T. (2008). Evropska skupnost v boju proti davčnim goljufijam. *Denar*, 9(19–20), 35–38.
30. *QuinStreet, Inc. What Does it Mean to Study Economic Crime?* Najdeno 28. junija 2016 na spletnem portalu <http://www.worldwidelearn.com/online-education-guide/criminal-justice/economic-crime-major.htm>.
31. Računovodja.com. *Uporaba posebne sheme obdavčitve prodaje motornih vozil, ki so bila kupljena v EU brez DDV, na podlagi predložitve identifikacijske številke za DDV*. Najdeno 27. septembra 2015 na spletnem naslovu http://www.racunovodja.com/clanki.asp?clanek=2024/Uporaba_osebne_sheme_za_obdavcitev_prodaje_motornih_vozil_ki_so_bila_kupljena_v_EU_brez_DDV_na_podlagi_predlozitve_identifikacijske_stevilke_za_DDV.
32. Selinšek, L. (2006). *Gospodarsko kazensko pravo*. Ljubljana: GV Založba.
33. Selinšek, L. (2007). Kazenskopравни in prekrškovni vidiki neplačevanja davčnih obveznosti. *Revizor*, 07(1), 86–114.
34. Selinšek, L. (2009). Primerjalni pogled na odgovornost pravnih oseb za kazniva dejanja. V L. Selinšek & A. Dvoršek (ur.), *Korporacijski kriminal – praktični in teoretični vidiki* (str. 7–24). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
35. Simič, I. (2008). *Poslovanje z "neplačujočimi gospodarskimi subjekti" in odgovornost gospodarskih subjektov za plačilo utajenih davčnih obveznosti*. Ljubljana: Davčna uprava Republike Slovenije.
36. *Slamnata podjetja*. Najdeno 20. junija 2016 na spletnem naslovu <http://www.transparency.si/slamnata-podjetja>.
37. Smrekar, T. (2007, 5. februar). Zavrtijo se tudi avtohiše. *Finance*. Najdeno 22. novembra 2009 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/174292>.
38. Stare, D., Podlesnik, R., & Rupnik, A. (2012). *Fonetični indeks oseb*. Ljubljana: Policija.
39. Šinkovec, J. (2010). Kaznivo dejanje davčne zatajitve. Najdeno 28. julija 2010 na spletnem naslovu

http://www.google.si/#hl=sl&source=hp&q=predmeti+dav%C4%8Dne+zatajitve&aq=f&aqi=&aql=&oq=&gs_rfai=&fp=c265bb3a5dfb0dbd.

40. Škof, B., Bernik, D., & Tičar, B. (2010). Metode odkrivanja, preiskovanja in preprečevanja prepovedanih davčnih vrtiljakov – v Evropski uniji in Republiki Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 61(1), 37–50.
41. Škof, B., Wakounig, M., Tičar, B., Kobal, A., Jerman, S., Ferčič, A. & Čok, M. (2007). *Davčno pravo*. Maribor: Pravna fakulteta.
42. Van Duyne, P. C. (2010) Organised Crime (Threat) as a Policy Challenge: a Tautology. *Varstvoslovje*, 12(4), 355–366.
43. Vrhovno državno tožilstvo Republike Slovenije – VDT. (2015). *Skupno poročilo o delu državnih tožilstev za leto 2015* (interno gradivo). Ljubljana: VDT.
44. Weiss, M. (2011, 2. marec). Deset ukrepov, ki jih pripravlja država za zmanjšanje davčnih utaj. Najdeno 25. maja 2011 na spletnem naslovu <http://podjetnistvo.finance.si/304469>.
45. Zakon davku na dodano vrednost. *Uradni list RS*, št. 13/11 – UPB3, 18/11, 78/11, 38/12, 40/12 – ZUJF, 83/12, 14/13, 46/13 – ZIPRS1314–A, 101/13 – ZIPRS1415, 86/14, 90/15.
46. Zakon o državnem tožilstvu. *Uradni list RS*, št. 58/11, 21/12 – ZDU–1F, 47/12, 15/13 – ZODPol, 47/13 – ZDU–1G, 48/13 – ZSKZDČEU–1, 19/15.
47. Zakon o gospodarskih družbah. *Uradni list RS*, št. 65/2009 – UPB3, 33/2011, 91/2011, 100/2011 – skl. US, 32/2012, 57/2012, 44/2013 – odl. US, 82/2013, 55/2015.
48. Zakon o kazenskem postopku. *Uradni list RS*, št. 32/12 – UPB8, 47/13, 87/14, 8/16 – odl. US.
49. Zakon o odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja. *Uradni list RS*, št. 98/04 – UPB1, 65/08, 57/12.

PRILOGE

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Anketni vprašalnik.....	1
Priloga 2: Uporabljene kratice in prevodi	5

PRILOGA 1: Anketni vprašalnik

Spoštovani!

Sem Mojca Kuzmički in zaključujem podiplomski magistrski študij na Ekonomski fakulteti v Ljubljani. Naslov mojega magistrskega dela je Sistemske davčne zatajitve in vloga davčnega vrtiljaka. Hvala, da ste se odločili, da mi pomagate pri ugotavljanju poznavanja sistemskih davčnih zatajitev, davčnih vrtiljakov in slamnatih družb. S pomočjo anketnega vprašalnika želim ugotoviti, koliko ste seznanjeni s tovrstnimi sistemskimi davčnimi zatajitvami, kako pogosto se v praksi srečujete z njimi, s slamnatimi družbami in z davčnimi vrtiljaki ter kako bi lahko takšne oblike sistemskih davčnih zatajitev preprečili.

Hvala za sodelovanje.

Anketa o sistemskih davčnih zatajitvah, davčnih vrtiljaki in slamnatih družbah

Vsi zbrani podatki so anonimni in bodo kot taki tudi obravnavani. Rezultati raziskave bodo uporabljeni izključno za analizo raziskave magistrskega dela.

Demografske karakteristike

Spol.

- Moški
- Ženski
- Brez odgovora

Koliko ste stari?

- Manj kot 18 let
- 18–24 let
- 25–34 let
- 35–44 let
- 45–54 let
- 55–64 let
- 65 let ali več
- Ne želim odgovoriti

Zadnja šola, ki ste jo končali redno ali izredno?

- Nedokončana osnovna šola
- Osnovna šola
- Dve- ali triletna poklicna ali srednja šola
- Štiri- ali petletna srednja šola
- Višja šola, visoka šola, univerzitetna izobrazba
- Specializacija, magisterij
- Doktorat
- Ne želim odgovoriti

2. Ali se je pri vašem poslovanju pojavil problem sistemskih davčnih zatajitev? (Obkrožite samo en odgovor.)

- Sploh ne
- Delno
- Da
- Zelo

3. S katerimi izmed naštetih sistemskih davčnih zatajitev ste se največkrat soočili pri vašem delu? (Obkrožite samo en odgovor.)

- Davčni vrtiljak
- Navzkrižno fakturiranje
- Zatajitev s pomočjo slamnate družbe
- Nezakonita uporaba posebne sheme obdavčitve
- Lažna dobava blaga znotraj Evropske unije
- Ugrabitev davčne številke

4. Kaj menite, zakaj se goljufi poslužujejo sistemskih davčnih zatajitev?

V tabeli ocenite navedene trditve z ocenami od 1 do 5 (5 pomeni najboljšo oceno, 1 pomeni najslabšo oceno).

1.	Ker izkoriščajo sistem obdavčitve z DDV v obliki ponavljajočih se nakupov in prodaj (resničnih ali fiktivnih) med sodelujočimi davčnimi zavezanci	5	4	3	2	1
2.	Ker v verigi dobav vedno pride do nezakonitega uveljavljanja odbitka vstopnega DDV	5	4	3	2	1
3.	Ker v verigi dobav vedno pride do nezakonitega zahtevka za vračilo DDV, ki ga slamnata družba ni plačala	5	4	3	2	1

Legenda:

- 1 – sploh se ne strinjam
- 2 – ne strinjam se
- 3 – niti da niti ne
- 4 – strinjam se
- 5 – popolnoma se strinjam

5. Ali ste se pri svojem delu srečali z davčnim vrtiljakom? (Obkrožite samo en odgovor.)

- Sploh ne
- Delno
- Da
- Zelo

6. Kako bi prepoznali slamnato družbo?

V tabeli ocenite navedene trditve z ocenami od 1 do 5 (5 pomeni najboljšo oceno, 1 pomeni najslabšo oceno).

1.	Poslovanje predvsem z gotovino – gotovinsko plačevanje in dvigovanje visokih zneskov gotovine s transakcijskih računov	5	4	3	2	1
2.	Sumljivo nizka vrednost blaga, za katero je znana tržna cena in ga je mogoče prodati na trgu po tržni ceni (primer: motorna vozila)	5	4	3	2	1

Legenda:

- 1 – sploh se ne strinjam
- 2 – ne strinjam se
- 3 – niti da niti ne
- 4 – strinjam se
- 5 – popolnoma se strinjam

7. Katere dejavnosti, po vašem mnenju, v Sloveniji najbolj prizadenejo sistemske davčne zatajitve? (Obkrožite samo en odgovor.)

- Prodaja motornih vozil (rabljenih in novih)
- Dejavnost gradbeništva in prometa z nepremičninami
- Promet z nafto in naftnimi derivati
- Promet s tekstilom
- Promet z odpadnimi surovinami (železo in barvne kovine)
- Trgovina z mobilnimi telefoni
- Trgovina z računalniškimi komponentami
- Trgovina z lesom
- Trgovina z alkoholom in s tobačnimi izdelki

8. Kako bi vi zaščitili vaše poslovanje pred sistemskimi davčnimi zatajtvami, npr. ko začnete poslovati z novim dobaviteljem?

V tabeli ocenite navedene trditve z ocenami od 1 do 5 (5 pomeni najboljšo oceno, 1 pomeni najslabšo oceno).

1.	Pridobitev razpoložljivih informacij iz komercialnih baz podatkov o dosedanjem poslovanju družbe in preveritev obstoječih podatkov o družbi na internetu ter v ostalih medijih	5	4	3	2	1
----	--	---	---	---	---	---

Legenda:

- 1 – sploh se ne strinjam
- 2 – ne strinjam se
- 3 – niti da niti ne
- 4 – strinjam se
- 5 – popolnoma se strinjam

9. Kakšni so, po vašem mnenju, učinkoviti ukrepi za preprečevanje sistemskih davčnih zatajitev? (Obkrožite samo en odgovor.)

- Sistemske spremembe sistema obdavčitve z DDV
- Učinkovitejši davčni nadzor
- Izterjava neplačanih dajatev v primeru davčnih zatajitev
- Preključitev identifikacijske številke za namene DDV
- Učinkovitejša zakonodaja
- Poslovanje z znanimi dobavitelji
- Strožje kazni
- Ustanovitev finančne policije
- Učinkovitejše sodstvo
- Odgovornost zastopnikov pravnih oseb
- Onemogočanje ustanavljanja gospodarskih družb
- Več davčnih inšpektorjev, ki samoiniciativno preverjajo družbe
- Več anonimnih prijav
- Družba bi morala dokazati obstoj poslovnih prostorov
- Časovno predolgi posamezni davčni postopki

10. Kako bi, po vašem mnenju, lahko preprečili pojav davčnega vrtiljaka v praksi?

V tabeli ocenite navedene trditve z ocenami od 1 do 5 (5 pomeni najboljšo oceno, 1 pomeni najslabšo oceno).

1.	Poznavanje poslovanja v svoji dejavnosti in preverjanje realnosti plačilnih pogojev ter dobičkonosnosti posla	5	4	3	2	1
----	---	---	---	---	---	---

Legenda:

- 1 – sploh se ne strinjam
- 2 – ne strinjam se
- 3 – niti da niti ne
- 4 – strinjam se
- 5 – popolnoma se strinjam

11. Ali menite, da država dovolj naredi v boju zoper sistemske davčne zatajitve in pojave davčnega vrtiljaka?

- Da
- Ne

12. Ali menite, da so ostale članice Evropske unije v boju zoper sistemske davčne zatajitve in davčne vrtiljake uspešnejše kakor Slovenija?

- Da
- Ne

PRILOGA 2: Uporabljene kratice in prevodi

ARIEL – Assessing the Risk of the Infiltration of Organised Crime in EU MSs Legitimate Economies – Ocenjevanje tveganja za infiltracijo organiziranega kriminala v legalno gospodarstvo v državah članicah EU

BDP – bruto domači proizvod

CMR – Convention relative au contrat de transport international de marchandises par route – tovorni list,

CMR – tovorni list

DBCE – The Deutsche Borse Cloud Exchange

DDV – davek na dodano vrednost

EMPACT – European Multidisciplinary Platform against Criminal Threats – Evropska multidisciplinarna platforma za boj proti kriminaliteti

EU – Evropska unija

EUR – evro

FATF – Financial Action Task Force

FIOD – Finančna informacijska in preiskovalna služba nizozemske davčne in carinske uprave

FURS – Finančna uprava Republike Slovenije

HFIU – Hungarian Financial Intelligence Unit

HFIU – Hungarian Financial Intelligence Unit – Madžarska finančna preiskovalna enota

KZ-1 – Kazenski zakonik

Missing trader – slamnata družba, tudi neplačujoči gospodarski subjekt

MLA – Mutual legal assistance

MLA *Mutual* legal assistance – medsebojna pravna pomoč

MNZ – Ministrstvo za notranje zadeve

MTIC – Missing Trader Intra-Community – slamnate družbe znotraj unije

SDT – Specializirano državno tožilstvo Republike Slovenije

TRR – transakcijski račun

UPPD – Urad RS za preprečevanje pranja denarja

VDT – Vrhovno državno tožilstvo

VIES – Sistem izmenjave podatkov o zavezancih za DDV

VIES – VAT Information Exchange System – Sistem izmenjave podatkov o zavezancih za DDV

white – collar crime – kriminaliteta belih ovratnikov, gospodarska kriminaliteta

ZDDV-1 – Zakon o davku na dodano vrednost

ZDT-1 – Zakon o državnem tožilstvu

ZGD-1 – Zakon o gospodarskih družbah

ZKP – Zakon o kazenskem postopku

ZOPOKD – Zakon o odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja